

Πανεπιστήμιο
Κύπρου

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2020-2021

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

**ΘΕΜΑ: ΠΑΡΩΔΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ. ΤΑΤΙΑΝΑ ΕΛΕΝΗ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Δρ. ΘΩΜΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ: 8/12/21

ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΕΞΕΩΝ: 17913

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, ιδιαίτερα επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στην καθηγήτρια μου και επιβλέπουσα την παρούσα διπλωματική εργασία, κα Ελένη – Τατιάνα Συνοδινού, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε στην εκπόνηση της, καθώς και για όλες τις συμβουλές, υποδείξεις και προθυμία της καθ' όλη την διάρκεια φοίτησης μου από την αρχή μέχρι και σήμερα.

Τέλος οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου για την συμπαράσταση και την υπομονή τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρωδία ως μέθοδος κριτικής, αναπόφευκτα προβαίνει σε χρήση ενός άλλου δημιουργικού έργου παραμορφώνοντας το υλικού αυτού, προκειμένου να αποδώσει μια κωμική διάσταση και συνάμα αντίθεση στο έργο το οποίο μεταδίδεται η κριτική. Σταθερή διαφωνία, αποτελεί το γεγονός του κατά πόσο η αντιγραφή αυτή υπερβαίνει την επιτρεπόμενη ‘‘ορθή χρήση’’ του αρχικού έργου, με την επίλυση αυτής να επαφίεται συχνά στα δικαστήρια, έχοντας ως αποτέλεσμα μια σειρά από ασυνεπείς αποφάσεις οι οποίες θέτουν σε περαιτέρω αμφιβολία τον παρωδιστή ως προς τις νομικές συνέπειες της δημοσίευσης των δημιουργιών του. Αυτό, οδηγεί σε μια ποικιλία προσεγγίσεων προς την παρωδία από δικαιοδοσίες σε όλο τον κόσμο, δημιουργώντας με την σειρά της μια αίσθηση γενικότερης αβεβαιότητας περί του θέματος. Διαχρονικά σταθερός προβληματισμός επίσης, το γεγονός ότι ενώ τα πνευματικά δικαιώματα αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της ελευθερίας της έκφρασης επιτρέποντας στους συγγραφείς να αποκομίσουν την μέγιστη οικονομική απόδοση από τα έργα τους, ταυτόχρονα παραβιάζουν αναπόφευκτα το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, τιμωρώντας έργα που χρησιμοποιούν υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα με μη εξουσιοδοτημένο τρόπο. Έτσι τα νομοθετικά σώματα και δικαστήρια αντιμετωπίζουν την πρόκληση να καθορίσουν τον βαθμό στον οποίο πρέπει να επιτρέπεται ο έλεγχος της κάθε μορφής παρωδίας. Παρά τις όποιες προσπάθειες τόσο σε νομολογικό όσο και σε νομοθετικό επίπεδο προς ενίσχυση ύπαρξης της παρωδίας στο κόσμο της πνευματικής ιδιοκτησίας, καθίσταται εμφανής και επείγουσα η ανάγκη για μια νέα προσέγγιση η οποία να μπορεί να επιλύσει την σύγκρουση αυτή και να τοποθετήσει την παρωδία στη σωστή σχέση της με τον νόμο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• <u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>σελ.5-8	σελ.5-8
• <u>ΜΕΡΟΣ Α΄: ΠΑΡΩΔΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ</u>σελ.9	σελ.9
I. Παλιό νομικό καθεστώς - Η παρωδία μέσα από την ευρωπαϊκή Οδηγία 2001/29σελ.9-11	σελ.9-11
II. Απόφαση του ΔΕΕ Deckmyn και ποια η σημασία της στην όλη πορεία της παρωδίας ...σελ.12	σελ.12
- Γεγονότα	σελ.12-13
- Προδικαστικά ερωτήματα που τέθηκαν ενώπιον του ΔΕΕ.....	σελ.14-23
- Νομολογία ΕΔΑΔ.....	σελ.23-27
III. Ηθικό δικαίωμα δημιουργού και παρωδία	σελ.28
- Μη εναρμόνιση ηθικών δικαιωμάτων και ποια η επίδραση τους.....	σελ.28-31
- Deckmyn και ηθικά δικαιώματα, ποια η σχέση τους.....	σελ.32-37
IV. Νέο νομικό καθεστώς-Η παρωδία μέσα από την νέα ευρωπαϊκή οδηγία 2019/790 ..σελ.38-47	σελ.38-47
• <u>ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΡΩΔΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ</u>σελ.48	σελ.48
I. Η στάθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας με την ελευθερία της έκφρασης στη νομολογία του ΔΕΕσελ.48-49	σελ.48-49
- Funke Medien, Pelham, Spiegel Online και γεγονότα.....	σελ.49-52
- Κοινά σημεία αποφάσεων.....	σελ.53-65
- Σημαντικές πτυχές αποφάσεων.....	σελ.65-68
II. Η αποτελεσματικότητα εφαρμογής της εξαίρεσης της παρωδίας υπό το πρίσμα θεμελιωδών δικαιωμάτωνσελ.69-71	σελ.69-71
- Ευρωπαϊκή νομοθεσία και Προσφυγή Πολωνίας.....	σελ.71-75
- Ευρωπαϊκή Νομολογία.....	σελ.75-76
- Εθνική Νομολογία.....	σελ.76-79
- Ψηφιακή εποχή και παρωδία.....	σελ.79-80
III. Λύσεις για αποτελεσματική εφαρμογή παρωδίας υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτωνσελ.81-83	σελ.81-83
• <u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u> : Κριτική ανασκόπηση και συμπεράσματα.....σελ.84-87	σελ.84-87
• <u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>σελ.88-98	σελ.88-98

ΠΑΡΩΔΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

• **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Η ιστορία της παρωδίας η οποία διακατέχεται από άρωμα Αρχαίας Ελλάδας, οδηγεί πολλά χρόνια πίσω¹ καθώς χρονολογείται από το 335 π.Χ. και αποδίδεται κυρίως στα ποιήματα του Αριστοτέλη, με τις παρωδικές αυτές μορφές ωστόσο να μην περιορίζονταν μόνο στην ποίηση, αλλά να εμφανίζονται πολύ σύντομα και σε έργα του Αριστοφάνη.² Έτσι δίπλα στο όνομα του ‘*Ηγήμονα του Θασιού*’ που αναφέρεται στην ποιητική ως ο πατέρας της παρωδίας, φιγούραρε πλέον με τον Αριστοτέλη και ο ‘*Πλούτος*’ του Αριστοφάνη, ως δύο από τις πιο γνωστές τέχνες παρωδίας οι οποίες αν και ήταν η απαρχή, εντούτοις υπερτερούσαν ήδη δραστικά στις προτιμήσεις τόσο των δημιουργών όσο και των θεατών.³ Η σχέση της παρωδίας με άλλες σχετικές έννοιες όπως είναι η ειρωνεία, η καρικατούρα αλλά κυρίως η σάτιρα, αναπόφευκτα δημιουργούσε και ίσως δημιουργεί ακόμη κάποια ερμηνευτικά προβλήματα εξαιτίας κοινών χαρακτηριστικών τους, μεταξύ των οποίων είναι κυρίως η μίμηση, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα κάθε μορφής έκφρασης για οποιοδήποτε σκοπό.⁴ Στην πιο αγνή της μορφή η παρωδία, αποτελεί τέχνη δημιουργίας ενός νέου λογοτεχνικού ή καλλιτεχνικού έργου που μιμείται και καθιστά γελοίο το ύφος και την σκέψη ενός πρωτότυπου έργου, ενώ αντίθετα ο όρος σάτιρα, υποδηλώνει την χρήση χλευαστικού πνεύματος σε οποιοδήποτε πλαίσιο ώστε να επιτεθεί στην ανοησία ή την κακία, με την ουσιαστική διαφορά τους να έγκειται στο ότι η παρωδία κατευθύνει το σχόλιο της στο παρωδικό έργο, ενώ στη σάτιρα ο

¹ Moana Weir, ‘*Making sense of copyright law relating to parody: a moral right perspective*’, 18 Monash U.L Rev.194, Heinonline, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/monash18&div=16&id=&page=,> 1992

² Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, (Κεφάλαιο 1)

³ Καίτη Διαμαντάκου-Αγάθου, ‘*Η επιβίωση της παρ(ατραγ)ωδίας. Από την αρχαία στη νέα ελληνική δραματουργία*’, <https://gtheodore.wordpress.com/2010/06/23/η-επιβίωση-της-παρατραγωδίας-από-την-α/>, 2010

⁴ Maree Sainsbury, ‘*Parody, Satire, Honour and Reputation: The Interplay between Economic and Moral Rights*’, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/228172921_Parody_Satire_Honour_and_Reputation_The_Interplay_between_Economic_and_Moral_Rights, June 2007 και

σατιρικός σκηνοθέτης σκηνοθετεί το σχόλιο του σε κάποιον ή κάτι διαφορετικό από το αρχικό έργο.⁵ Αφή στιγμής οι παρωδίες έχουν την δυνατότητα να είναι πρωτότυπες ή μεταμορφωτικές κατόπιν κάποιων ορίων πάντοτε, αυτό από μόνο του θα μπορούσε να δικαιολογήσει μια εξαίρεση είτε ως προς την προώθηση της καλλιτεχνικής ελευθερίας, είτε ως προς την ενθάρρυνση της δημιουργίας περαιτέρω έργων πνευματικής ιδιοκτησίας.⁶ Παρόλα αυτά, πάντοτε σε όλες τις εκφάνσεις της η παρωδία φλέρταρε και φλερτάρει ακόμη αρκετά συχνά με τον κίνδυνο του να βρεθεί ένοχη για το “αδίκημα” της παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων. Γίνεται λόγος για την αιώνια κόντρα η οποία ταλαιπωρεί εδώ και πολλά χρόνια τον ευρωπαϊκό κόσμο και όχι μόνο και εστιάζει κυρίως στην διαφωνία που αφορά τα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών στα έργα τους με το θεμελιώδες δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας ως πυρήνα και από την άλλη το δικαίωμα του καθενός να προβαίνει στην δημιουργία παρωδίας, με ισχυρό όπλο το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης ως η δίοδος διεξαγωγής αυτής.⁷ Βάση αυτής της σύγκρουσης, αναγεννάται αυτόματα μια και μόνο προβληματική που παραπέμπει σε πολλά επίπεδα σκέψεων και δεν είναι άλλη από την εξής: “ποιο από τα δύο αυτά δικαιώματα πρέπει να υπερτερεί του άλλου και γιατί”. Το μόνο σίγουρο είναι ότι σε κάθε περίπτωση σύμφωνα με το υπερεθνικό πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάθε περιορισμός οποιουδήποτε δικαιώματος, πρέπει να ικανοποιεί το τρίπτυχο τεστ της αρχής της νομιμότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας.⁸

Η εν λόγω ερευνητική μελέτη συγκεκριμένα, αποτελείται από δύο μέρη με το κάθε ένα από αυτά να διακρίνεται σε ενότητες. Το πρώτο μέρος με τέσσερις ενότητες, αφορά γενικότερα την πορεία της παρωδίας στον κόσμο των πνευματικών δικαιωμάτων εξ αφητηρίας αυτής μέχρι και σήμερα, ταξιδεύοντας μας μέσα από την νομοθεσία και τη νομολογία. Η πρώτη ενότητα ξεκινά με το παλαιό

⁵ Coenraad Visser, “*The location of the parody defence in copyright law: some comparative perspectives*”, *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, Vol. 38, No. 3 (NOVEMBER 2005), pp. 321-343 (23 pages), Published By: Institute of Foreign and Comparative Law, <https://www.jstor.org/stable/23252621>, November 2005

⁶ Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, *National Law School of India Review* Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

⁷ Caterina Sganga, “*EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights: A Proposal to Connect the Dots*”, Researchgate, <https://www.researchgate.net/publication/283883980> EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights A Proposal to Connect the Dots, 2015

⁸ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

καθεστώς που διέπει την παρωδία και την Οδηγία 2001/29⁹, μέσα από την οποία η παρωδία επρόκειτο για μια προαιρετική εξαίρεση όσο αφορά την ενσωμάτωση της από τα κράτη μέλη στο εσωτερικό τους, όπου σε συνδυασμό με την ασυνεπή και απρόβλεπτη νομολογία που την συνόδευε μέχρι τότε κυρίως, αυτό την καθιστούσε ως ένα αρκετά αμφιλεγόμενο ζήτημα ως προς τον βαθμό σημασίας ύπαρξης της στον ευρωπαϊκό χώρο. Μέχρι που έρχεται στην δεύτερη ενότητα η απόφαση ορόσημο του ΔΕΕ Deckmyn¹⁰ το 2014, η οποία προβαίνει για πρώτη φορά σε αποσαφήνιση του όρου της παρωδίας, χαρίζοντας έτσι μια ανάσα βελτίωσης στα πράγματα και θέτοντας τουλάχιστον κάποια όρια όσο αφορά την εννοιολογική της ταυτότητα στον κόσμο των πνευματικών δικαιωμάτων. Η τρίτη ενότητα αποτελεί συνέχεια της δεύτερης, βασισμένη στο ότι μέσα από την απόφαση σταθμό του ΔΕΕ Deckmyn, αναγεννιόνται μνήμες οι οποίες οδηγούν σε ένα άλλο κόσμο, αυτόν των ηθικών δικαιωμάτων, τα οποία αν και δεν έχουν εναρμονιστεί πλήρως σε επίπεδο ΕΕ, εντούτοις μέσα από αυτήν υπενθυμίζεται η δύναμη τους η οποία αποδίδεται στο ότι μπορούν να αποτελέσουν τον μέγιστο απειλητικό λόγο περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης με πρωταγωνιστή το δικαίωμα της ακεραιότητας του δημιουργού, κάτι το οποίο αυτό από μόνο του γενικότερα αλλά και ειδικότερα, συνίσταται σε άμεσο αντίκτυπο για κάθε μορφή παρωδίας. Η τέταρτη ενότητα του πρώτου μέρους, καταλήγει στο νέο καθεστώς το οποίο διέπει σήμερα την παρωδία και την Οδηγία 2019/790¹¹, με αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μέσω αυτής η παρωδία από προαιρετική εξαίρεση καθίσταται πλέον ως υποχρεωτική για τα κράτη μέλη, κάτι το οποίο της προσδίδει τεράστια υπαρξιακή αναγνώριση παρά τα όποια θέματα εγκυμονούν. Από την άλλη, το δεύτερο μέρος της εργασίας διαχωρίζεται σε τρεις ενότητες, με έναρξη την στάθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας με την ελευθερίας της έκφρασης, αναδυόμενη μέσα από την εξέλιξη της ευρωπαϊκής νομολογίας σε συνδυασμό πάντοτε με το νέο καθεστώς και επεκτείνοντας έτσι τον ρόλο των εξαιρέσεων στο ευρωπαϊκό κεκτημένο και συνάμα στο εσωτερικό. Στην συνέχεια η δεύτερη ενότητα, σκιαγραφεί τον βαθμό στον οποίο τελικά είναι αποτελεσματική η εφαρμογή της παρωδίας κατόπιν ερμηνείας της υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, οδηγώντας έτσι αναπόφευκτα στα κενά που εντοπίζονται να υπάρχουν τόσο σε νομοθετικό όσο και σε νομολογικό πεδίο, με κεντρικό ρόλο να διεκδικεί η έλλειψη ορίων σε όλα τα επίπεδα, στα οποία και αποδίδεται κυρίως η αδυναμία αυτής της αποτελεσματικότητας και ποια η αντιμετώπιση της ψηφιακής εποχής σε όλο αυτό. Τέλος η τρίτη ενότητα του δεύτερου μέρους,

⁹ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορία

¹⁰ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014

¹¹ Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ

απαριθμεί κάποιες προτεινόμενες λύσεις οι οποίες θα μπορούσαν να καταστούν ικανές να αντιμετωπίσουν ή τουλάχιστον να περιορίσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται όσο αφορά την ύπαρξη της παρωδίας στο ευρωπαϊκό δίκαιο, με επίκεντρο σε κάθε περίπτωση να εμφανίζεται η ανάγκη στάθμισης όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων και η οποία πρόκειται για μια βασική αρχή με ισχυρή παρουσία στο κεκτημένο. Εν κατακλείδι, διατυπώνεται μια κριτική ανασκόπηση βασισμένη στις παραπάνω θεματικές, καταλήγοντας στο ότι υπάρχει άπλετος χώρος για την παρωδία ως ελευθερία έκφρασης στο ευρωπαϊκό δίκαιο και τον ευρύ κόσμο της πνευματικής ιδιοκτησίας, κάτω όμως από προϋποθέσεις.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΠΑΡΩΔΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

I. ΠΑΛΑΙΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ - Η ΠΑΡΩΔΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2001/29

Με την Οδηγία 2001/29 η οποία αφορά την κοινωνία της πληροφορίας, θεσπίστηκε ένα καθεστώς το οποίο αφήνει στα κράτη μέλη μεγάλη ευχέρεια να αποφασίσουν εάν και πώς θα εφαρμόζουν του περιορισμούς και εξαιρέσεις που περιλαμβάνονται στο Άρθρο 5 αυτής.¹² Μεταξύ των οποίων και η παρωδία, εντοπίζεται για πρώτη φορά στον εξαντλητικό κατάλογο που προβλέπει η ευρωπαϊκή οδηγία και συγκεκριμένα το Άρθρο 5(3)(ια) αυτής, ως εξαίρεση προαιρετικού χαρακτήρα την οποία τα κράτη μέλη έχουν την δυνατότητα εάν το επιθυμούν να αποφασίσουν ελεύθερα και να ενσωματώσουν στο εσωτερικό τους ως προς τα δικαιώματα που αναφέρονται στα Άρθρα 2 και 3, τα οποία αφενός αφορούν το δικαίωμα αναπαραγωγής και αφετέρου το δικαίωμα παρουσίασης έργων και διάθεσης άλλων αντικειμένων στο κοινό αντίστοιχα.¹³ Ενώ τα κράτη μέλη δεν μπορούν να προβλέψουν άλλες εξαιρέσεις από αυτές που απαριθμούνται στο άρθρο 5, αυτόματα δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς την εναρμονιστική επίδραση ενός προαιρετικού καταλόγου περιορισμών στα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα, όπου τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν κατ' επιλογή.¹⁴ Ρίχνοντας μια απλή ματιά στις εθνικές έννομες τάξεις, δεν χωρά αμφισβήτηση στο ότι η εξαίρεση της παρωδίας διέπεται από μια ποικιλία προσεγγίσεων οι οποίες μπορεί να είναι λιγότερο ή περισσότερο φιλικές προς αυτήν, με τις διαφορετικές αυτές στάσεις που έχουν επιδείξει οι χώρες απέναντι σε αυτήν, πολλές φορές έχουν φτάσει σε ανόμοιες θέσεις κάτι το οποίο αναπόφευκτα καθιστά ακόμη πιο δύσκολο τον προσδιορισμό του εάν μια συγκεκριμένη παρωδία ξεπερνά τα όρια και συνάμα συνιστά προσβολή ή όχι.¹⁵ Για παράδειγμα το Βέλγιο, η Γαλλία και η Ολλανδία, πρόκειται για κράτη μέλη τα οποία ενώ προβλέπουν ρητά την εξαίρεση της παρωδίας στους

¹² Άρθρο 5, Οδηγίας 2001/29/EK

¹³ Άρθρο 5(3)(ια), Οδηγίας 2001/29/EK: ‘Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν εξαιρέσεις ή περιορισμούς στα δικαιώματα που αναφέρονται στα άρθρα 2 και 3, στις ακόλουθες περιπτώσεις: (ια) χρήση για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση’

¹⁴ Lucie Guibault - Dalhousie University, ‘*Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of the Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC*’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/45348326_Why_Cherry-Picking_Never_Leads_to_Harmonisation_The_Case_of_the_Limitations_on_Copyright_under_Directive_200129EC, 2010

¹⁵ Dr. Catherine Seville, ‘*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*’, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

αντίστοιχους νόμους τους περί πνευματικών δικαιωμάτων, εντούτοις οι διαφορετικές προσεγγίσεις τους οι οποίες περιλαμβάνουν μια πρόσθετη απαίτηση που συνεπάγεται σε επεξεργασία διαφορετικών κριτηρίων ως προς τον καθορισμό νομιμότητας μιας παρωδίας, αναδεικνύουν ακριβώς τον τρόπο με τον οποία τα εθνικά δικαστήρια ενδέχεται να καταλήξουν σε αντίθετα αποτελέσματα υπό παρόμοιες συνθήκες.¹⁶ Η Γερμανική προσέγγιση ωστόσο ενώ είναι διαφορετική εφόσον δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένη εξαίρεση για παρωδική χρήση, αντ' αυτού τα γερμανικά δικαστήρια έδειξαν προθυμία να δημιουργήσουν χώρο για αυτή, αφή στιγμής αποδέχονται μια παρωδία όταν αυτή ενδέχεται να συνιστά ‘‘δίκαιη χρήση’’, υπό την έννοια του ότι τα χαρακτηριστικά του υποκείμενου έργου εξαφανίζονται και ξεθωριάζουν κατά την προσαρμογή του στην επερχόμενη παρωδία, καθώς επίσης και όταν το νέο αυτό έργο παρουσιάζει μια εσωτερική απόσταση ώστε να μπορεί να θεωρείται ανεξάρτητο.¹⁷ Όσο αφορά το Βέλγιο, η εξαίρεση της παρωδίας διέπεται παραδοσιακά από ένα πολύ στενό πεδίο καθώς τα βελγικά δικαστήρια την εφαρμόζουν συνήθως με

¹⁶ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, ‘‘Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands’’, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

¹⁷ Απόφαση του Γερμανικού Δικαστηρίου Bundesgerichtshof, ‘‘Auf fett getrimmt’’ (‘‘τριμμένο λίπος’’), φάκ. I ZR 9/15, της 28ης Ιουλίου 2016

Το ανώτατο πολιτικό δικαστήριο της Γερμανίας υποστήριξε μια ευρεία ερμηνεία του όρου «παρωδία» στην πρόσφατη απόφασή του «Auf fett getrimmt», αποκλίνοντας έτσι από την πιο περιοριστική ερμηνεία που είχε προηγουμένως καθιερωθεί βάσει της γερμανικής νομολογίας. Επιπλέον, το BGH διαμόρφωσε περαιτέρω τη στάθμιση των ανταγωνιστικών συμφερόντων, κάτι που είναι απαραίτητο σύμφωνα με το ΔΕΕ.

Jan Bernd Nordemann, Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), ‘‘The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen’’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/11/03/the-german-bundesgerichtshof-changes-its-concept-of-parody-following-cjeu-deckmyn-v-vrijheidsfonds-vandersteen/>, November 2016

αρκετά αυστηρά κριτήρια¹⁸, με την Γαλλία¹⁹ και Ολλανδία²⁰ από την άλλη, συμπεριλαμβανομένης και της Γερμανίας όπως αναφέρθηκε αναλυτικά και πιο πάνω, να υιοθετούν μια πιο ευέλικτη ad hoc προσέγγιση ως προς τον καθορισμό νομιμότητας της παρωδίας.²¹ Γενικότερα αυτό συμβαίνει κυρίως, αναφορικά με το σε ποιο βαθμό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και δηλαδή να αντιγραφεί το πρωτότυπο έργο ώστε να ενσωματωθεί σε μια παρωδία.²²

¹⁸ Πρωτοδικείο Βρυξελλών, 14ο τμήμα, “HUMO”, A&M 1997, 71, της 8ης Οκτωβρίου 1996

Απορρίφθηκε η εφαρμογή εξαίρεσης της παρωδίας, εξαιτίας του ότι θεωρήθηκε ότι ο χαρακτήρας που χρησιμοποιήθηκε ήταν για προσέλκυση προσοχής

¹⁹ Πρωτοδικείο Παρισιού, 3ο τμήμα, “Les Feuilles Mortes”, της 7ης Οκτωβρίου 1992 (Supra, n 17)

Διάσημη γαλλική υπόθεση λογοκλοπής η οποία αφορά τα μουσικά κομμάτια Les feuilles mortes (διεθνώς γνωστά ως Φύλλα του Φθινοπώρου), θέτοντας ζήτημα παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων. Στην συνέχεια το Εφετείο του Παρισιού, επέτρεψε την χρήση του κειμένου του τραγουδιού Les feuilles mortes του Jacques Prevert, ως φόρο τιμής στον Yves Montand μετά τον θάνατο του. (Supra, n 20)

²⁰ Πρωτοδικείο Άμστερνταμ, “Mercis en Bruna/Punt.nl”, της 23ης Δεκεμβρίου 2009 (supra, n 20)

Ο Bruna, διεκδικεί την αφαίρεση επτά εικόνων που βρίσκονται στο διαδίκτυο, επειδή, κατά τη γνώμη του, αυτές οι εικόνες παραβιάζουν τα πνευματικά δικαιώματα και τα δικαιώματα εμπορικών σημάτων. Σε ό,τι αφορά τις πέντε από τις επτά εικόνες, κρίνεται ότι δεν υπάρχει παράβαση και ότι αυτές είναι επιτρεπόμενες παρωδίες. Κρίνεται ότι διαπράττεται παραβίαση εμπορικού σήματος με τις άλλες δύο εικόνες και οι αξιώσεις γίνονται δεκτές σε σχέση με αυτές τις δύο εικόνες.

Στην συνέχεια ακολούθησε έφεση, όπου το 2011 το Εφετείο έκρινε ότι: «*Η πρόθεση αυτών των εικόνων σε συνδυασμό με τα συνοδευτικά κείμενα έρχονται σε έντονη αντίθεση με την αρχική φιγούρα του Nijntje, είναι αναμφισβήτητα να κάνουν τους ανθρώπους να γελούν, κάτι που δεν αλλάζει το γεγονός ότι δεν σημαίνει ότι πρέπει να συμφωνούν όλοι με αυτό. Οι αμφισβητούμενες εικόνες είναι εξίσου αστείες ή κατάλληλες. Αυτή η περίπτωση αφορά χρήση παρωδίας, επειδή οι εικόνες είναι απομιμήσεις σε μια κάπως τροποποιημένη μορφή, με αποτέλεσμα η φιγούρα Nijntje να γίνεται αντικείμενο γέλιου και ως αποτέλεσμα ο σκοπός του πρωτότυπου έργου αλλάζει με χιουμοριστικό, ως επί το πλείστον ειρωνικό τρόπο. Αυτή η αντίθεση ενισχύεται από τον συνδυασμό με τα συνοδευτικά κείμενα. Όπου τα κείμενα του Dick Bruna είναι κατεξοχήν φιλικά προς τα παιδιά και μη βίαια, τα κείμενα με τις αμφισβητούμενες εικόνες είναι κυρίως αγενή και επιθετικά (...)*» <https://www.mondaq.com/copyright/149228/make-way-for-the-parody-of-nijntje>

Έτσι το εφετείο φαίνεται να έχει επεκτείνει ακόμη περισσότερο τα όρια.

²¹ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, “Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands”, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

²² Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, “Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands”, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

II. ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΕΕ DECKMYN ΚΑΙ ΠΟΙΑ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΩΔΙΑΣ

Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι το Δικαστήριο της ΕΕ κλήθηκε να εξετάσει το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης της παρωδίας στο δίκαιο της ΕΕ και συγκεκριμένα μέσα από την υπόθεση **Deckmyn**, δεδομένης της αβεβαιότητας που επικρατούσε αλλά και εμμένει να επικρατεί περί του θέματος γενικότερα σε πιο βελτιωμένο βαθμό βέβαια. Στις 3 Σεπτεμβρίου 2014 το ΔΕΕ, εξέδωσε την απόφαση του στην υπόθεση υπ' αριθμό C-201/13 γνωστή ως "*Deckmyn*", η οποία είχε ως σκοπό για πρώτη φορά την αποσαφήνιση της έννοιας της παρωδίας κάτω από το πρίσμα του Άρθρου 5, παράγραφος (3), εδάφιο (ια) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, η οποία Οδηγία αφορά την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.²³ Η εν λόγω διάταξη όπως προαναφέρθηκε, επιτρέπει στα κράτη μέλη να εισάγουν στους δικούς τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας εξαιρέσεις ή περιορισμούς ως προς τα δικαιώματα που προβλέπονται από τα Άρθρα 2 και 3 της εν λόγω Οδηγίας, τα οποία αφορούν το δικαίωμα αναπαραγωγής, παρουσίασης έργων και διάθεσης άλλων αντικειμένων στο κοινό, σε περίπτωση χρήσης αυτών, με σκοπό την γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση.²⁴ Εκ πρώτης όψεως κάτι το οποίο δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο, είναι το ότι ναι μεν παρέχεται αυτή η δυνατότητα στα κράτη μέλη, χωρίς όμως προηγουμένως να έχει διεξαχθεί ο οποιοσδήποτε προσδιορισμός του τι συνίστανται οι έννοιες αυτές. Το κύριο ενδιαφέρον όμως που παρουσιάζει η υπό εξέταση υπόθεση, έγκειται στο ότι δεν περιορίζεται στο μοναδικό ζήτημα της έννοιας της παρωδίας το οποίο και αποτελεί το υπό κρίση ζήτημα, αλλά όπως θα εντοπίσουμε και στην συνέχεια, εξετάζει και άλλες παραμέτρους οι οποίες εμπλέκονται μεταξύ τους εντυπωσιακά.

Γεγονότα

Αναλυτικότερα, η όλη υπόθεση ξεκίνησε όταν ο Johan Deckmyn μέλος ενός βελγικού ακροδεξιού πολιτικού κόμματος, κατά την διάρκεια μιας εορταστικής δημόσιας εκδήλωσης διένειμε ημερολόγια όπου αναγραφόταν πάνω σε αυτά ότι ο ίδιος ήταν ο υπεύθυνος εκδότης τους. Συγκεκριμένα το σχέδιο που απεικονιζόταν στο εξώφυλλο των ημερολογίων, αναπαρήγαγε μια επίμαχη τροποποιημένη έκδοση η οποία σαφώς ήταν παρόμοια με το εικονιζόμενο σχέδιο στο εξώφυλλο του επεισοδίου του δημοφιλούς κόμικ "*Suske en Wiske*" με τίτλο "*De Wilde Weldoener*", το οποίο δημιουργήθηκε το

²³ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014 και Άρθρο 5 (3) (ια), Οδηγίας 2001/29

²⁴ Άρθρο 5(3)(ια), Οδηγίας 2001/29/ΕΚ: "*Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν εξαιρέσεις ή περιορισμούς στα δικαιώματα που αναφέρονται στα άρθρα 2 και 3, στις ακόλουθες περιπτώσεις: (ια) χρήση για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση*"

1961 από τον διάσημο συγγραφέα μυθιστορημάτων Willy Vandersteen. Ενώ το πρωτότυπο σχέδιο απεικόνιζε ένα από τους κύριους χαρακτήρες του εν λόγω επεισοδίου ο οποίος φορούσε λευκό χιτώνα και σκόρπιζε κέρματα σε διάφορα πρόσωπα τα οποία προσπαθούσαν να τα μαζέψουν, εντούτοις στο επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο, ο κύριος χαρακτήρας αντικαταστάθηκε από μια εικόνα του δημάρχου της πόλης της Γάνδης, με τα πρόσωπα τα οποία μάζευαν τα κέρματα να αντικαθίστανται επίσης από έγχρωμα άτομα με καλυμμένα πρόσωπα φορώντας πέπλα. Η παρωδική αυτή έκδοση όπως αναφέρθηκε, είχε σκοπό να περάσει ένα πολιτικό μήνυμα αναφορικά με την χρήση του δημόσιου χρήματος από τον Δήμαρχο της Γάνδης, με το μήνυμα αυτό του Deckmyn, να στοχεύει κυρίως στο ότι οι κάτοικοι της πόλης πληρώνουν φόρους για να στηρίξουν άτομα τα οποία δεν διαμένουν στην Γάνδη, με αποτέλεσμα έτσι η ποιότητα εκεί να έχει υποβαθμιστεί. Οι κληρονόμοι του συγγραφέα εκτιμώντας ότι το επίμαχο σχέδιο συνιστούσε παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων τους, προέβηκαν σε άσκηση αγωγής κατά των Deckmyn και Vrijheidsfonds, με το πρωτόδικο δικαστήριο, να απορρίπτει την υπεράσπιση της παρωδίας από τους εναγόμενους λόγω έλλειψης πρωτοτυπίας και προσθέτοντας επίσης ότι η εν λόγω παρωδία δεν επέκρινε το πρωτότυπο έργο απλά, αλλά στόχευε ξεκάθαρα στην πολιτική του Δημάρχου της πόλης της Γάνδης, κρίνοντας έτσι εν τέλει παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων. Από την άλλη, οι εναγόμενοι άσκησαν έφεση κατά της πρωτόδικης εκδοθείσας απόφασης, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων ότι το επίμαχο στην δίκη σχέδιο καλύπτεται από το πεδίο εξαίρεσης για παρωδία, καρικατούρα και pastiche, εμπίπτουσα στην έννοια της παρωδίας, η οποία είναι επιτρεπτή σύμφωνα με το Άρθρο 22(1)(6) του βέλγικου νόμου πνευματικής ιδιοκτησίας της 30ης Ιουνίου του 1994, περί δικαιωμάτων του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων, με τους κληρονόμους του Vandersteen έτσι, να αμφισβητούν την ερμηνεία αυτή ισχυριζόμενοι ότι δεν πληρούνται τα κατά την άποψη τους παρακάτω κριτήρια ώστε να εμπίπτουν στην εξαίρεση της παρωδίας.²⁵ Το Εφετείο των Βρυξελλών έδειξε να ανησυχεί ως προς το να διασφαλίσει κατά πόσο η εθνική εξαίρεση παρωδίας σύμφωνα με το βελγικό δίκαιο ερμηνεύεται και εμπίπτει συμβατά με το Άρθρο 5(3)(ια) της Οδηγίας 2001/29, καθώς αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΕ κάποια προδικαστικά ερωτήματα.²⁶

²⁵ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014 (όλα τα γεγονότα)

²⁶ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014, Παρ.13:

- «1) Είναι η έννοια “παρωδία” αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης;
 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πρέπει μια παρωδία να πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις ή να έχει τα ακόλουθα γνωρίσματα:
- να έχει δικό της πρωτότυπο χαρακτήρα (πρωτοτυπία)·
 - και μάλιστα κατά τέτοιον τρόπο ώστε η παρωδία εύλογα να μη μπορεί να αποδοθεί στον δημιουργό του πρωτότυπου έργου·
 - να έχει σκοπό να κάνει χιούμορ ή να [διακωμωδήσει], ανεξαρτήτως του αν η κριτική, που ενδεχομένως ασκείται εν προκειμένω, αγγίζει το πρωτότυπο έργο ή κάτι άλλο ή κάποιον άλλον·

Προδικαστικά ερωτήματα που τέθηκαν ενώπιον του ΔΕΕ

Η σχετικά απλή απόφαση του ΔΕΕ δείχνει να ακολουθεί την γνώμη του Γ.Ε στο πρώτο ερώτημα τουλάχιστον, αλλά φαίνεται να απομακρύνεται από αυτήν όπως θα δούμε και πιο αναλυτικά, περί του δεύτερου και τρίτου ερωτήματος.²⁷ Επί του πρώτου ερωτήματος λοιπόν, εύκολα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι το ΔΕΕ δεν απομακρύνθηκε από την πάγια νομολογία του και έτσι βασισμένο σε αυτήν και την υπόθεση **Padawan SL V. Sociedad General de Autores**²⁸, καθιερώνει την παρωδία ως αυτόνομη έννοια του δικαίου της ΕΕ, καταλήγοντας στο ότι ναι μεν οι σχετικοί περιορισμοί και εξαιρέσεις που προβλέπονται είναι προαιρετικοί, εντούτοις όμως το Δικαστήριο είναι υπεύθυνο στο να διασφαλίσει ότι τα όρια των εξαιρέσεων που ορίζονται στις εν λόγω διατάξεις, καθορίζονται με εναρμονισμένο τρόπο.²⁹ Το ότι το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι τα κράτη μέλη που έχουν εισάγει την εξαίρεση αυτή να είναι ελεύθερα να καθορίσουν τα όρια και τις παραμέτρους της κατά τρόπο μη εναρμονισμένο, ο οποίος μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το κράτος μέλος, συνεπάγεται αυτόματα στο ότι είναι ασυμβίβαστη και αντίθετη προς τον σκοπό της εν λόγω Οδηγίας, αυτό συνίσταται στο ότι τα κράτη μέλη εφάρμοσαν τις εξαιρέσεις αυτές με πολύ ασυνάρτητο τρόπο³⁰, καθώς επίσης δείχνει ξεκάθαρα το ότι ενώ από την μια παρέχεται η διακριτική

– να αναφέρει την πηγή του παρωδούμενου έργου;

3) Πρέπει ένα έργο να πληροί και άλλες προϋποθέσεις ή να έχει και άλλα γνωρίσματα για να μπορέσει να χαρακτηριστεί ως παρωδία;»

²⁷ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

²⁸ ΔΕΕ, C-467/08, Padawan SL V. Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), της 21ης Οκτωβρίου 2010, σκέψη 32

²⁹ Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, ‘*Fair dealing after Deckmyn - the United Kingdom’s defence for caricature, parody or pastiche*’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/301643076_Fair_dealing_after_Deckmyn_-_the_United_Kingdom%27s_defence_for_caricature_parody_or_pastiche, 2017

³⁰ Magdalena Jozwiak, ‘*No laughing matter: the right to parody in EU copyright law (Case Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13)*’, European Law blog - news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2014/09/25/no-laughing-matter-the-right-to-parody-in-eu-copyright-law-case-deckmyn-v-vandersteen-c-20113/>, September 2014 και

ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, Παρ.16:

‘*Η ερμηνεία αυτή δεν αναιρείται από τον δυνητικό χαρακτήρα της εξαίρεσεως του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια’, της οδηγίας 2001/29. Πράγματι, ερμηνεία κατά την οποία τα κράτη μέλη που έχουν εισαγάγει την εξαίρεση αυτή είναι ελεύθερα να καθορίσουν τις παραμέτρους της κατά τρόπο μη εναρμονισμένο, ο οποίος μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το κράτος μέλος, θα ήταν αντίθετη προς τον σκοπό της εν λόγω οδηγίας (βλ., υπ’ αυτήν την έννοια, αποφάσεις Padawan, EU:C:2010:620, σκέψη 36, και ACI Adam κ.λπ., C-435/12, EU:C:2014:254, σκέψη 49).’*

ευχέρεια στα κράτη μέλη μέσα από τις προβλεπόμενες διατάξεις να εφαρμόσουν την όποια εξαίρεση στην νομοθεσία τους επιθυμούν, από την άλλη το ίδιο το Δικαστήριο έρχεται να περιορίσει την ευχέρεια αυτή δημιουργώντας ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο οφείλουν τα κράτη να κινούνται και σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις οι οποίες δεν στοχεύουν σε τίποτε άλλο πέραν από το να συμβιβαστούν απέναντι στην επιεικώς σταθερή προσπάθεια του ευρωπαϊού νομοθέτη προς μια ενιαία αποτελεσματική εναρμονιστική προσέγγιση.³¹ Επομένως περί του πρώτου ερωτήματος το ΔΕΕ βασίστηκε ξεκάθαρα στην γνώμη του Γ.Ε ο οποίος με την σειρά του στηρίχτηκε επίσης στην άποψη της Επιτροπής και του Βασιλείου του Βελγίου, με τους τελευταίους να συντάσσονται υπέρ του ότι η έννοια της παρωδίας πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο αυτοτελή και ενιαίο, καθώς τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένη διακριτική ευχέρεια και καταλήγοντας στο ότι εφόσον η Οδηγία δεν ορίζει την έννοια της «παρωδίας», ούτε όμως παραπέμπει ρητά στο δίκαιο των κρατών μελών για προσδιορισμό της, σύμφωνα με την πάγια νομολογία και τις αρχές που προκύπτουν από αυτήν όπως έχουν αναφερθεί, προκύπτει το ότι η έννοια της «παρωδίας» του Άρθρου 5(3)(ια) της Οδηγίας, αποτελεί αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης.³² Το συμπέρασμα αυτό του Γ.Ε το οποίο επιβεβαιώθηκε και αργότερα από το ΔΕΕ δεν προκαλεί έκπληξη σε καμία περίπτωση, εφόσον σε πολλές περιπτώσεις το Δικαστήριο εξέφρασε την επιθυμία του για ενιαία εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ.³³ Η πιο πάνω διαπίστωση του Γ.Ε, επιβεβαιώνεται μέσα από τον ίδιο σκοπό της ίδιας της Οδηγίας, όπου σύμφωνα με τον τίτλο της αποβλέπει στην εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, αλλά και την αιτιολογική σκέψη 32, η οποία αποβλέπει σε ένα εξαντλητικό κατάλογο εξαιρέσεων και περιορισμών στα δικαιώματα αναπαραγωγής και παρουσιάσεως στο κοινό, όπου τονίζει ότι είναι σημαντικό για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν τις εν λόγω εξαιρέσεις και

³¹ Graeme W. Austin - Victoria University of Wellington, “*EU and US Perspectives on Fair Dealing for the Purpose of Parody or Satire*”, UNSW Law Journal, Volume 39(2) Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 4/2019, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2816779, 2016

³² Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015 και

Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Σκέψη 32-34

³³ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, “*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*”, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

περιορισμούς με συνεκτικό και εναρμονισμένο τρόπο.³⁴ Όσο αφορά το δεύτερο και τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο προέβηκε αναπόφευκτα στην εξέταση τους από κοινού εξαιτίας των διάφορων παραμέτρων που τα συνδέουν, όπως αυτές αναδύονται στην συνέχεια. Συγκεκριμένα τα εν λόγω ερωτήματα, αφορούσαν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εννοείται η σχετική με την παρωδία εξαίρεση η οποία προβλέπεται στο Άρθρο 5(3)(ια) της Οδηγίας 2001/29 και κατά πόσο η έννοια αυτή εξαρτάται από την πλήρωση κάποιων προϋποθέσεων τις οποίες οι ενάγοντες και απαρρίθμησαν.³⁵ Σύμφωνα με το Δικαστήριο, ελλείψει οποιουδήποτε ορισμού στην Οδηγία 2001/29 περί της έννοιας της παρωδίας, η σημασία και το περιεχόμενο αυτής, πρέπει να καθορίζονται κατά πάγια νομολογία του δικαστηρίου και σύμφωνα με το σύνηθες νόημα της στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου στο οποίο χρησιμοποιείται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία εντασσεται.³⁶ Το Δικαστήριο σε αυτό το σημείο, φαίνεται να επηρεάστηκε εν μέρει βάσει της μικρής ετυμολογικής μελέτης του Γ.Ε στις προτάσεις του, καταλήγοντας στο ότι από το σύνηθες νόημα του όρου παρωδία στην καθημερινή γλώσσα, γίνεται δεκτό ότι βασικά χαρακτηριστικά της παρωδίας δεν μπορεί να είναι άλλα από τα εξής: (1) να είναι αισθητά διαφορετική από το πρωτότυπο έργο εμφανίζοντας αντιληπτές και αισθητές διαφορές από το υφιστάμενο και (2) να συνιστά έκφραση χιούμορ ή διακωμώδησης.³⁷ Αναντίρρητα υιοθετώντας

³⁴ Οδηγία 2001/29, Αιτιολογική σκέψη 32:

“Η παρούσα οδηγία περιέχει εξαντλητικό κατάλογο εξαιρέσεων και περιορισμών από το δικαίωμα αναπαραγωγής και το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό ορισμένες εξαιρέσεις ή περιορισμοί ισχύουν μόνο για το δικαίωμα αναπαραγωγής, κατά περίπτωση ο κατάλογος λαμβάνει δεόντως υπόψη τις διαφορετικές νομικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποσκοπώντας ταυτόχρονα στην διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς είναι σκόπιμο τα κράτη μέλη να επιτύχουν εναρμονισμένη εφαρμογή των εν λόγω εξαιρέσεων και περιορισμών, κάτι που θα επανεξεταστεί κατά την αξιολόγηση των εκτελεστικών μέτρων στο μέλλον.”

και

Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεβρίου 2014, Σκέψη 36

³⁵ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014, παρ.40

³⁶ Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, *“Fair dealing after Deckmyn - the United Kingdom’s defence for caricature, parody or pastiche”*, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/301643076_Fair_dealing_after_Deckmyn_-_the_United_Kingdom%27s_defence_for_caricature_parody_or_pastiche, 2017

³⁷ Philippe Laurent (Marx, Van Ranst, Vermeersch & Partners), *“The concept of parody and the legitimate interests of parodists and copyright holders”*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2014/09/08/the-concept-of-parody-and-the-legitimate-interests-of-parodists-and-copyright-holders/>, September 2014

τα δύο αυτά χαρακτηριστικά, το ΔΕΕ απορρίπτει ρητά όλες τις άλλες προϋποθέσεις που έθεσε το αιτούν δικαστήριο, καταλήγοντας στο ότι ένα έργο για να μπορέσει να χαρακτηριστεί ως παρωδία, δεν χρειάζεται να εμφανίσει ένα πρωτότυπο δικό του χαρακτήρα, να αποδοθεί εύλογα σε ένα άτομο διαφορετικό από τον συγγραφέα του πρωτότυπου έργου ή να σχετίζεται με το πρωτότυπο αυτό έργο ή ακόμη να αναφέρει την πηγή του.³⁸ Ενώ κατά τον Γ.Ε, η πρωτοτυπία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αξιολόγηση ενός αμφισβητούμενου έργου, είναι περιεργο το ότι παρόλο που το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι μια παρωδία πρέπει να διαφέρει αισθητά από το πρωτότυπο έργο, η απαίτηση του εστιάζεται στην ικανότητα του κοινού να διακρίνει την παρωδία από το πρωτότυπο, αντί να επιχειρήσει να ασχοληθεί με το δύσκολο έργο του πρωτότυπου χαρακτήρα και επομένως να μην κρίνει απαραίτητο ότι η παρωδία πρέπει να εμφανίζει από μόνη της έναν πρωτότυπο χαρακτήρα.³⁹ Λογικά σκεπτόμενος κάποιος, είναι δύσκολο να φανταστεί παρωδία η οποία θα μπορούσε να τύχει εξαίρεσης σύμφωνα με το Άρθρο 5(3)(ια) της Οδηγίας, χωρίς να διέπεται από πρωτότυπο χαρακτήρα. Το αν η παρωδία είναι αισθητά διαφορετική από το πρωτότυπο έργο θα αποφασιστεί εντός της διακριτικής ευχέρειας των εθνικών δικαστηρίων, όπως και η ερμηνεία εάν μια παρωδία εκφράζει χιούμορ ή χλευασμό πρέπει επίσης να προσεγγιστεί με την δέουσα προσοχή από τα εθνικά δικαστήρια εφόσον σαφώς δεν υπάρχει αυτόνομη έννοια του χιούμορ ή του χλευασμού⁴⁰. Άρα εδώ εντοπίζουμε, ότι υπόκειται στην διακριτική ευχέρεια των εθνικών δικαστηρίων να αποφασίσουν κατά πόσο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση θα γίνει αποδεκτή η παρωδία, με βάση τα κριτήρια τα οποία πλέον έχουν στην διάθεση τους με βάση την απόφαση του ΔΕΕ.⁴¹ Κατά συνέπεια, το ΔΕΕ επιλέγει χωρίς αμφιβολία με αποφασιστικότητα και σαφήνεια, ένα πολύ ευρύ ορισμό του τι

³⁸ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’’, *Common Market Law Review*, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

³⁹ Dr. Catherine Seville, ‘‘*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*’’, *National Law School of India Review* Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

⁴⁰ Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, ‘‘*Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court*’’, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014

⁴¹ Graeme W. Austin - Victoria University of Wellington, ‘‘*EU and US Perspectives on Fair Dealing for the Purpose of Parody or Satire*’’, *UNSW Law Journal*, Volume 39(2) Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 4/2019, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2816779, 2016

μπορεί να αποτελέσει παρωδία και ως εκ τούτου επεκτείνει το εύρος και την εφαρμογή της εξαίρεσης της παρωδίας.⁴²

Ως δεύτερο βήμα στην ερμηνεία της έννοιας της παρωδίας, το ΔΕΕ σαφώς επιλέγει μια ευρεία και ευέλικτη έννοια⁴³, υπογραμμίζει όμως στην συνέχεια ότι η ερμηνεία αυτής σε κάθε περίπτωση πρέπει να τυγχάνει συσταλτικής ερμηνείας, δηλαδή να διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην θίγει την αποτελεσματικότητα της θεσπισθείσας εξαίρεσης και ουσιαστικά να μην έρχεται σε αντίθεση με τον σκοπό της⁴⁴, με το Δικαστήριο ουσιαστικά να τονίζει για ακόμη μια φορά ότι οι εξαιρέσεις που εμπεριέχονται σε ευρωπαϊκές διατάξεις, πρέπει σε κάθε περίπτωση να ερμηνεύονται αυστηρά και με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά τους.⁴⁵ Το να ερμηνεύονται αυστηρά, αυτό αντανakλά αυτόματα σε περιορισμό κινήσεων για τα εθνικά δικαστήρια ως προς την διακριτική τους ευχέρεια και κυρίως την δυνατότητα επιλογής τους για υιοθέτηση των εν λόγω εξαιρέσεων. Η ελευθερία ως προς τα όρια προσδιορισμού μιας συγκεκριμένης εξαίρεσης από τα κράτη μέλη τόσο για το ΔΕΕ όσο και για τον Γ.Ε, ενδέχεται ποικιλία προσεγγίσεων όπως έχουμε ήδη εντοπίσει πιο πάνω και ερμηνεύεται ως κάτι που αναπόφευκτα οδηγεί σε ασυμβίβαστο με τον σκοπό της Οδηγίας αποτέλεσμα. Γενικότερα, είναι εμφανές το άγχος που εξωτερικεύει το Δικαστήριο ως προς την

⁴² Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, “*Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court*”, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014

⁴³ Christophe Geiger - University of Strasbourg, Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, Martin Senftleben - University of Amsterdam, Lionel A. F. Bently - University of Cambridge, Raquel Xalabarder - Universitat Oberta de Catalunya, “*Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union – Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn*”, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/271710532_Limitations_and_Exceptions_as_Key_Elements_of_the_Legal_Framework_for_Copyright_in_the_European_Union_-_Opinion_of_the_European_Copyright_Society_on_the_Judgment_of_the_CJEU_in_Case_C-20113_Deckmyn, 2015

⁴⁴ ΔΕΕ, C-403/08, Football Association Premier League Ltd and Others v QC Leisure and Others, της 4ης Οκτωβρίου 2011, Παρ.163 και

ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, Παρ.22-23

⁴⁵ Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, “*Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court*”, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014

επίτευξη μιας κοινής εναρμόνισης από τα κράτη μέλη. Ενδιαφέρον επίσης είναι το ότι ως προς τον γενικό σκοπό που επιδιώκει το Άρθρο 5(3)(ια) της Οδηγίας 2001/29, το ΔΕΕ εξετάζοντας τους επιδιωκόμενους από την Οδηγία σκοπούς όπως προβλέπονται μέσα από την Αιτιολογική σκέψη 3 αυτής⁴⁶, συγκαταλέγεται μεταξύ άλλων η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και της ελευθερίας της έκφρασης, αναγνωρίζοντας έτσι έμμεσα, το ότι η παρωδία αποτελεί ένα πρόσφορο μέσο και τρόπο έκφρασης απόψεων και άσκησης αυτής της ελευθερίας⁴⁷. Αδιαμφισβήτητα, η υπό εξέταση υπόθεση καθίσταται ακόμη πιο μεγάλης σημασίας, εφόσον μέσα από αυτήν αναδύονται βασικές θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα που αναπόφευκτα αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους, κάτι το οποίο ξεκάθαρα εντοπίζεται μέσα από το ότι το Δικαστήριο βασισμένο στην Αιτιολογική σκέψη 31 της Οδηγίας, ανέφερε ότι οι εξαιρέσεις από τα δικαιώματα των άρθρων 2 και 3 αυτής τα οποία προβλέπονται από το άρθρο 5, αποβλέπουν στην διατήρηση δίκαιης ισορροπίας, ανάμεσα στα δικαιώματα και τα συμφέροντα αφενός των δημιουργών και αφετέρου των χρηστών των προστατευόμενων έργων.⁴⁸ Η κορυφή του ενδιαφέροντος, αποδίδεται στο ότι το Δικαστήριο εφιστά

⁴⁶ Οδηγία 2001/29/EK, Αιτιολογική σκέψη 3:

“Η προτεινόμενη εναρμόνιση θα συμβάλει στην υλοποίηση των τεσσάρων ελευθεριών της εσωτερικής αγοράς και βασίζεται στο σεβασμό των θεμελιωδών αρχών του δικαίου, ιδίως δε της ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένης της διανοητικής ιδιοκτησίας, της ελευθερίας της έκφρασης και του δημόσιου συμφέροντος”

⁴⁷ Philippe Laurent (Marx, Van Ranst, Vermeersch & Partners), *“The concept of parody and the legitimate interests of parodists and copyright holders”*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2014/09/08/the-concept-of-parody-and-the-legitimate-interests-of-parodists-and-copyright-holders/>, September 2014

⁴⁸ ΔΕΕ, C-467/08, Padawan SL V. Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), της 21ης Οκτωβρίου 2010, Σκέψη 43,

ΔΕΕ, C-145/10, Eva-Maria Painer V. Standard VerlagsGmbH, της 7ης Μαρτίου 2013 και

Οδηγία 2001/29/EK, Αιτιολογική σκέψη 31:

“Πρέπει να διατηρηθεί μια ισορροπία περί τα δικαιώματα και τα συμφέροντα μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών δικαιούχων, καθώς και μεταξύ αυτών και των χρηστών προστατευόμενων αντικειμένων οι ισχύουσες στα κράτη μέλη εξαιρέσεις και περιορισμοί στα δικαιώματα πρέπει να επανεξεταστούν υπό το πρίσμα του νέου ηλεκτρονικού περιβάλλοντος οι υφιστάμενες διαφορές ως προς τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς ορισμένων πράξεων που υπόκεινται σε άδεια του δικαιούχου θίγουν άμεσα τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων οι εν λόγω διαφορές είναι πολύ πιθανό να επιδεινωθούν με την ανάπτυξη της εκμετάλλευσης των έργων πέρα από τα σύνορα και των διασυνοριακών δραστηριοτήτων για να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, οι εν λόγω εξαιρέσεις και περιορισμοί θα πρέπει να εναρμονισθούν περισσότερο ο βαθμός της εναρμόνισής τους θα πρέπει να εξαρτηθεί από τις επιπτώσεις τους στην εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.”

την προσοχή στα αντικρουόμενα δικαιώματα, δεδομένου του ότι η εφαρμογή στην συγκεκριμένη περίπτωση της εξαίρεσης για παρωδία κατά την έννοια του Άρθρου 5(3)(ια) της Οδηγίας, οφείλει να επιτυγχάνει δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων που αναφέρονται στα άρθρα 2 και 3 της Οδηγίας, αλλά και της ελευθερίας της έκφρασης του χρήστη του προστατευόμενου έργου που βασίζεται στην εξαίρεση για την παρωδία κατά την έννοια του Άρθρου 5(3)(ια).⁴⁹ Καθοριστικό επίσης σε κάθε περίπτωση, είναι το ότι το Δικαστήριο σημείωσε ότι για εξακρίβωση της δίκαιης αυτής ισορροπίας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιστάσεις της προκειμένης υπόθεσης, κάτι το οποίο θεωρώ άκρως σημαντικό ιδίως για την υπό κρίση υπόθεση, επειδή ακριβώς ο ισχυρισμός αφορά το ότι το επίμαχο σχέδιο φερόμενο ως παρωδία, προέβηκε σε αλλαγές σε σχέση με το πρωτότυπο έργο με τέτοιο τρόπο ώστε να συσχετίζεται με ένα μήνυμα που εισάγει διακρίσεις όπως θα δούμε πιο αναλυτικά.⁵⁰ Το δικαστήριο όμως ενώ καταλήγει στο ότι μια παρωδία η οποία μεταδίδει ένα μήνυμα το οποίο εισάγει διακρίσεις όπως στην προκειμένη περίπτωση με την αντικατάσταση των προσώπων από έγχρωμα πρόσωπα καλυμμένα με πέπλα μαζεύοντας κέρματα, μπορεί να είναι μεν μη επιλέξιμη για προστασία σύμφωνα με το Άρθρο 5(3)(ια) της Οδηγίας, όμως το σκεπτικό του δεν σταματά εκεί, αλλά αφού δίνει την γνώμη του στο αιτούν δικαστήριο περί του θέματος του ρατσισμού, φέρει στο προσκήνιο και το ζήτημα του “έννομου συμφέροντος”.⁵¹ Πιο συγκεκριμένα, εφιστά την προσοχή στο ότι εφόσον τίθεται ζήτημα μετάδοσης ρατσιστικών διακρίσεων, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει και να λάβει υπόψη την αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φυλής, χρώματος και εθνοτικής καταγωγής, όπως αυτή προβλέπεται και έχει συγκεκριμενοποιηθεί μέσα από την Οδηγία 2004/43/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής⁵² και επιβεβαιώνεται μέσα από το Άρθρο 21 (1) του Χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων

⁴⁹ Jan Bernd Nordemann, Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), “*The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen*”, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/11/03/the-german-bundesgerichtshof-changes-its-concept-of-parody-following-cjeu-deckmyn-v-vrijheidsfonds-vandersteen/>, November 2016

⁵⁰ Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

⁵¹ Magdalena Jozwiak, “*No laughing matter: the right to parody in EU copyright law (Case Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13)*”, European Law blog - news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2014/09/25/no-laughing-matter-the-right-to-parody-in-eu-copyright-law-case-deckmyn-v-vandersteen-c-20113/>, September 2014

⁵² Ο Περί Ίσης Μεταχείρισης (Φυλετική ή Εθνοτική Καταγωγή) Νόμος του 2004 (59(I)/2004) (Για σκοπούς μερικής εναρμόνισης με την πράξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο: «Οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 περί Εφαρμογής της Αρχής της Ίσης

της ΕΕ, οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων όπως αυτοί προβλέπονται μέσα από τα Άρθρα 1 και 3 της Οδηγίας, θα έχουν έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν ότι το προστατευόμενο έργο δεν θα συνδέεται με τέτοιου είδους μήνυμα.⁵³ Το αξιοσημείωτο εδώ, είναι ότι ΔΕΕ, έρχεται έμμεσα και αναγνωρίζει το ηθικό δικαίωμα περί σεβασμού της ακεραιότητας του έργου, ένα δικαίωμα το οποίο θα δούμε στην επόμενη ενότητα πιο αναλυτικά περί τίνος πρόκειται και ποια η σύνδεση του με την παρωδία και το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας.⁵⁴

Προβληματισμό και δικαιολογημένα τροφή προς έντονη συζήτηση, προκαλεί το γεγονός ότι ακόμη και εαν το έργο ή το σχέδιο όπως την προκείμενη περίπτωση θεωρηθεί ως παρωδία, οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων εξακολουθούν να έχουν νόμιμο δικαίωμα να επέμβουν και να διασφαλίσουν ότι το έργο που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα δεν σχετίζεται σε καμία περίπτωση με όποιο μήνυμα εισάγει διακρίσεις.⁵⁵ Το αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης ενδέχεται

Μεταχείρισης Προσώπων Ασχέτως Φυλετικής ή Εθνοτικής Καταγωγής» (ΕΕ L180 της 19/07/2000 σ.22) και

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Απαγόρευση διακρίσεων, Άρθρο 21:

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

⁵³ Philippe Laurent (Marx, Van Ranst, Vermeersch & Partners), *‘The concept of parody and the legitimate interests of parodists and copyright holders’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2014/09/08/the-concept-of-parody-and-the-legitimate-interests-of-parodists-and-copyright-holders/>, September 2014 και

ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, Παρ.31

⁵⁴ Christophe Geiger - University of Strasbourg, Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, Martin Senftleben - University of Amsterdam, Lionel A. F. Bently - University of Cambridge, Raquel Xalabarder - Universitat Oberta de Catalunya, *‘Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union – Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn’*, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/271710532_Limitations_and_Exceptions_as_Key_Elements_of_the_Legal_Framework_for_Copyright_in_the_European_Union_-_Opinion_of_the_European_Copyright_Society_on_the_Judgment_of_the_CJEU_in_Case_C-20113_Deckmyn, 2015

⁵⁵ Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, *‘Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court’*, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014

ωστόσο να θέσει σε κίνδυνο την δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των κατόχων των πνευματικών δικαιωμάτων από την μια και από την άλλη εξαιτίας αυτής της νομικής αβεβαιότητας που επικρατεί, ο κίνδυνος αυτός να επηρεάσει άμεσα και το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης του κάθε χρήστη⁵⁶. Έτσι αφήνοντας ανοιχτή την δυνατότητα στους κατόχους να αντιταχθούν σε μια παρωδία η οποία δεν τους αρέσει να συνδέονται λόγω του φερόμενου ως μηνύματος με διακρίσεις, η προσέγγιση αυτή του ΔΕΕ κινδυνεύει στο να θέσει σε κίνδυνο τον στόχο και την αναλογία της εξαίρεσης παρωδίας, από την στιγμή ιδίως που ουσία της εξαίρεσης παρωδίας έγκειται ακριβώς στην νομιμοποίηση της τροποποίησης ενός πρωτότυπου έργου, χωρίς την άδεια του κάτοχου δικαιωμάτων.⁵⁷ Η απόφαση του ΔΕΕ ωστόσο, είναι διαφωτιστική ως προς τον καθορισμό της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων και της προστασίας άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως είναι η ελευθερία της έκφρασης⁵⁸ η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της παρωδίας, με την τελευταία να εμπίπτει στο πεδίο της διανοητικής ιδιοκτησίας, καθώς επίσης και η ίδια η πνευματική ιδιοκτησία η οποία αποτελεί επίσης ένα θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε, καθώς προστατεύεται ως έκφραση της ιδιοκτησίας⁵⁹. Δεν μπορεί να μην ληφθεί υπόψη το ότι δημιουργούνται και κάποιες ασάφειες οι οποίες δεν μπορούν να περάσουν απαρατήρητες. Καταρχάς το ΔΕΕ, δεν εξηγεί πολύ καλά τα σχετικά κριτήρια για τον προσδιορισμό του είδους του μηνύματος που δεν πρέπει να μεταφέρει η παρωδία

⁵⁶ Jan Bernd Nordemann, Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), *“The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen”*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/11/03/the-german-bundesgerichtshof-changes-its-concept-of-parody-following-cjeu-deckmyn-v-vrijheidsfonds-vandersteen/>, November 2016

⁵⁷ Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, *“Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court”*, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014

⁵⁸ Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων ΕΕ

Άρθρο 13: *“Η τέχνη και η επιστημονική έρευνα είναι ελεύθερες. Η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι σεβαστή”* και

Άρθρο 17(2): *“Η διανοητική ιδιοκτησία προστατεύεται”*

⁵⁹ Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ, Άρθρο 1

ώστε να μην καταλήγει σε διάκριση.⁶⁰ Δηλαδή αυτό συνεπάγεται στο ότι οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να απαγορεύουν οποιαδήποτε παρωδία είναι προσβλητική; Αν ναι, προσβλητικό για ποιους; για τους δημιουργούς ή για την κοινωνία γενικότερα; επινοώντας με ευκολία άλλα νόμιμα συμφέροντα.⁶¹ Το γεγονός ότι το Δικαστήριο δεν διευκρίνισε τι ακριβώς συνιστά ένα μήνυμα που εισάγει διακρίσεις, με την διάκριση γενικότερα να αποτελεί μια διάχυτη έννοια η εφαρμογή της οποίας μπορεί να οδηγήσει σε απαγόρευση κάθε κριτικής και χιουμοριστικής παρωδίας, ανοίγει την πόρτα στην ιδιωτική λογοκρισία,⁶² ότι τα πνευματικά δικαιώματα δεν είναι το καταλληλότερο μέσο αντιμετώπισης ξενοφοβικών διακρίσεων και ότι η προστασία ενός πρωτότυπου έργου, παραδοσιακά αφορά τον τομέα των ηθικών δικαιωμάτων ένας τομέας ο οποίος δεν έχει εναρμονιστεί⁶³.

Νομολογία ΕΔΑΔ

Σχετική με τα πιο πάνω, η νομολογία του ΕΔΑΔ και η υπόθεση **Handyside v. The United Kingdom**⁶⁴, μια από τις πρώτες υποθέσεις περί ελευθερίας της έκφρασης που εξετάστηκε από το

⁶⁰ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘‘Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody’’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

⁶¹ Magdalena Jozwiak, ‘‘No laughing matter: the right to parody in EU copyright law (Case Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13)’’, European Law blog - news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2014/09/25/no-laughing-matter-the-right-to-parody-in-eu-copyright-law-case-deckmyn-v-vandersteen-c-20113/>, September 2014

⁶² Dr. Catherine Seville, ‘‘The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn’’, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

⁶³ Christophe Geiger - University of Strasbourg, Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, Martin Senftleben - University of Amsterdam, Lionel A. F. Bently - University of Cambridge, Raquel Xalabarder - Universitat Oberta de Catalunya, ‘‘Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union – Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn’’, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/271710532_Limitations_and_Exceptions_as_Key_Elements_of_the_Legal_Framework_for_Copyright_in_the_European_Union_-_Opinion_of_the_European_Copyright_Society_on_the_Judgment_of_the_CJEU_in_Case_C-20113_Deckmyn, 2015

⁶⁴ ΕΔΑΔ, Αρ. 5493/72, Handyside V. The United Kingdom, της 7ης Δεκεμβρίου 1976

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι η κατάσχεση ενός βιβλίου που κρίθηκε άσεμνο δεν παραβίαζε το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Ο Richard Handyside αγόρασε τα βρετανικά δικαιώματα για ένα βιβλίο που είχε σκοπό να εκπαιδεύσει τους έφηβους αναγνώστες σχετικά με το σεξ (συμπεριλαμβανομένων υποενοτήτων για θέματα όπως ο αυνανισμός, η πορνογραφία, η ομοφυλοφιλία, η άμβλωση, κ.λπ.) και καταδικάστηκε για κατοχή άσεμνων

Δικαστήριο και έθεσε ένα ισχυρό πρότυπο, το οποίο ειδικότερα, καθιέρωσε την αρχή ότι η ελευθερία της έκφρασης η οποία διέπεται άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα⁶⁵, προστατεύει όχι μόνο πληροφορίες, ιδέες ή εκφράσεις που ευνοούνται ή θεωρούνται προσβλητικές, αλλά και εκείνες που προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν.⁶⁶ Επομένως καθίσταται ξεκάθαρο μέσα

εκδόσεων με σκοπό το κέρδος βάσει του νόμου για τις άσεμνες εκδόσεις. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πρόθεση του νόμου για προστασία των ανηλίκων, καθώς και η μετρημένη και ακριβής εφαρμογή του, πληρούσαν τις προϋποθέσεις για περιορισμό της ελευθερίας του λόγου εντός του περιθωρίου εκτίμησης ενός κράτους για να καθορίσει τι είναι «απαραίτητο σε μια δημοκρατική κοινωνία». Αυτή ήταν μια από τις πρώτες υποθέσεις ελευθερίας της έκφρασης που εξετάστηκαν από το Δικαστήριο, και έθεσε ένα ισχυρό πρότυπο για την εξέταση αυτών των υποθέσεων που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, καθιέρωσε την αρχή ότι «η ελευθερία της έκφρασης... ισχύει όχι μόνο για «πληροφορίες» ή «ιδέες» που γίνονται δεκτές ευνοϊκά ή θεωρούνται ως απαράδεκτες ή ως θέμα αδιαφορίας, αλλά και σε εκείνες που προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν το κράτος ή οποιοδήποτε τμήμα του πληθυσμού». [Global Freedom of expression, https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/handyside-v-uk/](https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/handyside-v-uk/), Columbia University

⁶⁵ ΕΣΔΑ, Άρθρο 10:

1) "Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας"

2) Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνas δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας."

⁶⁶ ΕΛΑΔ, Αρ. 5493/72, Handyside V. The United Kingdom, της 7ης Δεκεμβρίου 1976, παρ.49 και <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/handyside-v-uk/>

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι η κατάσχεση ενός βιβλίου που κρίθηκε άσεμνο δεν παραβίαζε το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Ο Richard Handyside αγόρασε τα βρετανικά δικαιώματα για ένα βιβλίο που είχε σκοπό να εκπαιδεύσει τους έφηβους αναγνώστες σχετικά με το σεξ (συμπεριλαμβανομένων υποενοτήτων για θέματα όπως ο αυνανισμός, η πορνογραφία, η ομοφυλοφιλία, η άμβλωση, κ.λπ.) και καταδικάστηκε για κατοχή άσεμνων εκδόσεων με σκοπό το κέρδος βάσει του νόμου για τις άσεμνες εκδόσεις. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πρόθεση του νόμου για προστασία των ανηλίκων, καθώς και η μετρημένη και ακριβής εφαρμογή του, πληρούσαν τις προϋποθέσεις για περιορισμό της ελευθερίας του λόγου εντός του περιθωρίου εκτίμησης ενός κράτους για να καθορίσει τι είναι «απαραίτητο σε μια δημοκρατική κοινωνία». Αυτή ήταν μια από τις πρώτες υποθέσεις ελευθερίας της έκφρασης που εξετάστηκαν από το Δικαστήριο, και έθεσε ένα ισχυρό πρότυπο για την εξέταση αυτών των υποθέσεων που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, καθιέρωσε την αρχή ότι «η ελευθερία της έκφρασης... ισχύει όχι μόνο για «πληροφορίες» ή «ιδέες» που γίνονται δεκτές ευνοϊκά ή θεωρούνται ως απαράδεκτες ή

από την κατηγορηματική αυτή στάση του Δικαστηρίου στην εν λόγω υπόθεση, το ότι πλέον τα αδικήματα «ρητορικής μίσους» και όχι μόνο, δεν πρέπει να μένουν ατιμώρητα και με αυτό τον τρόπο να δίνεται το μήνυμα στους επίδοξους ‘‘δράστες’’ ότι τέτοιες συμπεριφορές δεν μπορούν να γίνουν ανεκτές από την κοινωνία, καθώς επίσης ταυτόχρονα αυτό από μόνο του, να αποτελεί ισχυρή ελπίδα και υποστήριξη προς όσους κινδυνεύουν από τέτοιες συμπεριφορές.⁶⁷ Σχετική απόφαση με αυτή του ΕΔΑΔ ‘‘Handyside’’, επίσης η απόφαση **Erbakan v. Turkey**, σύμφωνα με την οποία προέκυψε η αρχή ότι: *‘‘Η ανεκτικότητα και ο σεβασμός της ίσης αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων αποτελούν το θεμέλιο μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας, επομένως, μπορεί καταρχήν να θεωρηθεί αναγκαία στις δημοκρατικές κοινωνίες η τιμωρία ή ακόμη και η πρόληψη όλων των μορφών έκφρασης οι οποίες διαδίδουν, υποκινούν, προάγουν ή δικαιολογούν το μίσος που βασίζεται στη μισαλλοδοξία [...], υπό την προϋπόθεση ότι η επιβολή «διατυπώσεων», «προϋποθέσεων», «περιορισμών» ή «κυρώσεων» γίνεται κατά τρόπο ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό*».⁶⁸ Έτσι το ΕΔΑΔ, όταν εξετάζει υποθέσεις που αφορούν στην υποκίνηση μίσους και την ελευθερία έκφρασης χρησιμοποιεί δύο προσεγγίσεις που προβλέπονται από την ΕΣΔΑ: (1) την προσέγγιση του αποκλεισμού από την προστασία της Σύμβασης, η οποία προβλέπεται από το Άρθρο 17 και αφορά την απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος, όταν τα σχόλια εμπεριέχουν μίσος και συνιστούν άρνηση των θεμελιωδών αξιών της Σύμβασης, και (2) την προσέγγιση των περιορισμών στην προστασία, η οποία προβλέπεται από το Άρθρο 10, παρ. (2), της Σύμβασης όπου έχει να κάνει με το ότι η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται όταν τα σχόλια, μολοντί εμπεριέχουν μίσος, δεν είναι ικανά να βλάψουν τις θεμελιώδεις αξίες της Σύμβασης.⁶⁹ Παρά όμως τον βασικό ρόλο που διαδραμάτισε η ελευθερία της έκφρασης στη διασφάλιση των ελευθεριών που απολαμβάνονται σήμερα, έκτοτε το Δικαστήριο έχει αναπτύξει ένα φάσμα ασυνεπούς νομολογίας το οποίο οδήγησε στο ότι τα διακυβερνητικά, αλλά και τα εθνικά νομοθετικά όργανα σε γενικότερο πλαίσιο, απέδειξαν ότι είναι πολύ έτοιμα και ικανά να περιορίσουν αυτό το δικαίωμα, αφήν στιγμής το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το οποίο επί δεκαετίες υποστήριξε σθεναρά ότι η ελευθερία της έκφρασης

ως θέμα αδιαφορίας, αλλά και σε εκείνες που προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν το κράτος ή οποιοδήποτε τμήμα του πληθυσμού».

⁶⁷ Γιώργος Χριστοφίδης, *‘‘Ρητορική μίσους και Κυπριακή Δημοκρατία’’, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ*, <https://dikaiosyni.com/katigories/arhra/ritoriki-misous-kai-kypriaki-dikaiosyni/>, Ιούλιος 2021

⁶⁸ ΕΔΑΔ, Αρ. 59405/00, *Erbakan V. Turkey*, της 6ης Ιουλίου 2006, παρ.56

⁶⁹ Δελτίο, Ελληνική Δημοκρατία, *Ανεπίσημη μετάφραση που πραγματοποιήθηκε από την εθνική επιτροπή για τα δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)*. Η μετάφραση έχει δημοσιευτεί στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕΔΑ. Η μετάφραση αυτή δεν δεσμεύει το Δικαστήριο, Θεματικό δελτίο: ρητορική μίσους, Φεβρουάριος 2018

περιλαμβάνει το δικαίωμα του να σοκάρει, να προσβάλει και να ενοχλήσει, κατάφερε να θολώσει αυτό που εθεωρείτο πολύ σαφής νομολογία που είναι ικανή να προστατεύει την έκφραση και υποστηρίζοντας ουσιαστικά την εγγώρια νομοθεσία για τη ρητορική μίσους στη Σουηδία που απαγόρευε την κριτική της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς.⁷⁰ Όσο αφορά τα γαλλικά μέσα ενημέρωσης για παράδειγμα, αν και γενικότερα θεωρούνται ελεύθερα και αντιπροσωπεύουν ένα ευρύ φάσμα πολιτικών απόψεων, ωστόσο αντιμετωπίζουν οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές προκλήσεις ιδίως από τις υπηρεσίες ασφαλείας, με την Γαλλία γενικότερα αν και διέπεται από μια ζωντανή καλλιτεχνική σκηνή, εντούτοις περιορίζεται ποικιλοτρόπως από τους νόμους ρητορικής μίσους και από τις παρεμβάσεις των δημόσιων αρχών.⁷¹ Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί το ότι με την πρωτοβουλία που έχει παρθεί εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2016, επιτυγχάνει συνεχή βελτίωση ως προς την καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο, όπου πιο συγκεκριμένα, από τη θέσπισή του κώδικα δεοντολογίας το 2016, παγκόσμιας εμβέλειας πλατφόρμες, μεταξύ των οποίων είναι το Facebook, Twitter, Youtube και Microsoft, δεσμεύτηκαν όπως καταπολεμήσουν την διάδοση τέτοιου περιεχομένου στην Ευρώπη και καταφέρνοντας να αφαιρέσουν ένα τεράστιο ποσοστό τέτοιων παράνομων κοινοποιήσεων ρητορικής μίσους μέσω των ΜΚΟ και των δημόσιων φορέων το οποίο έφθασε μέχρι και 70% επιτυχία έως το 2018.⁷² Το θετικό είναι το ότι οι πλατφόρμες γενικότερα, ανταποκρίθηκαν, όπου κατά τη διάρκεια του 2018, οι ακόλουθες τέσσερις νέες εταιρείες Google+, Instagram, Snapchat, Dailymotion, αποφάσισαν να προσχωρήσουν στον κώδικα δεοντολογίας επίσης.⁷³

Επιστρέφοντας στο ΔΕΕ, παρά τους περιορισμούς που όρισε ότι εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να καθορίσουν εάν η εφαρμογή ενός ισχυρισμού πνευματικών δικαιωμάτων που παρεμβαίνει σαφώς στο δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης, μπορεί να δικαιολογηθεί επαρκώς ως απαραίτητο σε μια

⁷⁰ Roger Kiska, ‘*Hate speech: A comparison between the European court of human rights and the united states supreme court jurisprudence*’, https://www.regent.edu/acad/schlaw/student_life/studentorgs/lawreview/docs/issues/v25n1/04Kiska_vol.25.1.pdf και

ΕΔΑΔ, Αρ. 1813/07, *Vejdeland v. Sweden*, της 9ης Φεβρουαρίου 2012

⁷¹ MJ Numa ‘Free speech, parody, satire and their limitations’, Blog: The canvas legal, <https://canvasslegal.com/free-speech-parody-satire-and-their-limitations>

⁷² Επίσημος ιστότοπος ΕΕ: ‘*Καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο — Η πρωτοβουλία της Επιτροπής επιτυγχάνει συνεχή βελτίωση και προσχωρούν σ' αυτήν περισσότερες πλατφόρμες*’, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_18_261

⁷³ Επίσημος ιστότοπος ΕΕ: ‘*Καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο — Ο κώδικας δεοντολογίας της ΕΕ διασφαλίζει ταχεία ανταπόκριση*’, https://ec.europa.eu/greece/news/20190204/kodikas_deontologias_el

δημοκρατική κοινωνία και επομένως να εκτιμήσει την κατάσταση λαμβάνοντας υπόψη όλες της περιστάσεις, στην εν λόγω περίπτωση ουσιαστικά το εθνικό δικαστήριο υπο το πρίσμα όλων των περιστάσεων πρέπει να καθορίσει εάν η εφαρμογή της εξαίρεσης της παρωδίας πληροί τις βασικές απαιτήσεις που καθορίζονται από το ΔΕΕ και διατηρεί δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα του κατόχου πνευματικών δικαιωμάτων ενός έργου και του χρήση ενός προστατευόμενου έργου.⁷⁴ Περί της πιο πάνω προβληματικής τόσο το ΔΕΕ όσο και ο Γ.Ε φαίνεται να διατήρησαν κοινή στάση, εφόσον κατά τον Γ.Ε, το πιο δύσκολο ερώτημα που έπρεπε να απαντηθεί αφορά το κατά πόσο μπορεί να εξαρτάται από τα θεμελιώδη δικαιώματα η ερμηνεία του περιεχομένου εξαίρεσης της παρωδίας στην οποία οφείλει να προβεί το πολιτικό δικαστήριο.⁷⁵ Ο Γ.Ε χωρίς καμιά αμφιβολία ενώ κατατάσσει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης σε εξέχουσα θέση, τόσο μέσα από την νομοθεσία⁷⁶ όσο και μέσα από την νομολογία⁷⁷ αναφέροντας ότι κάθε δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα πιο πάνω, εντούτοις τονίζει το ότι δεν πρόκειται για μια ελευθερία απεριόριστη και ακριβώς στρέφει την προσοχή στο ότι το όλο πρόβλημα στην υπό εξέταση υπόθεση έγκειται στα όρια του περιεχομένου του μυνήματος.⁷⁸ Κατά την άποψη μου, ενώ ο Γ.Ε όπως και το ΔΕΕ καλούν τα εθνικά δικαστήρια να εμπνευστούν από τα θεμελιώδη δικαιώματα που διακηρύσσει ο Χάρτης παρέχοντας τους ουσιαστικά εν μέρει διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν περί των ευρωπαϊκών περιορισμών με απαιτούμενο καθήκον πάντα την στάθμιση των δικαιωμάτων, το έργο των πολιτικών δικαστηρίων εξακολουθεί να παραμένει δύσκολο και περίπλοκο, εφόσον πρόκειται για μια κατάσταση η οποία παρουσιάζει πολλά κενά όπως έχουν εντοπιστεί και πιο πάνω, αλλά το κυριότερο προκαλώντας μια γενικότερη αίσθηση αβεβαιότητας.

⁷⁴ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014, παρ.35

⁷⁵ Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεβρίου 2014, Σκέψη 76

⁷⁶ Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων, Άρθρο 11(1) και ΕΣΔΑ, Άρθρο 10(2)

⁷⁷ ΕΔΑΔ, Αρ. 5493/72, Handyside V. The United Kingdom, της 7ης Δεκεμβρίου 1976 και

ΔΕΕ, C-274/99 P., Bernard Connolly V. Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, της 6ης Μαρτίου 2001, Παρ.39

⁷⁸ Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεβρίου 2014, Σκέψη 80-82

III. ΗΘΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΩΔΙΑ

Μη εναρμόνιση ηθικών δικαιωμάτων και επίδραση

Σε συζητήσεις για τα πνευματικά δικαιώματα και την ελευθερία της έκφρασης, όπως είναι αναμενόμενο είναι σύνηθες να εστιάζουμε στα οικονομικά δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας και τις δυνατότητες τους να περιορίζουν την ελευθερία της καλλιτεχνικής δημιουργίας των χρηστών, την ελευθερία έκφρασης ή την ελευθερία λήψης και μετάδοσης πληροφοριών, με τα ηθικά δικαιώματα αντιθέτως να είναι πολύ λιγότερο σκεπτόμενα ως προς την σύγκρουση με την ελευθερία έκφρασης των χρηστών.⁷⁹ Παρά την σχετική έλλειψη προσοχής στο θέμα, τα ηθικά δικαιώματα όπως έχουν αποδειξει κατά καιρούς, έχουν την δυνατότητα και είναι ικανά να παρεμποδίσουν τις ελευθερίες χρηστών ακόμη και σε μεγαλύτερο βαθμό από τα οικονομικά δικαιώματα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων, κάτι το οποίο επιβεβαιώθηκε και μέσα από την σχετικά πρόσφατη απόφαση του ΔΕΕ Deckmyn, όπου πιθανόν να έχει ενεργοποιηθεί στο μέγιστο τον απειλητικό αυτό λόγο, περιορίζοντας σημαντικά την ελευθερία της έκφρασης στην ΕΕ.⁸⁰ Γίνεται λόγος συγκεκριμένα, για το δικαίωμα της ακεραιότητας το οποίο ορίζεται ακόμη και ως το κεντρικό δόγμα της νομολογίας των ηθικών δικαιωμάτων και παρουσιάζεται ως ικανό να περιορίσει την ελευθερία της έκφρασης των χρηστών πνευματικών δικαιωμάτων σε μεγαλύτερη έκταση ακόμη και από τα οικονομικά δικαιώματα όπως θα δούμε αναλυτικά μέσα από αποφάσεις στη συνέχεια.⁸¹ Το δικαίωμα ακεραιότητας, είναι πιθανώς το πιο σημαντικό ηθικό δικαίωμα για τους συγγραφείς, καθώς και το πιο δύσκολο να συμβιβαστεί με την παρωδία.⁸² Παρόλα αυτά, αποτελεί ένα δικαίωμα το οποίο

⁷⁹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021 και

Moana Weir, ‘*Making sense of copyright law relating to parody: a moral right perspective*’, 18 Monash U.L Rev.194, Heinonline, [⁸⁰ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*’, SSRN, \[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008\]\(https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008\), June 2021](https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/monash18&div=16&id=&page=, 1992</p>
</div>
<div data-bbox=)

⁸¹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

⁸² Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 6

παραμένει σπουδαίο όπλο του δημιουργού στην μάχη για την προστασία του έργου και της φήμης του.⁸³ Σύμφωνα με το Άρθρο 6(1)(β) της Σύμβασης της Βέρνης, ένας συγγραφέας έχει δικαίωμα να αντισταχθεί σε οποιαδήποτε στρέβλωση, ακρωτηριασμό ή άλλη τροποποίηση ή υποτιμητική ενέργεια σε σχέση με το έργο του που θα ήταν επιζήμια για την τιμή ή την φήμη του.⁸⁴ Εξαιτίας της απουσίας εναρμόνισης τους σε επίπεδο ΕΕ, παρά την σημασία της εν λόγω διάταξης, η εφαρμογή της στις εθνικές έννομες τάξεις ποικίλλει σημαντικά, οδηγώντας σε διάφορους βαθμούς προστασίας.⁸⁵ Ωστόσο, επιστρέφοντας στην πιο πάνω αναφορά και συγκεκριμένα τη δύναμη των ηθικών δικαιωμάτων να παρεμποδίσουν την ελευθερία του χρήστη ακόμη και σε μεγαλύτερο βαθμό από τα οικονομικά δικαιώματα των κάτοχων πνευματικών δικαιωμάτων⁸⁶, μια από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις, αποτελεί η ελληνική υπόθεση **Εφ.Ιωαν.60/2008, ΧΡΙΑ**, ως ένα από τα πιο ακραία παράδειγμα παραβίασης αυτού του δικαιώματος.⁸⁷ Στην εν λόγω υπόθεση, η αποσυναρμολόγηση, η καταστροφή και ο λανθασμένος εκ των υστέρων χειρισμός ενός μνημείου, κάτι το οποίο δεν έγινε από τον δημιουργό αυτού αλλά από άσχετα άτομα τα οποία στερούνταν της γνώσης χειρισμού αυτού, ήταν ικανά να κρίνουν δεδομένη και ξεκάθαρη την παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ακεραιότητας του έργου.⁸⁸ Όσο αφορά την Γαλλία γενικότερα, αποτελεί μια από τις πιο σθεναρές

⁸³ Philippe Juhleux (2020), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, (Πνευματική Ιδιοκτησία, σήματα, σχέδια, ευρεσιτεχνίες, ειδικά καθεστώτα), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Κεφάλαιο 5

⁸⁴ Eleonora Rosati, ‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

⁸⁵ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

⁸⁶ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

⁸⁷ Εφ. Ιωαν. 60/2008, ΧΡΙΑ 2009, σελ.927 και

Philippe Juhleux (2020), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, (Πνευματική Ιδιοκτησία, σήματα, σχέδια, ευρεσιτεχνίες, ειδικά καθεστώτα), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Κεφάλαιο 5

⁸⁸ Philippe Juhleux (2020), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, (Πνευματική Ιδιοκτησία, σήματα, σχέδια, ευρεσιτεχνίες, ειδικά καθεστώτα), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Κεφάλαιο 5

περιπτώσεις στήριξης και αναγνώρισης των ηθικών δικαιωμάτων στην οποία ενώ δεν τίθεται νομοθετικό πρότυπο εντούτοις το έργο ενός συγγραφέα πρέπει να γίνεται σεβαστό⁸⁹, με αποτέλεσμα η αντιμετώπιση αυτή κατά καιρούς να οδηγήσει μια κατάσταση κατά την οποία τα εθνικά δικαστήρια παρείχαν ιδιαίτερη προστασία στα ηθικά δικαιώματα των δημιουργών, αρνούμενοι να προβούν στην στάθμιση των δικαιωμάτων αυτών με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης των χρηστών να απειλείται και να περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό⁹⁰. Σημαντικό επίσης παράδειγμα τέτοιας αυστηρής ευρωπαϊκής προσέγγισης για την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων⁹¹, αποτελεί η γαλλική υπόθεση “**Godot**” του 1990, όπου σε μια διαμάχη το γαλλικό δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος ακεραιότητας του Ιρλανδού ποιητή και θεατρικού συγγραφέα του έργου “Waiting for Godot” Samuel Beckett, όταν ο σκηνοθέτης, μη σεβόμενος την προσέγγιση ζωής του συγγραφέα να αντιτίθεται ενεργά στο ότι γυναίκες μπορούσαν να υποστηρίξουν με ακρίβεια τους πρωταγωνιστικούς ρόλους του έργου του, ο σκηνοθέτης εν αντιθέσει, αντικατέστησε τους άνδρες του έργου επί σκηνής, με ερμηνεία από γυναίκες.⁹² Η έλλειψη σαφήνειας όσο αφορά τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που ισχύουν στο πλαίσιο ηθικών δικαιωμάτων σε συνδυασμό με το καθεστώς των ηθικών δικαιωμάτων, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Γαλλία όπως προαναφέρθηκε, οδήγησε σε μια κατάσταση την οποία τα εθνικά δικαστήρια κατά καιρούς παρείχαν ιδιαίτερα ισχυρή προστασία στα ηθικά δικαιώματα των συγγραφέων.⁹³ Ωστόσο δεν μπορεί να μην αναφερθεί το ότι οι ευρωπαίοι δικαστές συμπεριλαμβανομένων και των Γάλλων, άρχισαν σιγά σιγά να εξοικειώνονται και αναγνωρίζουν περισσότερο την ανάγκη εξισορρόπησης όχι μόνο των οικονομικών δικαιωμάτων αλλά και των ηθικών, με άμεσα σχετική την πρόσφατη υπόθεση “**Auf**

⁸⁹ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 6

⁹⁰ Eleonora Rosati, “Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?”, *The IPKat*, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

⁹¹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, “*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

⁹² Ανώτατο Δικαστήριο Παρισιού, “Godot”, 155 RIDA 225 (1993), της 15ης Οκτωβρίου 1992

⁹³ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, “*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

fett getrimmt”⁹⁴, στην οποία αναγνωρίστηκε από το γερμανικό ανώτατο δικαστήριο, η ιδέα ότι τα ηθικά δικαιώματα πρέπει να αποτελούν μέρος της εξίσωσης της δίκαιης ισορροπίας⁹⁵. Δεδομένου του ότι η Σύμβαση της Βέρνης απλώς προβλέπει ένα ελάχιστο νομικό περιεχόμενο και πρότυπο περί των ηθικών δικαιωμάτων, αυτό αναπόφευκτα οδηγεί και τα κράτη μέλη στο να σχεδιάζουν και εφαρμόζουν τα δικαιώματα αυτά με τέτοιο τρόπο ώστε να ποικίλλουν σημαντικά οι προσεγγίσεις μεταξύ τους.⁹⁶ Δεν χωρά αμφιβολία στο ότι καθίσταται άκρως σημαντικό να δοθεί στους καλλιτέχνες κάποια αυτονομία πάνω στο έργο τους, υπό την έννοια του ότι μια αυστηρή ερμηνεία των ηθικών δικαιωμάτων αναπόφευκτα θα απομακρύνει τους επόμενους δημιουργούς στο να αρπάξουν την πρωτοβουλία να δημιουργήσουν τέχνη ή ακόμη να ασχοληθούν με αυτήν, με την προσέγγιση αυτή αναντίρρητα, να καθιστά μονόδρομο το ότι ως τελικό αποτέλεσμα θα είναι το να καταστεί η τέχνη ευρέως απρόσιτη για πολλούς ανθρώπους, κάτι το οποίο από μόνο του έρχεται σε άμεση σύγκρουση με την ίδια την πολιτιστική θεωρία η οποία μάχεται υπέρ της δημιουργίας τεχνών και έκφρασης καλλιτεχνικών δημιουργιών σε ό,τι και αν πρόκειται αυτό.⁹⁷ Εν τέλει πάλι καταλήγουμε στο ότι είναι σκόπιμο να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος ενός καλλιτέχνη στην ακεραιότητα και γενικά στα δικαιώματα αυτού και στην ελευθερίας της έκφρασης.⁹⁸

⁹⁴ Απόφαση του Γερμανικού Δικαστηρίου Bundesgerichtshof, “Auf fett getrimmt” (“τριμμένο λίπος”), φάκ. I ZR 9/15, της 28ης Ιουλίου 2016, παρ.41

Το δικαστήριο άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο το ηθικό δικαίωμα στην ακεραιότητα να υποχωρεί στην περίπτωση που η παρωδία είναι νόμιμη σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ

⁹⁵ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, “*Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands*”, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

⁹⁶ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, “*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*”, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

⁹⁷ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, “*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

⁹⁸ Magdalena Jozwiak, “*No laughing matter: the right to parody in EU copyright law (Case Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13)*”, European Law blog - news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2014/09/25/no-laughing-matter-the-right-to-parody-in-eu-copyright-law-case-deckmyn-v-vandersteen-c-20113/>, September 2014

Deckmyn και ηθικά δικαιώματα

Αναφορικά με την υπό εξέταση υπόθεση μας, δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανείς το γεγονός ότι η απόφαση Deckmyn έχει επιφέρει τόσο πρακτικές επιπτώσεις, δηλαδή αναφορικά με τον τρόπο τον οποίο τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τις υποθέσεις που αφορούν την παρωδία στο εξής, καθώς επίσης και συστηματικές επιπτώσεις οι οποίες σχετίζονται με την κατανόηση του ΔΕΕ για τομείς εναρμονισμένους από τις Οδηγίες της ΕΕ όπως η Οδηγία 2001/29 και την πιθανή de facto εναρμόνιση πεδίων που δεν θίγονται από τις Οδηγίες της ΕΕ, όπως είναι ιδίως τα ηθικά δικαιώματα.⁹⁹ Στην ΕΕ, ενώ τα ηθικά δικαιώματα έχουν παραμείνει ανεξάρτητα σε αντίθεση με την εναρμόνιση σε ευρωπαϊκό έδαφος των οικονομικών αλλά και ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων¹⁰⁰, εξαιτίας αυτού, δικαιολογημένα υφίσταται ένα δίκαιο ποσοστό αβεβαιότητας σχετικά με το εάν ισχύουν επίσης εξαιρέσεις που απορρέουν από τα οικονομικά δικαιώματα που προβλέπονται σε επίπεδο ΕΕ, με χαρακτηριστική περίπτωση την υπόθεση Deckmyn και συγκεκριμένα το Άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29.¹⁰¹ Προς συζήτηση, αποτελεί η προκαταρκτική παρατήρηση του Γ.Ε για την υπόθεση, ο οποίος σημείωσε ότι το Δικαστήριο δεν ερωτάται για την έννοια των ηθικών δικαιωμάτων στην εν λόγω υπόθεση καθώς πρόκειται για μια πτυχή της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπου όπως προβλέπεται πιο πάνω αποκλείεται ρητά από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Οδηγίας.¹⁰² Λαμβανομένης υπόψη της νομικής βάσης της εν λόγω υπόθεσης και την Αιτιολογική σκέψη 19 της

⁹⁹ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘‘Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody’’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹⁰⁰ Moana Weir, ‘‘Making sense of copyright law relating to parody: a moral right perspective’’, 18 Monash U.L Rev.194, Heinonline, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/monash18&div=16&id=&page=,> 1992

¹⁰¹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘‘Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

¹⁰² Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Παρ.28:

‘‘Πρώτον, το Δικαστήριο δεν ερωτάται ως προς το περιεχόμενο της έννοιας «ηθικό δικαίωμα» ως έκφανση της διανοητικής ιδιοκτησίας που εξαιρείται ρητώς από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Η οδηγία 2001/29 προβλέπει σαφώς στην αιτιολογική σκέψη 19 ότι «τα ηθικά δικαιώματα των δικαιούχων θα πρέπει να ασκούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών μελών και τη Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων και τη συνθήκη της ΠΟΔΙ για τις ερμηνείες και εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα τα ηθικά δικαιώματα παραμένουν εκτός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας». Υπό την έννοια αυτή, η απόφαση περί του αν υπήρξε ή όχι προσβολή των ηθικών δικαιωμάτων απόκειται πλήρως στην εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου.’’

Οδηγίας 2001/29, τα ηθικά δικαιώματα των δικαιούχων θα πρέπει να ασκούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών μελών και τις διατάξεις της Σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, την WIPO συνθήκη πνευματικών δικαιωμάτων και της Συνθήκης WIPO για ερμηνείες, εκτελέσεις και φωνογραφήματα, με τα ηθικά δικαιώματα αυτά, να παραμένουν εκτός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.¹⁰³ Συνεπώς, οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με το εάν έχουν παραβιαστεί ηθικά δικαιώματα εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου.¹⁰⁴ Ενώ μετά την έγκριση της Οδηγίας ξεκίνησαν συζητήσεις περί εναρμόνισης των ηθικών δικαιωμάτων σε επίπεδο ΕΕ, εντούτοις η Επιτροπή το 2004 απάντησε αρνητικά, κρίνοντας ότι αν και υπάρχουν ανισότητες όσο αφορά την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων, δεν υπάρχει προφανής ανάγκη εναρμόνισης της προστασίας τους στην Κοινότητα σε αυτό το στάδιο.¹⁰⁵ Παρόλα αυτά, η Οδηγία αφήνει ανοιχτή την δυνατότητα καταρχήν να επεκτείνει την εμβέλεια των εξαιρέσεων του Άρθρου 5 αυτής και στα μη εναρμονισμένα ηθικά δικαιώματα, με την όλη σύνδεση με την υπό εξέταση απόφαση, να έγκειται στο ότι δημιουργεί αναπόφευκτα το εξής ερώτημα: *‘Ποιο νόμιμο συμφέρον είναι αυτό ώστε να προσφέρει το δικαίωμα στον δημιουργό να μην συσχετίζεται το έργο του με μια παρωδία, αν όχι με τον σεβασμό των δικαιωμάτων απόδοσης και ακεραιότητας;’*¹⁰⁶ Έτσι η

¹⁰³ Οδηγία 2001/29/ΕΚ, Αιτιολογική σκέψη 19:

‘Τα ηθικά δικαιώματα των δικαιούχων θα πρέπει να ασκούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών μελών και τη Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων και τη συνθήκη της ΠΟΔΙ για τις ερμηνείες και εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα τα ηθικά δικαιώματα παραμένουν εκτός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας’

και

Eleonora Rosati - *Stockholm University, Faculty of Law*, *‘Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody’*, *Common Market Law Review*, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹⁰⁴ Eleonora Rosati, *‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’*, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹⁰⁵ Διορθωτικό στην οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και

Eleonora Rosati, *‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’*, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹⁰⁶ Eleonora Rosati, *‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’*, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

Deckmyn θα μπορούσε ανεξαρτήτως του ότι τα ηθικά δικαιώματα έστω και τυπικά είναι εκτός ευρωπαϊκού κεκτημένου, τουλάχιστον να επιτύχει την δημιουργία κάποιου είδους εναρμόνισης αυτού του τομέα, κάτι το οποίο στηρίζεται στο σημείο το οποίο το ΔΕΕ αποφάσισε μέσα από την απόφαση του, ότι ο σχετικός δικαιούχος δηλαδή ο κάτοχος του δικαιώματος, έχει έννομο συμφέρον να διασφαλίσει ότι το έργο που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και δεν σχετίζεται με παρωδίες που μεταφέρουν μήνυμα το οποίο εισάγει διακρίσεις.¹⁰⁷ Παρόλο που το ΔΕΕ δεν ανέφερε ποτέ την φράση “ηθικά δικαιώματα” στην απόφαση του, η εν λόγω παράγραφος μπορεί να διαβαστεί ως αναφερόμενη σε αυτά, αλλά και ταυτόχρονα αυτό μπορεί να αποτελέσει και πρόβλημα, υπό την έννοια του ότι εάν κάποιος υιοθετήσει μια πιο αυστηρή προσέγγιση ως προς την ανάγνωση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων, τότε το έννομο συμφέρον του συγγραφέα όπως αναγνωρίζεται εδώ ως προς το να αντιταχθεί σε μια παρωδία, μπορεί να αντικατοπτρίζεται στο συμφέρον και δικαίωμα του κάθε κατόχου ή δικαιούχου, να αντιταχθεί στην αμάρωση του έργου, είτε το συμφέρον που πηγάζει από την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα από το δικαίωμα της ακεραιότητας σε ορισμένη απόδοση.¹⁰⁸ Το ΔΕΕ ωστόσο, φάνηκε να αντλεί την φράση *έννομο συμφέρον*, βασισμένο στην διατήρηση δίκαιης ισορροπίας συμφερόντων¹⁰⁹, οι οποίες με την σειρά τους συνδέονται με το τεστ τριών σταδίων στο Άρθρο 5(5)Οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο: “Οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2, 3 και 4, εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις οι οποίες δεν αντίκεινται στην κανονική

¹⁰⁷ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹⁰⁸ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹⁰⁹ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεβρίου 2014, παρ. 26-27:

26. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την **αιτιολογική σκέψη 31 της οδηγίας 2001/29**, οι εξαιρέσεις από τα δικαιώματα των άρθρων 2 και 3 της οδηγίας αυτής, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 5 αυτής, **αποβλέπουν στη διατήρηση «δίκαιης ισορροπίας»** μεταξύ ιδίως των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των δημιουργών, αφενός, και των χρηστών των προστατευόμενων έργων, αφετέρου (βλ., υπ’ αυτήν την έννοια, αποφάσεις Padawan, EU:C:2010:620, σκέψη 43, και Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, σκέψη 132).

27. Συνεπώς, η εφαρμογή, σε συγκεκριμένη κατάσταση, της εξαιρέσεως λόγω παρωδίας, υπό την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια΄, της οδηγίας 2001/29, **πρέπει να επιτυγχάνει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ, αφενός, των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των αναφερόμενων στα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας αυτής προσώπων και, αφετέρου, της ελευθερίας εκφράσεως του χρήστη ενός προστατευόμενου έργου ο οποίος επικαλείται την εξαίρεση λόγω παρωδίας, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια΄.**

εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευομένου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολογήτως τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου.”¹¹⁰

Συνοψίζοντας, διεξάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι παρ’ όλη την νομολογία του ΔΕΕ όπως θα παρατεθεί και στη συνέχεια, παρά τις όποιες προσπάθειες γίνονται τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό έδαφος, παραμένουν ανοιχτά ερωτήματα περί του θέματος, τα οποία απορρέουν από την σχέση μεταξύ της εξαίρεσης της παρωδίας όπως είναι εναρμονισμένη από το δίκαιο της ΕΕ και της προστασίας των ηθικών δικαιωμάτων¹¹¹. Ένα εξ αυτών, αποτελεί το πότε μπορεί να επιβληθεί αυτό το δικαίωμα, με το ΔΕΕ να απαντά, στο όταν το μήνυμα μιας παρωδίας εισάγει διακρίσεις. Είναι όμως τελικά από μόνη της αυτή μια κατάσταση κατά την οποία μπορεί να θεωρηθεί ισοδύναμη με υποτιμητική ενέργεια στα κράτη μέλη της ΕΕ που προβλέπουν την εξαίρεση αυτή της παρωδίας,¹¹² Κατά δεύτερο το ΔΕΕ μέσα από την παράγραφο 21 της απόφασης του, απέκλεισε το ότι η έννοια της παρωδίας όφειλε να πληροί την προϋπόθεση ότι θα έπρεπε να αποδοθεί σε άτομο διαφορετικό από τον συγγραφέα.¹¹³ Και κατά τρίτον, το ΔΕΕ ανέφερε ότι ο σχετικός κάτοχος τέτοιων δικαιωμάτων, έχει τέτοιο “νόμιμο συμφέρον”. Τα ηθικά δικαιώματα από την άλλη κατά παράδοση του droit d’auteur, αποτελούν προσωπικά δικαιώματα.¹¹⁴ Επομένως όταν ο κάτοχος πνευματικών δικαιωμάτων

¹¹⁰ Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹¹¹ Jan Bernd Nordemann, Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), ‘The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/11/03/the-german-bundesgerichtshof-changes-its-concept-of-parody-following-cjeu-deckmyn-v-vrijheidsfonds-vandersteen/>, November 2016

¹¹² Eleonora Rosati, ‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹¹³ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, παρ.21:

‘Δεν απορρέει ούτε από το σύνθημα νόημα του όρου «παρωδία» στην καθημερινή γλώσσα ούτε εξάλλου, όπως ορθώς υποστηρίζουν η Βελγική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από το περιεχόμενο του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια΄, της οδηγίας 2001/29, ότι η έννοια αυτή υπόκειται σε προϋποθέσεις, όπως αυτές τις οποίες το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει στο δεύτερο ερώτημά του, σύμφωνα με τις οποίες η παρωδία πρέπει να έχει δικό της πρωτότυπο χαρακτήρα, πέραν του να παρουσιάζει αντιληπτές διαφορές σε σχέση με το παρωδούμενο πρωτότυπο έργο, πρέπει να μπορεί εύλογα να αποδοθεί σε πρόσωπο άλλο από τον δημιουργό του πρωτότυπου έργου, πρέπει να αφορά το ίδιο το πρωτότυπο έργο ή πρέπει να αναφέρει την πηγή του παρωδούμενου έργου’

¹¹⁴ Eleonora Rosati, ‘Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

είναι ο συντάκτης, πως μπορεί να επιβάλει τα ηθικά του δικαιώματα, αφή στιγμής το ΔΕΕ έχει αναγνωρίσει ότι οι κάτοχοι δικαιωμάτων έχουν τέτοιο συμφέρον;¹¹⁵ Επιπλέον υπάρχει αυτό το νόμιμο συμφέρον των δικαιούχων μαζί με τα ηθικά δικαιώματα των συγγραφέων ή μάλλον τα αντικαθιστά;¹¹⁶ Συνολικά το ΔΕΕ, απορρίπτοντας τα διαφορετικά εθνικά κριτήρια για την αξιολόγηση μιας παρωδίας, σίγουρα ευνόησε την ομοιομορφία, αλλά μάλλον το έκανε εις βάρος των διαφορετικών νομικών παραδόσεων των κρατών μελών της ΕΕ.¹¹⁷ Τέλος, η παράγραφος 30 στην υπόθεση, φαίνεται να δικαιολογεί έννομο συμφέρον του δικαιούχου υπο το πρίσμα της θεμελιώδους αρχής της μη διάκρισης λόγω φυλής, χρώματος και εθνοτικής καταγωγής σύμφωνα με την Οδηγία 2000/4366 του Συμβουλίου και το Άρθρο 21(1) του Χάρτη.¹¹⁸ Κατόπιν άλλης οπτικής, το ΔΕΕ στην Deckmyn θα ήταν προτιμότερο χωρίς απόλυτο τρόπο, να προβεί στην παράθεση ενδεικτικά των όρων και κριτηρίων εκείνων, που απαιτούν την ανάλογη εξισορρόπηση αυτού του δικαιώματος των συγγραφέων σε συνδυασμό πάντοτε με την ελευθερία της έκφρασης των χρηστών, με αυτό να εννοείται στο δικαίωμα του παρωδικού αφενός να κάνει μια χιουμοριστική προσαρμογή, αλλά και του συγγραφέα αφετέρου να μην χρειάζεται να συγχωρήσει μια παραμορφωμένη προσαρμογή στο έργο του,¹¹⁹ ιδίως αφή στιγμής η προστασία των ηθικών δικαιωμάτων στην ΕΕ είναι μη

¹¹⁵ Eleonora Rosati, “Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?”, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹¹⁶ Eleonora Rosati, “Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?”, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹¹⁷ Eleonora Rosati, “Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?”, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014

¹¹⁸ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, παρ.30:

“Εφόσον τούτο πράγματι ισχύει, γεγονός που οφείλει το αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει, επιβάλλεται η υπόμνηση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω φυλής, χρώματος και εθνοτικής καταγωγής, όπως η αρχή αυτή έχει συγκεκριμενοποιηθεί με την οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180, σ. 22), και επιβεβαιωθεί ιδίως με το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”

¹¹⁹ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, “Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands”, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

εναρμονισμένη.¹²⁰ Παράδειγμα προς έμπνευση, η Αυστραλιανή πράξη τροποποίησης πνευματικών δικαιωμάτων του 2000, η οποία κωδικοποίησε επίσημα το καθεστώς και επέκτεινε τα ηθικά δικαιώματα σε τρία ξεχωριστά δικαιώματα στο πλαίσιο του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων του 1968¹²¹. Όπως υπενθύμισε και ο Gerald Dworking, τα ηθικά δικαιώματα μπορούν να θεωρηθούν ως ριζωμένα στο Άρθρο 27(2) της Οικουμενικής Διακήρυξης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όμως η Σύμβαση της Βέρνης η οποία και προσφέρει ελάχιστο νομικό περιεχόμενο περί αυτών, αποτελεί ουσιαστικά τον αδύναμο κρίκο προς όλη αυτή την μη ικανοποιητική κατάσταση.¹²² Τέλος, επειδή οι ηθικές και πολιτιστικές αξίες πίσω από τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαμφισβήτητες και αντιπροσωπεύουν το αποτέλεσμα μιας παγκόσμιας συμφωνίας, η ενσωμάτωση τόσο της προστασίας των δικαιωμάτων των συγγραφέων στις οικονομικές και ηθικές πτυχές της, όσο και της προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης των χρηστών στην έννοια της ελευθερίας της τέχνης και του πολιτισμού, αναπόφευκτα θα σύμβαλε θετικά όχι μόνο προς όφελος για την πολυπόθητη εξισορρόπηση, αλλά και την αποκατάσταση της δημόσιας αποδοχής τους από κοινού.¹²³

¹²⁰ Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, *‘Fair dealing after Deckmyn - the United Kingdom’s defence for caricature, parody or pastiche’*, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/301643076_Fair_dealing_after_Deckmyn_-_the_United_Kingdom%27s_defence_for_caricature_parody_or_pastiche, 2017

¹²¹ David Stewart, Bronte English, *‘An Australian overview of the moral rights regime’*, Bennet + Co, Litigation + Commercial law, <https://bennettandco.com.au/areas/intellectual/an-australian-overview-of-the-moral-rights-regime/>, July 2019

1. Το δικαίωμα του δημιουργού να αποδοθεί ως δημιουργός όταν πραγματοποιούνται ορισμένες «καταλογίσιμες πράξεις» σε σχέση με το προστατευόμενο έργο (Τμήμα 193).
2. Το δικαίωμα του δημιουργού να μην αποδίδεται ψευδώς η πατρότητα στην περίπτωση των καταλογιζόμενων πράξεων (S 195 AC0) και
3. Το δικαίωμα του δημιουργού να μην υπόκειται το προστατευόμενο έργο σε "υποτιμητική μεταχείριση" (το "δικαίωμα ακεραιότητας του δημιουργού" - Άρθρο 195AI)

¹²² Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, *‘Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody’*, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014

¹²³ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals’*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

IV. ΝΕΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ - Η ΠΑΡΩΔΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΔΗΓΙΑ 2019/790

Στις 17 Μαΐου 2019, δημοσιεύθηκε η επίσημη έκδοση της νέας οδηγίας για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά, με την Οδηγία 2019/790.¹²⁴ Αυτό σηματοδοτεί όπως θα δούμε, το τέλος μιας αμφιλεγόμενης νομοθετικής διαδικασίας σε επίπεδο ΕΕ, αφή στιγμής το Άρθρο 17, πρώην Άρθρο 13, το οποίο και μας αφορά, αποτελεί μια από τις πιο αμφιλεγόμενες και κρίσιμες διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας.¹²⁵ Σημαντική πτυχή του εν λόγω άρθρου, αποτελεί το ότι παρέχει στους παρόχους διαδικτυακών υπηρεσιών κοινής χρήσης περιεχομένου αλλιώς πλατφόρμες εξ ονόματι OCSSP, δύο τρόπους για την αποφυγή άμεσης ευθύνης για μεταφορτώσεις των χρηστών τους, όπου ο ένας τρόπος, αφορά την άμεση άδεια που πρέπει να ληφθεί από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων, με πρόσθετες επιλογές απόκτησης εξουσιοδότησης, να αποτελούν η συλλογική αδειοδότηση και ο άλλος τρόπος να αποτελεί η νόμιμη αδειοδότηση.¹²⁶ Όπως παρατηρείται μέσα από την σχετική διάταξη, οι πάροχοι οι οποίοι δεν λαμβάνουν εξουσιοδότηση για τις μεταφορτώσεις των χρηστών τους, μπορούν ακόμη να αποφύγουν την ευθύνη εφόσον συμμορφώνονται με τους όρους του μηχανισμού απαλλαγής της παραγράφου (4), του Άρθρου 17.

¹²⁴ Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ

¹²⁵ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, “*Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹²⁶ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(1), δεύτερο εδάφιο και (2):

- 1) “ ... Ως εκ τούτου, ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου **πρέπει να λαμβάνει άδεια από τους δικαιούχους που αναφέρονται στο άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ, για παράδειγμα μέσω της σύναψης συμφωνίας για χορήγηση άδειας, προκειμένου να παρουσιάσει ή να καταστήσει διαθέσιμα στο κοινό έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας** ”
- 2) Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι, όταν ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου έχει λάβει άδεια, μεταξύ άλλων μέσω συμφωνίας για χορήγηση άδειας η εν λόγω άδεια καλύπτει επίσης πράξεις που διενεργούνται από χρήστες των υπηρεσιών που εμπίπτουν στο άρθρο 3 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ, όταν αυτοί δεν ενεργούν σε εμπορική βάση ή όταν η δραστηριότητά τους δεν αποφέρει σημαντικά έσοδα.

Συγκεκριμένα, οι πάροχοι πρέπει να αποδείξουν τα εξής: (α) ότι έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να λάβουν την άδεια, (β) κατέβαλαν τις καλύτερες προσπάθειες για να εξασφαλίσουν την μη διαθεσιμότητα συγκεκριμένων έργων για τα οποία οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων τους παρείχαν τις σχετικές και απαραίτητες πληροφορίες και (γ) ενέργησαν ταχέως μετά από ειδοποίηση από τους κατόχους δικαιωμάτων, ώστε να καταργήσουν το παραβατικό περιεχόμενο καθώς κατέβαλαν τις καλύτερες προσπάθειες για να αποτραπεί η μελλοντική μεταφόρτωση.¹²⁷ Σε γενικότερο πλαίσιο, οι υποχρεώσεις αδειοδότησης και πρόληψης του Άρθρου 17 πρέπει να ερμηνεύονται στο πλαίσιο των κανόνων σχετικά με τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που περιέχονται στο Άρθρο 17(7)¹²⁸ όπως αυτό συμπληρώνεται από τις διαδικαστικές εγγυήσεις της παραγράφου (9)¹²⁹, οι οποίες τουλάχιστον από μόνες τους, θεωρούνται ως μέσα για μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στα θεμελιώδη δικαιώματα.¹³⁰ Βασική προσέγγιση που αναδύεται μέσα από τις εν λόγω διατάξεις του άρθρου 17, όπου αντανακλά στο ότι γενικότερα φαίνεται να επιτρέπει καλύτερα την διαμόρφωση εθνικών νόμων για τον σεβασμό των ελευθεριών των χρηστών και των προβλεπόμενων διασφαλίσεων όπως αυτές κατοχυρώνονται μέσα από το σχετικό άρθρο της νέας Οδηγίας, αποδίδεται συγκεκριμένα στην παράγραφο (7) του Άρθρου, η οποία περιλαμβάνει μια

¹²⁷ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17 (4)

¹²⁸ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17 (7), εδάφιο δεύτερο:

“..Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι χρήστες σε κάθε κράτος μέλος είναι σε θέση να βασίζονται σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες υφιστάμενες εξαιρέσεις ή περιορισμούς όταν αναφορτώνουν και καθιστούν διαθέσιμο περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες σε επιγραμμικές υπηρεσίες ανταλλαγής περιεχομένου:

- α) παράθεση αποσπασμάτων, κριτική, σχολιασμό*
- β) χρήση για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση”*

¹²⁹ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17 (9):

“Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου θέτει σε εφαρμογή αποτελεσματικό και ταχύ μηχανισμό υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης, ο οποίος είναι διαθέσιμος στους χρήστες της υπηρεσίας σε περίπτωση διαφορών σχετικά με την απενεργοποίηση της πρόσβασης ή την αφαίρεση έργων ή άλλων αντικειμένων προστασίας που έχουν αναφορτωθεί από αυτούς”

¹³⁰ Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), *“What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime”*, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

γενική και μια ειδική ρήτρα σχετικά με τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις και περιορισμούς.¹³¹ Η γενική ρήτρα, περιέρχεται στο πρώτο εδάφιο αυτής, όπου αναφέρει ότι οι προληπτικές υποχρεώσεις στα σημεία (β) και (γ) της παραγράφου 4 του Άρθρου 17, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εμποδίζουν το περιεχόμενο να μεταφορτώνεται από τους χρήστες και το οποίο πρέπει να είναι διαθέσιμο στις πλατφόρμες, εφόσον πάντα η μεταφόρτωση αυτή δεν παραβιάζει πνευματικά ή συγγενικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής οποιασδήποτε εξαίρεσης ή περιορισμού, με αυτό, να πρέπει να διαβάζεται σε συνδυασμό με τη δήλωση στην παράγραφο 9 του Άρθρου 17 και συγκεκριμένα το εδάφιο 3 αυτής, σύμφωνα με την οποία, η οδηγία 790/2019 «δεν επηρεάζει σε καμία περίπτωση τις νόμιμες χρήσεις, όπως χρήσεις υπό εξαιρέσεις ή περιορισμούς που προβλέπονται στο δίκαιο της Ένωσης».¹³² Κατόπιν αυτής της άποψης, η αιτιολογική σκέψη 70 της Οδηγίας 2019/790, τονίζει την ανάγκη εφαρμογής των προληπτικών υποχρεώσεων, με την επιφύλαξη εφαρμογής των εξαιρέσεων και περιορισμών, ιδίως εκείνων που εγγυώνται την ελευθερία της έκφρασης των χρηστών.¹³³ Απο την άλλη πλευρά, το δεύτερο εδάφιο του Άρθρου 17(7), περιλαμβάνει ένα ειδικό

¹³¹ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, ‘‘Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹³² João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, ‘‘Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹³³ Οδηγία 2019/790, Αιτιολογική σκέψη 70:

‘‘Τα μέτρα που λαμβάνουν οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου σε συνεργασία με τους δικαιούχους δεν θα πρέπει να θίγουν την εφαρμογή των εξαιρέσεων και των περιορισμών του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων ιδίως εκείνων που εγγυώνται την ελευθερία της έκφρασης των χρηστών. Οι χρήστες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αναφορτώνουν και να διαθέτουν περιεχόμενο που παράγεται από χρήστες για

καθεστώς για ορισμένες εξαιρέσεις και περιορισμούς, το οποίο αναφέρει ότι «τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι χρήστες» των πλατφόρμων κατά την μεταφόρτωση διαθέσιμου περιεχομένου, «είναι σε θέση να μπορούν να βασιστούν» στις ακόλουθες εξαιρέσεις: (α) παράθεση αποσπασμάτων, κριτική ανασκόπηση σχολιασμό, (β) χρήση για σκοπούς καρικατούρας ή γελοιογραφίας, παρωδίας ή μίμησης.¹³⁴ Το αξιοσημείωτο εδώ, έγκειται στο ότι ενώ οι προβλεπόμενες εξαιρέσεις ή περιορισμοί στην Οδηγία 2001/29 είναι προαιρετικού χαρακτήρα όπως προβλέπονται σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29, παράγραφος 5 (δ) και (ια)) και συνεπώς δεν είχαν εφαρμοστεί από όλα τα κράτη μέλη με τις εναρμονίσεις ωστόσο να διαφέρουν, εντούτοις το Άρθρο 17(7) της νέας Οδηγίας, έρχεται και καθιστά τις εξαιρέσεις αυτές υποχρεωτικές από όλα τα κράτη μέλη για τους χρήστες όλων των κρατών μελών που πρέπει να μπορούν να βασίζονται σε αυτές τις εξαιρέσεις ή περιορισμούς όταν αναφορτώνουν περιεχόμενο.¹³⁵ Κατά συνέπεια, η παρωδία από εξαίρεση προαιρετικού χαρακτήρα, πλέον καθίσταται ως υποχρεωτική για τα κράτη μέλη, τα οποία οφείλουν να την μεταφέρουν ρητά στην εθνική τους νομοθεσία, κάτι το οποίο από μόνο του αυτό, προσδίδει αξία στην υποχρεωτική πλέον παρουσία της παρωδίας στο δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και γενικότερα. Χωρίς αμφιβολία και εκ πρώτης όψεως, με το να καθίσταται πλέον η παρωδία ως μια υποχρεωτική εξαίρεση για τα κράτη μέλη, προσδίδεται σε αυτήν μια μέγιστη αναγνώριση από τα εθνικά συστήματα, ως προς την σημασία της κάτι το οποίο με το προηγούμενο καθεστώς και την

συγκεκριμένους σκοπούς παράθεσης, κριτικής, σχολιασμού, γελοιογραφίας, παρωδίας ή μίμησης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων που θεσπίζονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ο Χάρτης), ιδίως της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας της τέχνης, καθώς και του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, συμπεριλαμβανομένης της διανοητικής ιδιοκτησίας...»

¹³⁴ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17 (7) και

João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, "Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics", SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹³⁵ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), "The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look", European Intellectual Property Review 2020(1) (Forthcoming), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3424770, October 2019

Οδηγία 2001/29 δεν υπήρχε. Επιπρόσθετα με αυτή του την αλλαγή ο ευρωπαϊός νομοθέτης, καθιστώντας γενικότερα αλλά και ειδικότερα την παρωδία από εξαιρέσεις και περιορισμούς προαιρετικού χαρακτήρα σε υποχρεωτικές, κατάφερε ακόμα να επιτύχει ένα βήμα ως προς την σταθερή εμμονή του σε μια ενιαία εναρμονιστική προσέγγιση από τα κράτη μέλη, μια σταθερή προσέγγιση την οποία δεν αρνήθηκε ποτέ, αλλά αντιθέτως σε κάθε ευκαιρία εκφράζει όλο και πιο συχνά τόσο σε νομοθετικό όσο και σε νομολογικό επίπεδο με παραδείγματα τα οποία έχουν δοθεί πιο πριν, ακόμα όμως και κάτι το οποίο έχει εκδηλωθεί σε διάφορες παραμέτρους οι οποίες επεξηγήθηκαν επίσης πιο αναλυτικά προηγουμένως μέσα από την εξέταση της υπόθεσης Deckmyn. Άκρως σημαντική όσο αφορά το ειδικό καθεστώς, επίσης η αιτιολογική σκέψη 70 πρώτο εδάφιο, όπου αναγνωρίζει ρητά ότι οι χρήστες θα πρέπει να έχουν αυτή την δυνατότητα μεταφόρτωσης και διάθεσης περιεχομένου για τους πιο πάνω συγκεκριμένους σκοπούς, ακριβώς διότι αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό ως προς την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που θεσπίζονται στο Χάρτη της ΕΕ, ιδίως της ελευθερίας της έκφρασης Άρθρο 11 και της ελευθερίας των τεχνών Άρθρο 13, καθώς και του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας.¹³⁶ Επομένως αυτό που παρατηρείται, είναι το ότι ο νομοθέτης απονέμει ειδικό καθεστώς σε αυτές τις εξαιρέσεις και περιορισμούς, λόγω της βάσης τους στα θεμελιώδη δικαιώματα προσδίδοντας ύψιστη σημασία και ταυτόχρονα απαραίτητη ύπαρξη και στήριξη με γνώμονα πάντα τα δικαιώματα.¹³⁷ Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί το ότι υποχρέωση αυτή για τα κράτη μέλη εφαρμογής των εν λόγω εξαιρέσεων και περιορισμών, δεν καθίσταται απλά υποχρεωτική, αλλά είναι τόσο σαφής μέσα από την ίδια την διατύπωση της διάταξης και συγκεκριμένα την λέξη ‘εξασφαλίζουν’, καθώς επίσης λαμβανομένου υπόψη και της αιτιολογικής σκέψης 70 (πρώτο εδάφιο), όπου αναφέρει ότι τέτοιες εξαιρέσεις και περιορισμοί, «θα πρέπει να καταστούν υποχρεωτικές προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι χρήστες λαμβάνουν ομοιόμορφη προστασία σε ολόκληρη την Ένωση»,¹³⁸ πλέον δεν δίνονται τα οποιαδήποτε περιθώρια διαφυγής.

¹³⁶ Οδηγία 2019/790, Αιτιολογική σκέψη 70

¹³⁷ Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), ‘What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime’, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

¹³⁸ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law;

Υπό το πρίσμα των παραπάνω, τόσο η γραμματική όσο και η τελεολογική ερμηνεία, δεν χωρά αμφιβολία, ότι ευνοούν τον χαρακτηρισμό των εξαιρέσεων και περιορισμών στο άρθρο 17(7), ως δικαιώματα ή ελευθερίες χρηστών, με αυτό να έχει ως αποτέλεσμα, οι εθνικοί νομοθέτες και δικαστήρια να πρέπει να διασφαλίσουν ότι θα παραμείνουν πλήρως λειτουργικοί παρά τις ρυθμίσεις αδειοδότησης μεταξύ των κατόχων δικαιωμάτων ή των εκπροσώπων τους και των OCSSP, καθώς και των προληπτικών υποχρεώσεων σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 4 στοιχεία (β) και (γ) που είναι πιθανό να εισβάλουν σε αυτό.¹³⁹ Συμπερασματικά, είναι σαφές ότι η αιτιολογική σκέψη 70 ουσιαστικά εξασφαλίζει την υποχρεωτική εφαρμογή των εξαιρέσεων αυτών σε ολόκληρη την ΕΕ προς όφελος όλων των χρηστών των OCSSP, καθώς ακριβώς η βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εν λόγω εξαιρέσεων και περιορισμών, ο υποχρεωτικός τους χαρακτήρας και η αποτελεσματικότητα της εναρμόνισης τους ως ένας από τους κύριους σκοπούς της διάταξης, θα υπονομεύονταν εάν θα εφαρμόζονταν μόνο σε ορισμένα κράτη μέλη. Επιπρόσθετα, η αναφορά στους «χρήστες σε κάθε κράτος μέλος» στο άρθρο 17 παράγραφος 7 δείχνει ξεκάθαρα ότι οι εξαιρέσεις και περιορισμοί δεν προορίζονται να εφαρμοστούν μόνο σε ορισμένα κράτη μέλη, αλλά ότι αυτά τα δικαιώματα και συνάμα ελευθερίες χρηστών πρέπει να απολαμβάνουν σε όλα τα κράτη μέλη της την ΕΕ στο ίδιο αποτέλεσμα. Για να διασφαλιστεί μια εννοιολογική συνοχή των εξαιρέσεων και περιορισμών στις Οδηγίες 2001/29 και 2019/790, αυτό σημαίνει ότι οι έννοιες: κριτική ανασκόπηση, καρικατούρα, παρωδία και pastiche στο Άρθρο 17(7) της νέας οδηγίας, θα πρέπει να θεωρούνται αυτόνομες έννοιες του δικαίου της ΕΕ, για να ερμηνεύονται με συνέπεια και στις δύο οδηγίες, όπου σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ, το τελευταίο έχει ήδη ερμηνεύσει την έννοια της «παρωδίας»¹⁴⁰

Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, *“Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics”*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹³⁹ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, *“Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics”*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹⁴⁰ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014

και «παράθεσης» **Painer**¹⁴¹ στην οδηγία 2001/29 ως αυτόνομες έννοιες του δικαίου της ΕΕ. Όπως επίσης και μέσα από άλλες πιο πρόσφατες αποφάσεις του¹⁴² όπως θα δούμε σε επόμενη ενότητα πιο αναλυτικά, το ΔΕΕ μέσα από αυτές προβαίνει σε μια ευρεία ερμηνεία των αντίστοιχων εξαιρέσεων και περιορισμών, η οποία αναγνωρίζει τη θεμελίωση τους ερμηνεύοντας τα ως θεμελιώδη δικαιώματα και ταυτόχρονα μέσω αυτού καταφέρνει να περιορίσει σημαντικά τη δυνατότητα των εθνικών νομοθετών να περιορίσουν περαιτέρω το πεδίο εφαρμογής τους.¹⁴³ Για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα αυτών των εξαιρέσεων και περιορισμών, αλλά και των δικαιωμάτων και ελευθεριών των χρηστών στο άρθρο 17(7), τα κράτη μέλη συνίσταται στο ότι θα πρέπει να υιοθετήσουν μια παρόμοια ευρεία ερμηνεία των υπολοίπων εννοιών της εν λόγω διάταξης. Μια συνδυασμένη ευρεία ερμηνεία και εθνική εφαρμογή των εννοιών που περιέχονται στις εξαιρέσεις και περιορισμούς στο άρθρο 17(7), θα καλύπτει την πλειοψηφία των μετασηματιστικών τύπων περιεχομένου που δημιουργείται από χρήστες που ανεβαίνουν από χρήστες σε πλατφόρμες OCSSP, όπως για παράδειγμα remix.¹⁴⁴ Σε γενικότερο πλαίσιο, ο στόχος που τέθηκε στην παράγραφο (7), δεν μπορεί να παραγνωριστεί ότι βρίσκεται σε εγγενή αντίφαση με το ίδιο σύστημα ευθύνης που ορίζει για τα κράτη μέλη, εφόσον δεν είναι ξεκάθαρο ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν προκειμένου να

¹⁴¹ ΔΕΕ, C-145/10, *Eva-Maria Painer V. Standard VerlagsGmbH*, της 7ης Μαρτίου 2013

¹⁴² ΔΕΕ, C-476/17, *Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben*, της 29ης Ιουλίου 2019,

ΔΕΕ, C-516/17, *Spiegel Online GmbH V. Volker Beck*, της 29ης Ιουλίου 2019,

ΔΕΕ, C-469/17, *Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland*, της 29ης Ιουλίου 2019

¹⁴³ Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), *“What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime”*, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

¹⁴⁴ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, *“Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics”*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

ικανοποιηθεί η ουσιαστική απαίτηση η οποία δεν είναι άλλη από την τήρηση των εγγυήσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων.¹⁴⁵ Σύμφωνα με αυτά, δεν μπορεί να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν εμφανής δυσκολίες ως προς την τήρηση των εν λόγω απαιτήσεων όπως επίσης θα δούμε αναλυτικά τα όποια προβλήματα εντοπίζονται σε ξεχωριστή ενότητα. Όσο αφορά το άρθρο 17(9) και πρώτο εδάφιο, οι OCSSP πρέπει να εφαρμόζουν «αποτελεσματικούς και γρήγορους» μηχανισμούς καταγγελίας και επανόρθωσης για τους χρήστες σε περίπτωση διαφωνιών σχετικά με την απενεργοποίηση της πρόσβασης ή την κατάργηση του μεταφορτωμένου περιεχομένου.¹⁴⁶ Η κύρια αιτιολόγηση τέτοιων μηχανισμών είναι η υποστήριξη της χρήσης των υποχρεωτικών εξαιρέσεων και περιορισμών στην παράγραφο (7) και η εξασφάλιση της ομοιόμορφης προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των χρηστών που προκύπτουν σε ολόκληρη την ΕΕ, με αυτούς τους μηχανισμούς να συνεπάγονται υποχρεώσεις τόσο για τους δικαιούχους όσο και για τις OCSSP.¹⁴⁷ Αφενός, οι κάτοχοι δικαιωμάτων που ζητούν την απενεργοποίηση ή την αφαίρεση του περιεχομένου πρέπει να «αιτιολογήσουν δεόντως» τα αιτήματά τους.¹⁴⁸ Από την άλλη πλευρά, οι OCSSP που διαχειρίζονται μηχανισμούς καταγγελίας και επανόρθωσης πρέπει: (α) να επεξεργάζονται τις υποβληθείσες καταγγελίες «χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση» και (β) υπόκεινται σε αποφάσεις για απενεργοποίηση ή κατάργηση περιεχομένου σε ανθρώπινο έλεγχο.¹⁴⁹ Επιπλέον, τα κράτη μέλη με την σειρά τους, πρέπει να διαθέτουν αμερόληπτους εξωδικαστικούς

¹⁴⁵ Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

¹⁴⁶ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(9), εδάφιο πρώτο:

“Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου θέτει σε εφαρμογή αποτελεσματικό και ταχύ μηχανισμό υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης, ο οποίος είναι διαθέσιμος στους χρήστες της υπηρεσίας σε περίπτωση διαφορών σχετικά με την απενεργοποίηση της πρόσβασης ή την αφαίρεση έργων ή άλλων αντικειμένων προστασίας που έχουν αναφορτωθεί από αυτούς”

¹⁴⁷ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(7)

¹⁴⁸ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(9), εδάφιο δεύτερο:

“Όταν οι δικαιούχοι ζητούν να έχουν πρόσβαση στα συγκεκριμένα έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας τους, η πρόσβαση στα οποία έχει απενεργοποιηθεί ή σε εκείνα τα έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας που έχουν αφαιρεθεί, αιτιολογούν δεόντως τα αιτήματά τους...”

¹⁴⁹ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(9), εδάφιο δεύτερο:

“Οι καταγγελίες που υποβάλλονται δυνάμει του μηχανισμού που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο διεκπεραιώνονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και οι αποφάσεις απενεργοποίησης της πρόσβασης ή αφαίρεσης περιεχομένου που αναφορτώνεται υπόκεινται σε ανθρώπινο έλεγχο.”

μηχανισμούς επίλυσης διαφορών, οι οποίοι δεν πρέπει να εμποδίζουν την ικανότητα των χρηστών να ζητούν ένδικα μέσα, ιδίως με σκοπό να διεκδικήσουν εφαρμοστέα εξαίρεση ή περιορισμών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων και ελευθεριών των χρηστών στην παράγραφο (7).¹⁵⁰ Ο νομοθετικός σχεδιασμός του άρθρου 17(9), αφήνει σημαντικό περιθώριο διακριτικής ευχέρειας για τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή αυτών των διαδικαστικών εγγυήσεων για τους χρήστες στο εθνικό δίκαιο. Προκειμένου να αποφευχθούν αποκλίσεις στις εθνικές εφαρμογές και να προωθηθεί η εναρμόνιση σε ολόκληρη την ΕΕ, αυτό το περιθώριο διακριτικής ευχέρειας θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να διασφαλίσει ότι οι OCSSP βελτιστοποιούν προληπτικά μέτρα για τα δικαιώματα και ελευθερίες των χρηστών έναντι των προληπτικών μέτρων στο άρθρο 17 παράγραφος 4 στοιχεία (β) και (γ), συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού των μηχανισμών καταγγελίας και αποκατάστασης στο άρθρο 17(9).¹⁵¹ Σχετικά με την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Πνευματικών Δικαιωμάτων (ECS) η οποία ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2012 με στόχο τη δημιουργία μιας πλατφόρμας για κριτική και ανεξάρτητη επιστημονική σκέψη αναφορικά με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, όσο περί της εν λόγω διάταξη, ανέφερε ότι συνιστάται η όσο πιο απλούστερη υποβολή καταγγελίας κατά του φιλτραρίσματος περιεχομένου βάσει του άρθρου 17 παράγραφος 9, διαφορετικά αυτό μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια μιας σημαντικής διασφάλισης έναντι της υπερβολικής αλγοριθμικής επιβολής.¹⁵² Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί η

¹⁵⁰ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(9), εδάφιο δεύτερο:

...''Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν επίσης ότι καθίστανται διαθέσιμοι μηχανισμοί εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών. Οι εν λόγω μηχανισμοί επιτρέπουν την επίλυση των διαφορών με αμερόληπτο τρόπο και δεν στερούν από τον χρήστη τη νομική προστασία που παρέχεται από το εθνικό δίκαιο, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων των χρηστών να προσφεύγουν σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα προστασίας. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι χρήστες έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλη σχετική δικαστική αρχή προκειμένου να διαπιστωθεί η χρήση εξαίρεσης ή περιορισμού στους κανόνες για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα''

¹⁵¹ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, *''Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics''*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

¹⁵² The European Copyright Society, *''Comment of the European Copyright Society Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market into National Law''*, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5104>, 2020

αποτελεσματική εφαρμογή και η συνεχής βελτίωση των μηχανισμών καταγγελίας και προσφυγής, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν τη διαφάνειά τους. Γενικότερα, είναι απαραίτητη μια διαφανής διαδικασία καταγγελίας και επανόρθωσης για να καταστεί δυνατός ο σεβασμός και η αποτελεσματικότητα των υποχρεωτικών εξαιρέσεων και περιορισμών στο άρθρο 17(7), ότι οι επακόλουθες εξωδικαστικές διαφορές «επιλύονται αμερόληπτα» και δεν στερούν από τους χρήστες ή τους εκπροσώπους τους τη νομική προστασία που παρέχει το εθνικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας προσφυγής σε αποτελεσματικά δικαστικά ένδικα μέσα να υποστηρίξει τη χρήση ενός ισχύοντος περιορισμού ή εξαίρεσης όπως απαιτείται από το ίδιο άρθρο 17 (9).¹⁵³

¹⁵³ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(9)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΡΩΔΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

I. Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΕΕ

Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, πρόκειται για ένα ευρέως αναγνωρισμένο δικαίωμα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο μέσα από σωρεία κειμένων, με την παρωδία ακριβώς να αποτελεί άσκηση του δικαιώματος αυτού.¹⁵⁴ Ένα δικαίωμα η έκταση του οποίου δεν περιορίζεται μόνο στην άσκηση του από κάθε άτομο, αλλά κατά συνέπεια περιλαμβάνει πολιτικές, καλλιτεχνικές και εμπορικές εκφράσεις.¹⁵⁵ Σε ευρωπαϊκό έδαφος συγκεκριμένα, η ελευθερία της έκφρασης, πρόκειται για ένα θεμελιώδες δικαίωμα με σθεναρή παρουσία, το οποίο αναγνωρίζεται και προστατεύεται από το άρθρο 10(1) της ΕΣΔΑ σύμφωνα με το οποίο ο κάθε ένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της γνώμης και της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών¹⁵⁶, καθώς επίσης και από το Άρθρο 11(1) του ΧΘΔ της ΕΕ¹⁵⁷. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι ναι μεν πρόκειται για ένα ευρύ σε φάσμα δικαίωμα, όμως όπως σε κάθε περίπτωση δεν είναι απόλυτο καθώς υπόκειται σε κάποια όρια.¹⁵⁸ Από την άλλη, τόσο τα πνευματικά δικαιώματα όσο και η ελευθερία της έκφρασης, φαίνεται να μοιράζονται τους ίδιους στόχους αφή στιγμής και τα δύο δικαιώματα προωθούν την δημιουργία νέων εκφράσεων και επιβάλλουν ότι οι

¹⁵⁴ Amy Lai (2019), *The right to parody: Comparative Analysis of Copyright and Free speech*, Cambridge University Press, Κεφάλαιο 1

¹⁵⁵ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

¹⁵⁶ ΕΣΔΑ, Άρθρο 10:

“1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας”

¹⁵⁷ Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων ΕΕ, Άρθρο 11:

“Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων”

¹⁵⁸ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

ιδέες πρέπει να παραμένουν ελεύθερες, όμως με την εξαίρεση της παρωδίας σε κάποιες περιπτώσεις όπως έχουμε ήδη εντοπίσει και πιο πριν, αναπόφευκτα να επιτείνει τις εντάσεις μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και ελευθερίας της έκφρασης.¹⁵⁹ Η επίδραση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ιδίως το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, τόσο στο εύρος όσο και στους περιορισμούς της πνευματικής ιδιοκτησίας, κάτι το οποίο επηρεάζει άμεσα ουσιαστικά και την εξαίρεση της παρωδίας, δεν ήταν ποτέ πιο σημαντική όπως απεικονίζεται στις τρεις σημαντικές και σχετικά πρόσφατες αποφάσεις του ΔΕΕ περί πνευματικών δικαιωμάτων οι οποίες δεν είναι άλλες από τις εξής: **Funke Medien, Pelham** και **Spiegel Online**.¹⁶⁰

Funke Medien, Pelham, Spiegel Online και γεγονότα

Στις 29 Ιουλίου 2019, το ΔΕΕ εξέδωσε τις αποφάσεις που περίμενε με τόση ανυπομονησία οι οποίες όλες σχετίζονται με την σχέση μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, της ελευθερίας πληροφόρησης και της ελευθερίας του τύπου.¹⁶¹ Συγκεκριμένα, η **Funke Medien** πρόκειται για μια υπόθεση στην οποία η εν λόγω, αποκτώντας με άγνωστο τρόπο πρόσβαση σε πολλά από τα UdP, τα οποία πρόκειται για διαβαθμισμένα έγγραφα με περιορισμένη πρόσβαση όπου δημοσιεύονται από την ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας προς ενημέρωση του κοινού με μια συνοπτική έκδοση χωρίς να θίγει συμφέροντα όπως αυτό της εθνικής ασφάλειας, αλλά και σε ορισμένους βουλευτές του κοινοβουλίου και άλλως ομοσπονδιακών υπουργείων επίσης προς ενημέρωση, ενώ προηγουμένως το αίτημα της αυτό είχε απορριφθεί, προέβηκε σε μη εξουσιοδοτημένη δημοσίευση αυτών στον ιστότοπο της με την ονομασία «Afghanistan Papiere», υπό μορφή σαρωμένων ατομικών σελίδων, συνοδευόμενων από πρόλογο, πρόσθετους συνδέσμους και πρόσκληση για υποβολή σχολίων.¹⁶² Έτσι η

¹⁵⁹ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

¹⁶⁰ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘‘*The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!*’’, 51(3) *International Review of Intellectual Property and Competition Law* 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

¹⁶¹ Thom Snijders, Stijn van Deursen, ‘‘*The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions*’’, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

¹⁶² ΔΕΕ, C-469/17, *Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland*, της 29ης Ιουλίου 2019

Ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας, θεωρώντας ότι η Funke Medien προσέβαλε το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας της επί των Urp και το αιτούν δικαστήριο δηλαδή το Ανώτατο ομοσπονδιακό γερμανικό δικαστήριο, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΕ τα προδικαστικά ερωτήματα του.¹⁶³ Στην συνέχεια, η υπόθεση **Pelham**, αποτελεί ίσως την πιο σημαντική εκ των τριών υπο την έννοια ότι έχει τραβήξει την μεγαλύτερη προσοχή πάνω της, θέτοντας το ζήτημα νομιμότητας της μουσικής στην ΕΕ, χωρίς προηγουμένως να έχει ληφθεί άδεια δειγματοληψίας. Συγκεκριμένα το θέμα αφορούσε την ηλεκτρονική αντιγραφή ενός ηχητικού δείγματος δύο δευτερολέπτων μιας ρυθμικής ακολουθίας από το μουσικό κομμάτι ‘Metall auf Metall’ από την εταιρία Pelham, το οποίο ενσωματώθηκε σε συνεχή επανάληψη στο τραγούδι ‘Nur Mir’ με συνθέτες τους M.Pelham και M.Haas. Έτσι στην συνέχεια οι Hutter, μέλη του συγκροτήματος Kraftwerk από το οποίο και έγινε η δειγματοληψία, επικαλέστηκαν με κύριο ισχυρισμό, ότι η Pelham προσέβαλε το συγγενικό δικαίωμα του οποίου είναι δικαιούχοι ως παραγωγοί φωνογραφημάτων. Επικουρικώς, ισχυρίζονται ότι προσβλήθηκε το δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας το οποίο έχουν ως ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, καθώς και το δικαίωμα

¹⁶³ ΔΕΕ, C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.15:

‘‘Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Διστήριο, Γερμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

*«1) Καταλείπουν οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που αφορούν το αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού προς αναπαραγωγή (άρθρο 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/29) και προς παρουσίαση στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διαθέσεως στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29) του έργου του, καθώς και τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς των εν λόγω δικαιωμάτων (άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29), **ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως κατά τη μεταφορά τους στην εσωτερική έννομη τάξη;***

*2) **Με ποιον τρόπο λαμβάνονται υπόψη τα κατοχυρωμένα στον [Χάρτη] θεμελιώδη δικαιώματα κατά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των προβλεπόμενων στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεων και περιορισμών του αποκλειστικού δικαιώματος του δημιουργού προς αναπαραγωγή (άρθρο 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/29) και παρουσίαση στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διαθέσεως στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29) των έργων του;***

*3) **Δικαιολογούν οι θεμελιώδεις ελευθερίες της ενημερώσεως (άρθρο 11, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του [Χάρτη]) ή του τύπου (άρθρο 11, παράγραφος 2, του [Χάρτη]) εξαιρέσεις ή περιορισμούς του αποκλειστικού δικαιώματος του δημιουργού προς αναπαραγωγή (άρθρο 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2001/29) και παρουσίαση στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διαθέσεως στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29) των έργων του, πέραν των προβλεπόμενων στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεων και περιορισμών;»***

πνευματικής ιδιοκτησίας το οποίο έχει ο Hütter επί του μουσικού έργου ως δημιουργός του.¹⁶⁴ Όπως επικουρικώς, ισχυρίζονται ότι η Pelham παραβίασε τη νομοθεσία περί ανταγωνισμού και έτσι υπό αυτές τις συνθήκες, το ανώτατο ομοσπονδιακό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΕ κάποια προδικαστικά ερωτήματα.¹⁶⁵ Τέλος, η υπόθεση **Spiegel**

¹⁶⁴ ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019

¹⁶⁵ ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.25:

‘‘Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Υφίσταται προσβολή του αποκλειστικού δικαιώματος του παραγωγού φωνογραφημάτων για αναπαραγωγή των φωνογραφημάτων του, όπως το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 2001/29, σε περίπτωση που από τα φωνογραφήματά του λαμβάνονται ηχητικά αποσπάσματα ελάχιστης διάρκειας, τα οποία ενσωματώνονται σε άλλο φωνογράφημα;

2) Συνιστά το φωνογράφημα, στο οποίο έχουν ενσωματωθεί ελάχιστης διάρκειας ηχητικά αποσπάσματα από άλλο φωνογράφημα, αντίγραφο του άλλου φωνογραφήματος υπό την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, της οδηγίας 2006/115;

3) Μπορούν τα κράτη μέλη να θεσπίζουν διάταξη, η οποία να προβλέπει ρητώς (όπως το άρθρο 24, παράγραφος 1, UrhG) ότι το πεδίο προστασίας του αποκλειστικού δικαιώματος του παραγωγού φωνογραφημάτων προς αναπαραγωγή [άρθρο 2, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 2001/29] και διανομή στο κοινό [άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, της οδηγίας 2006/115] του φωνογραφήματός του περιορίζεται με τον τρόπο αυτό εξ ορισμού, υπό την έννοια ότι ένα αυτοτελές και ανεξάρτητο έργο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο ελεύθερης χρήσεως του φωνογραφήματός του μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκμεταλλεύσεως χωρίς τη συναίνεσή του;

4) Μπορεί ένα έργο ή άλλο προστατευόμενο αντικείμενο, υπό την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο δ΄, της οδηγίας 2001/29, να θεωρηθεί ότι χρησιμοποιείται με σκοπό την παράθεση αποσπασμάτων, όταν δεν είναι εμφανές ότι πρόκειται για έργο τρίτου ή για άλλο προστατευόμενο αντικείμενο που ανήκει σε τρίτο;

5) Αφήνουν οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που αφορούν το αποκλειστικό δικαίωμα του παραγωγού φωνογραφημάτων προς αναπαραγωγή και διανομή [άρθρο 2, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 2001/29 και άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, της οδηγίας 2006/115] καθώς και τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς των εν λόγω δικαιωμάτων (άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 και άρθρο 10, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2006/115) ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως κατά τη μεταφορά τους στην εσωτερική έννομη τάξη;

6) Με ποιον τρόπο λαμβάνονται υπόψη τα κατοχυρωμένα στον [Χάρτη] θεμελιώδη δικαιώματα, κατά τον καθορισμό του πεδίου προστασίας του αποκλειστικού δικαιώματος του παραγωγού φωνογραφημάτων προς αναπαραγωγή [άρθρο 2, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 2001/29] και διανομή στο κοινό [άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, της οδηγίας 2006/115] των φωνογραφημάτων του και του πεδίου εφαρμογής των εξαιρέσεων και περιορισμών των εν λόγω δικαιωμάτων (άρθρο 5,

Online αφορά τον V. Beck, συντάκτη ενός χειρόγραφου το οποίο προωθούσε την ποινική πολιτική για τα σεξουαλικά εγκλήματα εις βάρος ανηλίκων, όπου το χειρόγραφο αυτό στην συνέχεια συμπεριλήφθηκε ως άρθρο σε συλλογή που δημοσιεύτηκε το 1988 το οποίο και τροποποιήθηκε από τον εκδότη αυτής. Ο Beck επανειλημμένως διαμαρτυρήθηκε ανεπιτυχώς για τις επικρίσεις που δεχόταν για το περιεχόμενο του άρθρου στηρίζοντας ότι το γραφόμενο αυτού έχει αλλοιωθεί, καθώς στην συνέχεια το 1993 αποφάσισε να το αποκηρύξει. Το 2013 αφού ανακαλύφθηκε το χειρόγραφο, αυτό δόθηκε στον Beck, ο οποίος με τη σειρά του το έθεσε στην διάθεση διάφορων συντακτών εφημερίδων προκειμένου να αποδείξει την τροποποίηση που υπέστη, χωρίς όμως να έχει δώσει την συγκατάθεση δημοσίευσης τόσο του χειρόγραφου όσο και του άρθρου που ακολούθησε. Αντίθετα, ο ίδιος δημοσίευσε στον προσωπικό του ιστότοπο αυτό, όπου άφησε σημείωση σε κάθε σελίδα ότι αποκηρύσσει το κείμενο με αυτό να δημοσιεύεται όχι μόνο χωρίς άδεια, αλλά έχοντας δεχθεί και τροποποιήσεις. Έτσι στην συνέχεια ο Beck, προσέφυγε επικαλούμενος προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας εναντίον της Spiegel Online, λόγω δημοσιοποίησης του πλήρους κειμένου του χειρόγραφου και του άρθρου από τον δικτυακό ιστότοπο της Spiegel Online.¹⁶⁶ Υπό αυτές τις συνθήκες, το ανώτατο ομοσπονδιακό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΕ κάποια προδικαστικά ερωτήματα επίσης.¹⁶⁷

παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 και άρθρο 10, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2006/115);»

¹⁶⁶ ΔΕΕ, C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019

¹⁶⁷ ΔΕΕ, C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.15:

“Υπό τις συνθήκες αυτές, το *Bundesgerichtshof* (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Καταλείπουν οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που αφορούν τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς [του δικαιώματος του δημιουργού] κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29 ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως κατά τη μεταφορά τους στην εσωτερική έννομη τάξη;

2) Με ποιον τρόπο λαμβάνονται υπόψη τα κατοχυρωμένα στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεμελιώδη δικαιώματα κατά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των προβλεπόμενων στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεων και περιορισμών του αποκλειστικού δικαιώματος του δημιουργού προς αναπαραγωγή [άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29] και παρουσίαση στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διαθέσεως στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29) των έργων του;

3) Δικαιολογούν οι θεμελιώδεις ελευθερίες της ενημερώσεως (άρθρο 11, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) ή του Τύπου (άρθρο 11, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) εξαιρέσεις ή περιορισμούς του αποκλειστικού δικαιώματος του δημιουργού προς αναπαραγωγή [άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29] και παρουσίαση στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της

Κοινά σημεία αποφάσεων

Εκ πρώτης όψεως, το ενδιαφέρον που παρουσιάζεται στις εν λόγω αποφάσεις, αφορά το ότι παρά τα σημαντικά διαφορετικά πλαίσια που τις διέπουν, εντούτοις το ΔΕΕ τις χειριστικές αρκετά παρόμοια. Εξ' αρχής, ένα από τα κεντρικά ζητήματα το οποίο απασχόλησε και τις τρεις περιπτώσεις, αφορούσε το κατά πόσο τα θεμελιώδη δικαιώματα γενικότερα, αλλά ειδικότερα το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης όπως αυτή εμφανίζεται μέσα από τις Funke Medien και Spiegel Online και της ελευθερίας των τεχνών μέσα από την υπόθεση Pelham, δικαιολογεί εξαιρέσεις ή περιορισμούς στα αποκλειστικά δικαιώματα των δημιουργών, δηλαδή στις εν λόγω περιπτώσεις των συγγραφέων ή παραγωγών φωνογραφήματων, πέραν από τον εξαντλητικό κατάλογο κωδικοποιημένων εξαιρέσεων που προβλέπονται στο Άρθρο 5 παράγραφοι 2 και 3, της Οδηγίας 2001/29.¹⁶⁸ Όσο αφορά το εν λόγω ερώτημα, το ΔΕΕ καταρχάς απέρριψε ρητά την δυνατότητα των χρηστών πνευματικών δικαιωμάτων να βασίζονται σε εξωτερικό περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης, πέραν από τον κατάλογο εξαιρέσεων περί πνευματικών δικαιωμάτων όπως αυτός ορίζεται εξαντλητικά μέσα από το Άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29, τονίζοντας ότι το να επιτραπεί σε κάθε κράτος μέλος να παρεκκλίνει από τα αποκλειστικά δικαιώματα του συγγραφέα, πέραν από τους υφιστάμενους περιορισμούς και εξαιρέσεις που προβλέπονται εξαντλητικά από τον κατάλογο της Οδηγίας, αυτό όχι μόνο θα ερχόταν σε σύγκρουση με τις ρητές προθέσεις του νομοθέτη, αλλά θα έθετε σε κίνδυνο τόσο την

διαθέσεως στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29) των έργων του, πέραν των προβλεπόμενων στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεων και περιορισμών;

4) Πρέπει η διάθεση στο κοινό προστατευόμενων από το δικαίωμα του δημιουργού έργων μέσω της διαδικτυακής πύλης μιας επιχειρήσεως Τύπου να θεωρηθεί ότι δεν αποτελεί παρουσίαση της επικαιρότητας για την οποία δεν απαιτείται άδεια κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο γ', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 2001/29, δεδομένου ότι ήταν εφικτό για την επιχείρηση Τύπου –και μπορούσε ευλόγως να απαιτηθεί από αυτή– να λάβει τη συγκατάθεση του δημιουργού προτού καταστήσει τα έργα προσιτά στο κοινό;

5) Πρέπει να θεωρηθεί ότι οι προϋποθέσεις της δημοσιεύσεως για τον σκοπό της παραθέσεως αποσπασμάτων κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο δ', της οδηγίας 2001/29 δεν συντρέχουν σε περίπτωση που τα παρατιθέμενα κείμενα ή τα παρατιθέμενα μέρη τους δεν ενσωματώνονται άρρηκτα στο νέο κείμενο –εντασσόμενα, επί παραδείγματι, στο κυρίως κείμενο ή παρατιθέμενα σε υποσημείωση–, αλλά καθίστανται προσιτά στο κοινό στο διαδίκτυο, μέσω υπερσυνδέσμων, ως αρχεία PDF που διατίθενται αυτοτελώς προς τηλεφόρτωση παρατιθέμενα δίπλα στο νέο κείμενο;

6) Πρέπει το ζήτημα του πότε ένα έργο έχει ήδη καταστεί νομίμως προσιτό στο κοινό κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο δ', της οδηγίας 2001/29 να κρίνεται με γνώμονα το αν το εν λόγω έργο έχει ήδη δημοσιευθεί, με τη συγκεκριμένη μορφή, με τη συγκατάθεση του δημιουργού;»

¹⁶⁸ ΔΕΕ: C-469/17, Funke Medien παρ.15, C-476/17, C-516/17, Spiegel Online παρ.15 και Pelham παρ.25

αποτελεσματικότητα της εναρμόνισης που επιδιώκει να επιτύχει η οδηγία η οποία αποσκοπεί στην διασφάλιση μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ συμφερόντων κατόχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και των συμφερόντων των θεμελιωδών δικαιωμάτων των χρηστών, όσο και τον στόχο της δημιουργίας και επίτευξης υψηλού βαθμού ασφάλειας δικαίου, συμπεριλαμβανομένου πάντοτε του δημοσίου συμφέροντος.¹⁶⁹ Συνεπώς αυτό σημαίνει ότι, όχι μόνο η κάθε πρόσθετη εξαίρεση ή περιορισμός είναι εκτός ορίων, αλλά ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα που προβλέπονται στο Χάρτη, δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως αυτόνομοι δικαιολογητικοί λόγοι για περιορισμούς ή εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων, εκτός του υπάρχοντος συστήματος.¹⁷⁰ Οι εκτιμήσεις του ΔΕΕ όσο αφορά το εν λόγω ερώτημα, δεν προκαλούν έκπληξη σε καμία περίπτωση, υπο την έννοια ότι επανειλημμένως επισήμανε ότι η Οδηγία 2001/29 και συγκεκριμένα ο κατάλογος που προβλέπεται από το Άρθρο 5 αυτής, είναι πράγματι κλειστός, με το Δικαστήριο να δείχνει για ακόμη μια φορά χωρίς ενδοιασμούς, ότι δεν είναι πρόθυμο να εκφύγει της καθιερωμένης του πορείας¹⁷¹ δηλαδή της εμμονής τους προς μια σταθερή υπακοή σε ένα κοινό εναρμονισμένο πλαίσιο, όπως έχουμε ήδη διαπιστώσει σε προηγούμενη ενότητα. Το ότι το ΔΕΕ στηρίζει και αναγνωρίζει κατηγορηματικά ότι ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ ενσωματώνει ήδη εσωτερικές βαλβίδες ασφαλείας όπως εξαιρέσεις και περιορισμούς στα πνευματικά δικαιώματα που παρέχουν επαρκή προστασία ως προς την εξισορρόπηση ανάμεσα τους με την ελευθερία της έκφρασης και καθιστώντας την οποιαδήποτε εξωτερική εφαρμογή περιττή, το αξιοσημείωτο εδώ έγκειται στο ότι παρόλο που το Δικαστήριο αρχικά εκδήλωσε αυτή την απόλυτη στάση, εντούτοις στην συνέχεια όπως θα δούμε πιο αναλυτικά, φαίνεται να μην είναι τόσο εχθρικό ως προς την συλλογιστική των θεμελιωδών δικαιωμάτων.¹⁷² Σε γενικότερο πλαίσιο αντιθέτως αποδέχεται πλήρως τα θεμελιώδη δικαιώματα στο

¹⁶⁹ ΔΕΕ: C-469/17, *Funke Medien* παρ.62, C-476/17, C-516/17, *Spiegel Online* παρ.47-48 και *Pelham* παρ.63-64

¹⁷⁰ Thom Snijders, Stijn van Deursen, “*The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions*”, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

¹⁷¹ Thom Snijders, Stijn van Deursen, “*The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions*”, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

¹⁷² Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, “*The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!*”, 51(3) *International Review of Intellectual Property and Competition Law* 282, (2020),

να συμμετάσχουν στην διαμόρφωση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ, παρουσιάζοντας έτσι μια πιο ευνοϊκή αντιμετώπιση και υιοθετώντας ουσιαστικά, μια αρκετά φιλελεύθερη ερμηνεία των ίδιων εσωτερικών κανόνων του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας εξαιρέσεων και περιορισμών υπό το πρίσμα των απαιτήσεων της ελευθερίας της έκφρασης, ως ένας τρόπος εξασφάλισης δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των διάφορων δικαιωμάτων και συμφερόντων που διακυβεύονται στο σύστημα της Οδηγίας για τα πνευματικά δικαιώματα και επιτυγχάνοντας έτσι εν τέλει, στο να ληφθεί περαιτέρω υπόψη το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης.¹⁷³ Καθοριστικής σημασίας, η γνώμη του Γ.Ε Szpunar, όπως εκδηλώθηκε μέσα από την **Spiegel Online**, όπου υπογράμμισε εξ αρχής, τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης και ελευθερίας των ΜΜΕ σε μια δημοκρατική κοινωνία, χωρίς όμως να πρέπει να υπερεκτιμώνται, καθώς επισήμανε ότι η στάθμιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι συνήθως προνόμιο του νομοθέτη με την δικαστική παρέμβαση να μπορεί να διεξάγεται όταν η ουσία ενός δικαιώματος κινδυνεύει πραγματικά.¹⁷⁴ Όσο αφορά την **Funke Medien**, ο Γ.Ε αν και κράτησε

Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

¹⁷³ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘‘The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!’’*, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

¹⁷⁴ Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 10ης Ιανουαρίου 2019 για την Υπόθεση C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.1 και 62:

‘‘1) Ο ρόλος που διαδραματίζει σε μια δημοκρατική κοινωνία η ελευθερία της έκφρασης εν γένει και η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης ειδικότερα δεν μπορεί να υπερεκτιμάται. Η ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και ο έλεγχος της εξουσίας από την κοινωνία, μηχανισμοί στο πλαίσιο των οποίων τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν απαραίτητο ενδιάμεσο στοιχείο, συνιστούν τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνίας αυτής.

62) Στις προτάσεις μου στην υπόθεση Pelham κ.λπ., πρότεινα να δοθεί, κατ’ ουσίαν, η απάντηση ότι, καθόσον το δικαίωμα του δημιουργού περιέχει ήδη περιορισμούς και εξαιρέσεις που αποσκοπούν στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των αποκλειστικών δικαιωμάτων των δημιουργών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταξύ αυτών και η ελευθερία της έκφρασης, πρέπει, κανονικά, να γίνονται σεβαστές οι επιλογές του νομοθέτη ως προς το ζήτημα αυτό. Συγκεκριμένα, οι επιλογές αυτές απορρέουν από τη στάθμιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των χρηστών των έργων με τα δικαιώματα των δημιουργών και των άλλων δικαιούχων τα οποία προστατεύονται επίσης ως θεμελιώδες δικαίωμα, ήτοι το δικαίωμα ιδιοκτησίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, που αναφέρει ρητά την πνευματική ιδιοκτησία στην παράγραφο 2. Η στάθμιση αυτή εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως του νομοθέτη, καθώς ο δικαστής δεν πρέπει να παρεμβαίνει παρά μόνον κατ’ εξαίρεση, σε περίπτωση προσβολής του ουσιαστικού περιεχομένου ενός θεμελιώδους δικαιώματος’’

μια λιγότερο επιφυλακτική στάση, παρόλα αυτά αναγνώρισε ανοιχτά υπό ορισμένες συνθήκες, ότι ενδέχεται να υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις όπου τα πνευματικά δικαιώματα πρέπει να αποδίδουν σε ένα υπερισχύον και επιτακτικό συμφέρον που να σχετίζεται με την εφαρμογή θεμελιώδους δικαιώματος ή ελευθερίας ώστε να υποκύψουν σε μια τέτοια εφαρμογή.¹⁷⁵ Σαφέστατα, οι εκτιμήσεις του Γ.Ε σε αυτό το σημείο, είναι σε σαφή σχέση με την νομολογία του ΕΔΑΔ και την απόφαση **Ashby Donald**.¹⁷⁶ Το ΕΔΑΔ στην εν λόγω περίπτωση, έκρινε ότι η νομιμότητα συγκεκριμένων μέτρων επιβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, πρέπει να εκτιμάται με βάση το Άρθρο 10(2) της ΕΣΔΑ¹⁷⁷, όπου έμμεσα αυτό συνεπάγεται στο ότι η οδηγία περί πνευματικής ιδιοκτησίας δεν ήταν αρκετή για να δικαιολογήσει ένα μέτρο επιβολής ή μια κύρωση και έτσι οι δικαστικές αρχές θα έπρεπε να εκτιμήσουν την νομιμότητα τέτοιων μέτρων μέσω του Άρθρου 10(2) της ΕΣΔΑ και με αυτή η προσέγγιση του ΕΔΑΔ να αντανακλά στο ότι όλα τα μέτρα επιβολής πνευματικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι σύμφωνα με το Άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.¹⁷⁸ Το ΔΕΕ

¹⁷⁵ Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 25ης Οκτωβρίου 2018 για την Υπόθεση C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.40:

*‘‘Κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, τα εσωτερικά αυτά όρια του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας καθιστούν εφικτή, κατά τρόπο σε γενικές γραμμές ικανοποιητικό, την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, αφενός, και των αποκλειστικών δικαιωμάτων των δημιουργών, αφετέρου, όσον αφορά τη χρήση των έργων τους. Παρά την ύπαρξη όμως των περιορισμών αυτών, πρέπει πάντοτε, κατά την εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου της διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως και κάθε άλλου κλάδου δικαίου, να τηρείται η απαίτηση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπερ μπορεί να ελέγχεται από τα δικαστήρια. Σε περίπτωση που προέκυπτε ότι υφίστανται συστημικές αδυναμίες στην προστασία ενός θεμελιώδους δικαιώματος έναντι του δικαιώματος του δημιουργού, θα ετίθετο υπό αμφισβήτηση το κύρος του τελευταίου και θα ανέκυπτε ζήτημα τροποποίησης της σχετικής νομοθεσίας. **Ενδέχεται, ωστόσο, να συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις υπό τις οποίες το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, που, υπό άλλες συνθήκες, θα μπορούσε απολύτως θεμιτά να απολαύει νομικής και δικαστικής προστασίας, θα πρέπει να υποχωρήσει έναντι ενός μείζονος συμφέροντος που συνδέεται με την άσκηση ενός δικαιώματος ή μιας θεμελιώδους ελευθερίας.**’’*

¹⁷⁶ ΕΔΑΔ, Αρ. 36769/08, Ashby Donald and others v. France, της 10ης Ιανουαρίου 2013

¹⁷⁷ ΕΣΔΑ, Άρθρο 10(2):

‘‘Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνες δύναται να υπαχθή εις ορισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας’’

¹⁷⁸ Thom Snijders, Stijn van Deursen, *‘The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel*

από την άλλη, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις έχει αποδεχθεί ένα τέτοιο εξωτερικό ρόλο για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Τέλος, στην εν λόγω υπόθεση το ΕΔΑΔ, δεν έφτασε σε σημείο να εξετάσει κατά πόσο το εθνικό δικαστήριο είχε πραγματοποιήσει έλεγχο εξισορρόπησης του Άρθρου 10, καθώς το περιθώριο εκτίμησης που επιτράπηκε στο εθνικό δικαστήριο προήλθε από την καθιερωμένη προσέγγιση του ΕΔΑΔ κατά την οποία γίνεται διάκριση μεταξύ των υποθέσεων που αφορούν τον εμπορικό λόγο αφενός και αφετέρου τον πολιτικό λόγο, καθώς και θέματα δημοσίου συμφέροντος.¹⁷⁹ Συνεπώς, σε αυτό που ονομάζει ο Γ.Ε ως ‘‘εξαιρετικές περιπτώσεις’’, τα πνευματικά δικαιώματα θα μπορούσαν να υποκύψουν σε υπερισχύοντα δημόσια συμφέροντα. Σχετική επίσης με την εν λόγω υπόθεση και η **Pirate Bay**.¹⁸⁰ Σε τέτοιες περιπτώσεις τα θεμελιώδη δικαιώματα, μπορούν να αποτελούν εξωτερικά όρια για τα πνευματικά δικαιώματα.¹⁸¹

Online and Funke Medien Decisions’’, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019 και

Cristophe Geiger - University of Strasbourg, ‘‘Fair Use’ through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations’’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/328061041_Fair_Use_through_Fundamental_Rights_in_Europe_When_Freedom_of_Artistic_Expression_allows_Creative_Appropriations_and_Opens_up_Statutory_Copyright_Limitations Centre for International Intellectual Pr, November 2020, :

‘‘Στην εν λόγω υπόθεση, το ΕΔΑΔ εξάλειψε την οποιαδήποτε αμφιβολία επικρατούσε περί του θέματος, καθώς κατέστησε σαφές το ότι τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει κρέπει να ερμηνεύονται βασισμένα στις εξαιρέσεις περί ελευθερίας της έκφρασης και αυτό δεδομένης της μεγάλης σημασίας αυτής της ελευθερίας στο εσωτερικό πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας, καθώς οι δικαστές πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί παρουσία ενός περιορισμού, ιδίως όταν πρόκειται για πολιτική ή καλλιτεχνική ομιλία’’ και

ΕΔΑΔ, Αρ. 36769/08, *Ashby Donald and others v. France*, της 10ης Ιανουαρίου 2013, παρ.38

¹⁷⁹ Thom Snijders, Stijn van Deursen, ‘‘The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the *Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions*’’, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

¹⁸⁰ Caterina Sganga, ‘‘A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from *Promusicae* to *Funke Medien, Pelham* and *Spiegel Online*’’, European Intellectual Property Review (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019

¹⁸¹ *Christina Angelopoulos* - (CIPIL, University of Cambridge), ‘‘CJEU Decision on *Ziggo: The Pirate Bay Communicates Works to the Public*’’, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2017/06/30/cjeu-decision-ziggo-pirate-bay-communicates-works-public/>, June 2017

Ξεκάθαρα ο Γ.Ε προσπάθησε να ξεπεράσει την νομολογία του ΔΕΕ και να μεταφέρει το μήνυμα ότι η εγκυρότητα των διατάξεων της ΕΕ πρέπει να αξιολογείται μόνο από το πρίσμα του Χάρτη, καθώς προτείνει τη νομολογία του ΕΔΑΔ.¹⁸² Το μόνο σίγουρο σύμφωνα με τα πιο πάνω, είναι το ότι το ΔΕΕ όπως αποδεικνύεται μέσα από την στάση του και την κρίση τους στην τριλογία, δεν θέλει να ενδώσει στην γνώμη που εξέφρασε ο Γ.Ε για τις εν λόγω περιπτώσεις και δηλαδή ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα μπορούν να παίζουν τέτοιο ρόλο ο οποίος δύναται να υπερβεί κατά την χρήση τους ως κριτήριο κατά την ερμηνεία των διατάξεων του Άρθρου 5.

Όσο αφορά το άλλο κεντρικό ζήτημα που απασχόλησε, δηλαδή τη χάραξη του βαθμού γεωγραφικού πλάτους που παρέχεται στα κράτη μέλη για τη μεταφορά στο εσωτερικό τους εξαιρέσεων που προβλέπονται στην οδηγία 2001/29 και με άλλα λόγια κατά πόσο δίνεται ορισμένο περιθώριο εκτίμησης σε αυτά, ενώ κατά το ΔΕΕ η μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο από τα κράτη μέλη διατάξεων που δεν συνιστούν μέτρα πλήρους εναρμόνισης όπως και η ερμηνεία αυτών, πρέπει να διέπονται υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως ένας τρόπος για να εξασφαλιστεί δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στα διάφορα δικαιώματα και συμφέροντα που διακυβεύονται στο σύστημα της Οδηγίας για τα πνευματικά δικαιώματα, εντούτοις ταυτόχρονα προσδίδει την ευθύνη στο εθνικό δικαστήριο ως το υπεύθυνο να επιτύχει και να εξασφαλίσει την απαιτούμενη ισορροπία σε κάθε περίπτωση τηρώντας πλήρως τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο Χάρτη.¹⁸³ Το

Στις 14 Ιουνίου 2017, το ΔΕΕ εξέδωσε την πολυαναμενόμενη απόφασή του στην υπόθεση C-610/15, *Stichting Brein V. Ziggo*. Η υπόθεση αντιπροσωπεύει την πρώτη φορά που πλέον υπάρχει ευθύνη (δηλαδή για αποζημίωση, σε αντίθεση με απλές εντολές) ενός διαμεσολαβητή του Διαδικτύου για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων όπου και εξετάστηκε μέσω αυτής σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

¹⁸² Caterina Sganga, *“A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online”*, *European Intellectual Property Review* (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019

¹⁸³ ΔΕΕ, C-516/17, *Spiegel Online GmbH V. Volker Beck*, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ. 27- 28 και ΔΕΕ, C-469/17, *Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland*, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ. 42-43:

“Όπως συνάγεται από το γράμμα της, η διάταξη αυτή δεν εναρμονίζει πλήρως το περιεχόμενο των εξαιρέσεων και περιορισμών που προβλέπει”

“Ειδικότερα, αφενός, από τη χρήση στο άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο γ’, δεύτερη περίπτωση, και στοιχείο δ’, της οδηγίας 2001/29 των φράσεων «στο βαθμό που δικαιολογείται από τον ενημερωτικό σκοπό» και «η παράθεση [...] είναι σύμφωνη με τα χρηστά ήθη και η έκτασή της δικαιολογείται ως εκ του σκοπού της» προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν στη διάθεσή τους, κατά τη μεταφορά της συγκεκριμένης διάταξης στο εσωτερικό τους δίκαιο και κατά την εφαρμογή των σχετικών με τη μεταφορά της διατάξεων του εθνικού δικαίου, σημαντικό περιθώριο εκτίμησης το οποίο τους

Δικαστήριο εδώ, φαίνεται να έχει αφήσει ένα σημαντικό περιθώριο ελιγμών στα εθνικά δικαστήρια σχετικά με τον καθορισμό των ορίων της επιτρεπόμενης χρήσης, καθώς σε γενικότερο πλαίσιο, υποστήριξε ότι δεν υπάρχει ομοιόμορφη απάντηση σε αυτό το ερώτημα, αλλά είναι απαραίτητο να εξεταστεί εάν η συγκεκριμένη εξαίρεση θα ερμηνευθεί ως μέτρο πλήρους εναρμόνισης ή όχι, οπότε το εύρος της διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών όσον αφορά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο μιας συγκεκριμένης εξαίρεσης, πρέπει να καθορίζεται κατά περίπτωση, σύμφωνα με τη διατύπωση της διάταξης αυτής.¹⁸⁴ Για παράδειγμα, στην υπόθεση **Spiegel Online**, το ΔΕΕ καθιστά σαφές από το περιεχόμενο των ειδήσεων, αλλά και των εξαιρέσεων που παρατίθενται στην οδηγία 2001/29, ότι δεν συνίστανται σε πλήρη εναρμόνιση, με τα κράτη μέλη σε αυτή την περίπτωση να έχουν κάποια ελευθερία να αντιληφθούν αυτήν την εξαίρεση υπό το πρίσμα των εθνικών συνταγματικών προτύπων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά με τη διακριτική τους ευχέρεια αυτή, να περιορίζεται σε πολλούς τομείς μεταξύ των οποίων είναι τα όρια που επιβάλλει το δίκαιο της ΕΕ πράγμα που σημαίνει ότι τα κράτη μέλη δεν έχουν σε κάθε περίπτωση ελευθερία προσδιορισμού με μη εναρμονισμένο τρόπο, των παραμέτρων που διέπουν αυτές τις εξαιρέσεις, των γενικών αρχών του δικαίου της ΕΕ συμπεριλαμβανομένης της αρχής της αναλογικότητας, των στόχων της οδηγίας για τη δημιουργία υψηλού επιπέδου προστασίας για τους συγγραφείς και για να διασφαλιστεί η καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και η δοκιμή τριών σταδίων.¹⁸⁵ Το Δικαστήριο ωστόσο, τόνισε για ακόμη μια φορά, ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να διασφαλίσουν μια δίκαιη ισορροπία δικαιωμάτων και συμφερόντων τόσο των χρηστών όσο και των κάτοχων πνευματικών δικαιωμάτων, υπό την έννοια θα διεξάγεται μια ερμηνεία που θα επιτρέπει την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των διάφορων θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύονται από τον χάρτη της ΕΕ.¹⁸⁶ Επιπρόσθετα

επιτρέπει να σταθμίζουν τα εμπλεκόμενα συμφέροντα. Αφετέρου, το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας προβλέπει απλώς και μόνον, όσον αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται η παράθεση αποσπασμάτων, έναν ενδεικτικό κατάλογο τέτοιων περιπτώσεων, όπως μαρτυρεί η χρήση της φράσης «faites, par exemple, à des fins de critique ou de revue» (παραδείγματος χάρη, με σκοπό την άσκηση κριτικής ή βιβλιοπαρουσίασης) στο γαλλικό κείμενο της οδηγίας''

¹⁸⁴ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, "The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!", 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

¹⁸⁵ Tatiana Synodinou - (University of Cyprus), "Reflections on the CJEU's judgment in Spiegel online: is there a golden intersection between freedom of expression and EU copyright law? Part I", Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/09/23/reflections-on-the-cjeu-judgment-in-spiegel-online-is-there-a-golden-intersection-between-freedom-of-expression-and-eu-copyright-law-part-i/>, September 2019

¹⁸⁶ ΔΕΕ, C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019, Παρ.38:

αναφορικά με γεωγραφικό πλάτος, ο Γ.Ε επίσης σημειώνει ότι κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να καθοδηγούνται από εθνικές συνταγματικές διατάξεις εφόσον δεν υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα του δικαίου της ΕΕ.¹⁸⁷ Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι το ΔΕΕ τελικά παρά την παρεξηγημένη αρχική του στάση, έχει αποδειχτεί αρκετά πρόθυμο να επεκτείνει το ρόλο και το εύρος των εξαιρέσεων και περιορισμών με την απαίτηση του για ερμηνεία υπό το φως μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και άλλων θεμελιώδη δικαιωμάτων. Το ΔΕΕ σε κάθε ευκαιρία που του δίνεται προσπαθεί να διατηρήσει μια ουδέτερη στάση βασισμένο πάντα στο πυρήνα της εξισορρόπησης των εμπλεκόμενων δικαιωμάτων, με αυτό να επιβεβαιώνεται για ακόμα μια φορά μέσα από την κρίση του στην απόφαση Spiegel Online¹⁸⁸ όπου επιβεβαιώνει ότι οι εξαιρέσεις και περιορισμοί του Άρθρου 5 της Οδηγίας, πρέπει να διασφαλίζονται επαρκώς επειδή παρέχουν δικαιώματα στους χρήστες.¹⁸⁹ Θα μπορούσε κάποιος να σκεφτεί κανείς ότι η αναφορά αυτή περί της αναγνώρισης των δικαιωμάτων των χρηστών είναι τυπικής σημασίας. Ωστόσο η βαρύτητα αυτής της αναγνώρισης όχι μόνο δεν είναι τυπική, αλλά αποτελεί σημαντική επίπτωση υπό την έννοια ότι απαιτεί σε κάθε περίπτωση να επιτευχθεί αυτή η πολυαναμενόμενη ισορροπία με την ευθύνη για τα εθνικά δικαστήρια να οφείλουν να μην προβαίνουν σε διακρίσεις ως προς τα δικαιώματα των δημιουργών. Στην **Funke Medien**, εξετάζοντας το εύρος των εξαιρέσεων προς όφελος του τύπου και των πληροφοριών του κοινού που προβλέπονται στο άρθρο 5 της οδηγίας, το ΔΕΕ ανέφερε την ανάγκη να επιτευχθεί δίκαιη ισορροπία

“Τέταρτον και τελευταίον, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως, οι αρχές οι οποίες κατοχυρώνονται στον Χάρτη δεσμεύουν τα κράτη μέλη σε κάθε περίπτωση που αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Εναπόκειται επομένως στα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε, όταν μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 να στηρίζονται σε μια ερμηνεία των εξαιρέσεων και των περιορισμών αυτών η οποία να εξασφαλίζει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύει η έννομη τάξη της Ένωσης (αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 2014, UPC Telekabel Wien, C-314/12, EU:C:2014:192, σκέψη 46, και της 18ης Οκτωβρίου 2018, Bestei Lübbe, C-149/17, EU:C:2018:841, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία· βλ. επίσης, κατ’ αναλογία, απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, IBV & Cie, C-195/12, EU:C:2013:598, σκέψεις 48 και 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)”

¹⁸⁷ Jonathan Griffiths, “European Union copyright law and the Charter of Fundamental Rights—Advocate General Szpunar’s Opinions in (C-469/17) Funke Medien, (C-476/17) Pelham GmbH and (C-516/17) Spiegel Online”, ERA Forum 20, 35–50 (2019), SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-019-00560-2#citeas>, 2019

¹⁸⁸ ΔΕΕ, C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.25

¹⁸⁹ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014, παρ.26

μεταξύ της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας¹⁹⁰ και της ελευθερίας της έκφρασης¹⁹¹ και πληροφόρησης προσδίδοντας για ακόμη μια φορά βαρύτητα σε αυτή την ανάγκη καθιστώντας την ως βασικό πυρήνα.¹⁹² Στο πλαίσιο αυτό, το ΔΕΕ παρέπεμψε, δυνάμει του άρθρου 52(3) του Χάρτη, στη προαναφερθείσα νομολογία του ΕΔΑΔ, σύμφωνα με την οποία, προκειμένου να επιτευχθεί εξισορρόπηση μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης, καθίσταται ιδιαίτερης σημασίας να ληφθεί υπόψη η φύση του λόγου ή των επίμαχων πληροφοριών που διακυβεύονται, ιδίως μεταξύ άλλων στον πολιτικό λόγο ή και για θέματα που αφορούν το δημόσιο συμφέρον, καθώς το κατά πόσον οι στρατιωτικές εκθέσεις ή οποιαδήποτε άλλη δημόσια πληροφορία προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα πρέπει, σύμφωνα με το ΔΕΕ, να καθορίζονται κατά περίπτωση από τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών.¹⁹³ Δεδομένου του ότι

¹⁹⁰ Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων ΕΕ, Άρθρο 17(2)

¹⁹¹ Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων ΕΕ, Άρθρο 11

¹⁹² Anna-Lena Kempf, Dr. Nils Rauer, MJI, *''Copyright exceptions not extended by freedom of expression rights''*, Pinsent Masons <https://www.pinsentmasons.com/out-law/news/copyright-exceptions-not-extended-by-freedom-of-expression-rights>, August 2019 και

ΔΕΕ, C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019 Παρ.51 και 53:

''51) Πάντως, τα κράτη μέλη είναι επίσης υποχρεωμένα να διασφαλίζουν, στο πλαίσιο της προαναφερθείσας εφαρμογής, την πρακτική αποτελεσματικότητα των εξαιρέσεων και των περιορισμών που θεσπίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο και να σέβονται τον σκοπό τους (πρβλ. αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 2011, Football Association Premier League κ.λπ., C-403/08 και C-429/08, EU:C:2011:631, σκέψη 163, και της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Deckmyn και Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, σκέψη 23), προκειμένου να διατηρείται, σε επίπεδο δικαιωμάτων και συμφερόντων, μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών δικαιούχων, καθώς και μεταξύ αυτών και των χρηστών προστατευόμενων αντικειμένων, όπως αναφέρεται στη σκέψη 31 της εν λόγω οδηγία

53) Τέταρτον και τελευταίον, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης, οι αρχές οι οποίες κατοχυρώνονται στον Χάρτη δεσμεύουν τα κράτη μέλη σε κάθε περίπτωση που αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Εναπόκειται επομένως στα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε, όταν μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29, να στηρίζονται σε μια ερμηνεία των εξαιρέσεων και των περιορισμών αυτών η οποία να εξασφαλίζει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύει η έννομη τάξη της Ένωσης (αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 2014, UPC Telekabel Wien, C-314/12, EU:C:2014:192, σκέψη 46, και της 18ης Οκτωβρίου 2018, Bastei Lübbe, C-149/17, EU:C:2018:841, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία· βλ. επίσης, κατ' αναλογία, απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, IBV & Cie, C-195/12, EU:C:2013:598, σκέψεις 48 και 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)''

¹⁹³ ΔΕΕ, C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019, Παρ.73:

το ΔΕΕ άφησε στα εθνικά δικαστήρια να αποφασίσουν τον τρόπο με τον οποίο ισχύουν οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί πνευματικών δικαιωμάτων κατά περίπτωση, αλλά ότι, κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ, τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι βασίζονται σε ερμηνεία της οδηγίας που επιτρέπει την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύονται από την έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για ακόμη μια φορά το ΔΕΕ έδωσε με την διακριτική ευχέρεια στα εθνικά δικαστήρια να κινηθούν και να πάρουν πρωτοβουλίες, αλλά ταυτόχρονα τους προσέδωσε και την ευθύνη εντός ευρωπαϊκών ορίων, να επιτύχουν την ισορροπία αυτή. Τέλος όσο αφορά την υπόθεση **Pelham**¹⁹⁴, το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ, σημαίνει ότι οι κανόνες εθνικού δικαίου ακόμη και συνταγματικής τάξης, δεν μπορούν να υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του δικαίου της ΕΕ, στο έδαφος αυτού του κράτους, με την αναφορά του αυτή το Δικαστήριο, να αναφέρεται στις περιπτώσεις τις οποίες η δράση των κρατών μελών δεν καθορίζεται πλήρως από το δίκαιο της ΕΕ, τα εθνικά δικαστήρια διατηρούν την ελευθερία να εφαρμόζουν ελεύθερα τα εθνικά πρότυπα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό τον όρο ότι δεν τίθεται σε καμιά περίπτωση σε κίνδυνο η αποτελεσματικότητα του δικαίου της ΕΕ.¹⁹⁵ Συγκεκριμένα στην Pelham, για να αξιολογηθεί ο ρόλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η υπόθεση έπρεπε να διαβαστεί και με τις κρίσεις του ΔΕΕ στις άλλες δύο περιπτώσεις.¹⁹⁶ Το να επιτευχθεί η αναμενόμενη ισορροπία στην εν λόγω υπόθεση μεταξύ των

‘‘Αφετέρου, όπως προεκτέθηκε στη σκέψη 60 της παρούσας αποφάσεως, σκοπός του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχεία γ’ και δ’, της οδηγίας 2001/29 είναι να αναγνωριστεί προτεραιότητα στην ελευθερία έκφρασης των χρηστών προστατευόμενων αντικειμένων και στην ελευθερία του Τύπου, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 11 του Χάρτη. Επισημαίνεται συναφώς ότι, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα αντίστοιχα προς τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη αποσκοπεί στη διασφάλιση της αναγκαίας συνοχής μεταξύ των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στον Χάρτη και των αντίστοιχων δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, χωρίς να θίγεται η αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης [βλ., κατ’ αναλογία, αποφάσεις της 15ης Φεβρουαρίου 2016, Ν., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 47, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, Staatssecretaris van Veiligheid en justitie (Ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης), C-180/17, EU:C:2018:775, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία]. Το άρθρο 11 του Χάρτη περιλαμβάνει δικαιώματα αντίστοιχα προς εκείνα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ (πρβλ. απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2019, Buivids, C-345/17, EU:C:2019:122, σκέψη 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)’’

¹⁹⁴ ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019

¹⁹⁵ Eleonora Rosati, ‘‘The CJEU Pelham decision: only recognizable samples as acts of reproduction?’’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2019/08/the-pelham-decision-only-recognizable.html>, August 2019

¹⁹⁶ Bernd Justin Jütte, João Pedro Quintais, ‘‘The Pelham Chronicles: sampling, copyright and fundamental rights’’, Journal of Intellectual Property Law & Practice, Volume 16, Issue 3, March

διάφορων αντικρουόμενων δικαιωμάτων δεν ήταν εύκολο, υπό την έννοια ότι τα συμφέροντα αυτά μπορούσαν να βασίζονται σε διασκεδαστικά θεμελιώδη δικαιώματα.¹⁹⁷ Στην εν λόγω περίπτωση, το ΔΕΕ βασισμένο στο πρίσμα θεμελιωδών δικαιωμάτων, αποφάσισε ότι το αποκλειστικό δικαίωμα του παραγωγού φωνογραφήματος δεν επεκτείνεται στην χρήση δειγματοληψίας ηχητικού αποσπάσματος του η οποία τροποποιείται και ενσωματώνεται σε νέα εργασία με αποτέλεσμα πλέον να καθίσταται αγνώριστη, με το αποτέλεσμα αυτό να επιτυγχάνεται για ακόμα μια φορά με την εξισορρόπηση των διάφορων θεμελιωδών δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων αφενός είναι το δικαίωμα της ιδιοκτησίας των δικαιούχων και αφετέρου η καλλιτεχνική ελευθερία των δημιουργών στο Άρθρο 13 του Χάρτη και επομένως αυτό να συνίσταται στο ότι με βάση αυτή την αντιμετώπιση του ΔΕΕ, στηριζόμενο στην ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία των τεχνών και του δικαιώματος στην ιδιοκτησία στο πλαίσιο του άρθρου 2(γ), κατέληξε ουσιαστικά στο ότι δεν είχε σημασία αν το δείγμα αποτελεί ουσιαστικό μέρος της αρχικής φωνητικής εγγραφής, αλλά το πώς ενσωματώνεται το δείγμα στο νέο έργο.¹⁹⁸ Κατά το Δικαστήριο, το να θεωρηθεί η χρήση ενός ηχητικού δείγματος που έχει ληφθεί από ένα φωνόγραμμα ως αναπαραγωγή με την επιφύλαξη άδειας από τον παραγωγό, θα ήταν αντίθετο με την ίδια απαίτηση για την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας.¹⁹⁹ Ανεξάρτητα από το περιθώριο διακριτικής ευχέρειας που αφήνεται στις εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια, είναι ελεύθερα να εφαρμόζουν εθνικά πρότυπα προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων μόνο στο βαθμό που δεν είναι χαμηλότερα από το επίπεδο που ζητά ο Χάρτης και δεν τίθεται σε κίνδυνο η υπεροχή και η αποτελεσματικότητα

2021, Pages 213–225, Oxford Academic, <https://academic.oup.com/jiplp/article/16/3/213/6143562>, 2021

¹⁹⁷ ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019

¹⁹⁸ João Pedro Quintais (Institute for Information Law (IViR) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin), “*Sample, sample in my song, can they tell where you are from? The Pelham judgment – Part I*”, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/11/06/sample-sample-in-my-song-can-they-tell-where-you-are-from-the-pelham-judgment-part-i/>, November 2019

¹⁹⁹ ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019, παρ.37:

‘‘Αν όμως γινόταν δεκτό ότι το sample το οποίο έχει ληφθεί από φωνογράφημα και χρησιμοποιείται σε νέο έργο υπό μορφή τροποποιημένη και μη αναγνωρίσιμη κατά την ακρόαση, για τους σκοπούς ενός προσωπικού πνευματικού δημιουργήματος, συνιστά «αναπαραγωγή» του φωνογραφήματος αυτού, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ’, της οδηγίας 2001/29, τούτο δεν θα ήταν μόνον αντίθετο προς το σύνηθες νόημα του συγκεκριμένου όρου στην καθημερινή γλώσσα, κατά την έννοια της νομολογίας που υπενθυμίστηκε στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, αλλά θα αντέβαινε και προς την προμνησθείσα στην ανωτέρω σκέψη 32 επιταγή της δίκαιης ισορροπίας’’

του δικαίου της ΕΕ, σύμφωνα με το δόγμα Melloni και το Άρθρο 51 της ΕΣΔΑ.²⁰⁰ Ο Γ.Ε ωστόσο, υποστήριξε περί τούτου ότι εναπόκειται στην νομοθεσία και όχι στα εθνικά δικαστήρια να προσαρμόσουν αυτή την ισορροπία, καθώς οποιοδήποτε απόσπασμα φωνογράμματος το οποίο χρησιμοποιήθηκε χωρίς εξουσιοδότηση για την δημιουργία νέου φωνογράμματος, παραβιάζει το δικαίωμα αναπαραγωγής του άρθρου 2(γ)²⁰¹, όπου σε αυτό το σημείο βλέπουμε ξεκάθαρα μια πιο αυστηρή προσέγγιση από μέρους του, η οποία καθίσταται μέχρι ικανή να επηρεάσει σημαντικά στην άσκηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας.²⁰²

Επιστρέφοντας στην κρίση του ΔΕΕ, βλέπουμε ότι το Δικαστήριο έχει αποδειχτεί πρόθυμο να επεκτείνει το ρόλο και το εύρος των εξαιρέσεων και περιορισμών συμπεριλαμβανομένου και του υπό κρίση θέματος μας που είναι η παρωδία, με την απαίτηση του για ερμηνεία υπό το φως μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως είναι η ελευθερία της έκφρασης και την άμεση σύνδεση της με την παρωδία στο δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας.²⁰³ Η επίδραση των συζητούμενων υποθέσεων είναι ξεκάθαρα διπλή και η αποδίδεται

²⁰⁰ Caterina Sganga, *‘A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online’*, European Intellectual Property Review (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019

²⁰¹ Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 12ης Δεκεμβρίου 2018 για την Υπόθεση C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019, σκέψη 78

“Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν στο εσωτερικό τους δίκαιο την προστασία των κατοχυρωμένων στα άρθρα 2 έως 4 της οδηγίας 2001/29 αποκλειστικών δικαιωμάτων, των οποίων η έκταση καθορίζεται κατά περίπτωση από τη νομολογία του Δικαστηρίου, καθώς τα δικαιώματα αυτά μπορούν να περιορίζονται μόνο στο πλαίσιο της εφαρμογής των εξαιρέσεων και των περιορισμών που προβλέπονται κατά τρόπο εξαντλητικό στο άρθρο 5 της οδηγίας αυτής. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να αντιτάξουν στην υποχρέωση αυτή καμία διάταξη του εσωτερικού τους δικαίου, ασχέτως αν είναι συνταγματική φύσεως ή έχει τον χαρακτήρα θεμελιώδους δικαιώματος ...”

²⁰² João Pedro Quintais (Institute for Information Law (IViR)), Bernd Justin Jütte (University College Dublin), *‘Sample, sample in my song, can they tell where you are from? The Pelham judgment – Part I’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/11/06/sample-sample-in-my-song-can-they-tell-where-you-are-from-the-pelham-judgment-part-i/>, November 2019 και

Bernd Justin Jütte, João Pedro Quintais, *‘The Pelham Chronicles: sampling, copyright and fundamental rights’*, Journal of Intellectual Property Law & Practice, Volume 16, Issue 3, March 2021, Pages 213–225, Oxford Academic, <https://academic.oup.com/jiplp/article/16/3/213/6143562>, 2021

²⁰³ Thom Snijders, Stijn van Deursen, *‘The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel’*

αφενός στο ότι το Δικαστήριο από την μια διευκρινίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα σε σχέση με την ερμηνεία περιορισμών και εξαιρέσεων στα αποκλειστικά δικαιώματα του κάτοχου δικαιώματος, αλλά ενδεχομένως και πως θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά την εφαρμογή και την μεταφορά τους στο εθνικό δίκαιο προκειμένου να διασφαλιστεί τόσο η Οδηγία για τα πνευματικά δικαιώματα, όσο και το πλήρες αποτέλεσμα του Χάρτη και αφετέρου στο ότι η νομολογία του ΕΔΑΔ με την υπόθεση **Ashby Donald**, μπορούσε να δημιουργήσει περιθώριο για μια πραγματική ισορροπία μεταξύ της επιβολής πνευματικών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, προσθέτοντας ουσιαστικά την δυνατότητα ενός De facto περιορισμού των αποκλειστικών δικαιωμάτων του κατόχου πνευματικών δικαιωμάτων και ως εκ τούτου τα εθνικά δικαστήρια να έρχονται στο σταυροδρόμι να επιλέξουν μεταξύ ασφάλειας δικαίου και ευελιξίας που μπορεί να απαιτείται προκειμένου να διασφαλιστεί μια δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στα εμπλεκόμενα συμφέροντα.²⁰⁴ Η τρέχουσα νομολογία του ΔΕΕ, παρά τις όποιες βελτιώσεις έχει καταφέρει σε αρκετά σημεία τα οποία παρουσίαζαν κενά, εντούτοις δεν κατάφερε να προσφέρει την πολυαναμενόμενη ασφάλεια που αναμενόταν και αποδίδεται κυρίως στο ποιος είναι εκείνος ο βαθμός τελικά που τα εθνικά δικαστήρια έχουν περιθώριο διακριτικής ευχέρειας να προβούν σε εξισορρόπηση αυτών των δικαιωμάτων βάσει του εθνικού δικαίου, προσδιορίζοντας τουλάχιστον κάποια σαφή κριτήρια ως καθοδήγηση²⁰⁵.

Σημαντικές πτυχές αποφάσεων

Συμπερασματικά και οι τρεις αποφάσεις, καταδεικνύουν μια αξιοσημείωτη εσωτερίκευση της αιτιολογίας θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός της υπάρχουσας λίστας εξαιρέσεων και περιορισμών πνευματικών δικαιωμάτων²⁰⁶, καθώς η έμφαση που δίνεται από το ΔΕΕ στην ερμηνεία των κανόνων

Online and Funke Medien Decisions”, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

²⁰⁴ Thom Snijders, Stijn van Deursen, *“The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions”*, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

²⁰⁵ Dirk Voorhoof - Ghent University and Inger Høedt-Rasmussen - Copenhagen Business School, *“ECHR: Copyright vs. freedom of expression”*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2013/01/25/echr-copyright-vs-freedom-of-expression/>, 2013

²⁰⁶ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *“The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!”*, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020),

πνευματικής ιδιοκτησίας υπό το πρίσμα ελευθερίας της έκφρασης, συνεπάγεται σε εμπιστοσύνη ως προς την ελευθερία της έκφρασης, προσδίδοντας της αυξανόμενο ρόλο και καθιστώντας την ουσιαστικά ως κριτήριο για εξισορρόπηση όλων των εμπλεκόμενων δικαιωμάτων. Εκτός από την ολοένα αυξανόμενη συνταγματοποίηση του δικαίου της ΕΕ για τα πνευματικά δικαιώματα, η ρητή εξάρτηση του ΔΕΕ από το Άρθρο 10 της ΕΣΔΑ και την αναφορά στην αντίστοιχη νομολογία του ΕΔΑΔ, τονίζει ξεκάθαρα την καθιέρωση μιας σχέσης αλληλεξάρτησης ως προς τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών όσο αφορά την ερμηνεία του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, μεταξύ του ΔΕΕ και του ΕΔΑΔ, καθώς παρά τις προηγούμενες και λιγότερο τολμηρές δηλώσεις και προσπάθειες του ΔΕΕ μέσα από τις κατά καιρούς αποφάσεις του για τις εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων, η έννοια και η σημασία των δικαιωμάτων των χρηστών, δεν επικαλέστηκε ποτέ τόσο κατηγορηματικά όπως στην εν λόγω τριλογία και ιδίως μέσα από τις αποφάσεις **Funke Medien** και **Spiegel Online**, όπως έχει επεξηγηθεί αναλυτικά πιο πάνω.²⁰⁷ Αυτό κυρίως προκύπτει από την δήλωση του ΔΕΕ, αφή στιγμής αποκάλεσε στις εν λόγω περιπτώσεις και όχι για πρώτη φορά, τις εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων, ως δικαιώματα των χρηστών, κάτι το οποίο επίσης έλαβε χώρα μέσα από τις εξής αποφάσεις: **C-117/13, Technische Universitat Darmstadt V. Eugen Ulmer Kg (Παρ.43)**, **C-201/13, Deckmyn (Παρ.26)** και **C-314/12, UPC Telekabel**, όπου αυτό, δεν μπορεί παρά να συνίσταται σε αδιαμφισβήτητη αναγνώριση των εν λόγω εξαιρέσεων και περιορισμών, ως πλέον ξεκάθαρα δικαιώματα των χρηστών.²⁰⁸ Η φιλελεύθερη προσέγγιση του ΔΕΕ στις εσωτερικές βαλβίδες ασφαλείας του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων, μπορεί πραγματικά να θεωρηθεί ως πρωτοποριακή υπόσχεση μιας πιο φιλελεύθερης ανάγνωσης των εξαιρέσεων που εμπίπτουν σε αυτόν, διότι ακριβώς το Δικαστήριο δείχνει πρόθυμο να απομακρυνθεί σαφώς από την καθιερωμένη τυπική προσέγγιση η οποία απλά αντιμετωπίζει τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς ως απλά προνόμια των χρηστών, αλλά παρόλα αυτά, παρατηρούμε ότι η άρνηση του ΔΕΕ να επιτρέψει

Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

²⁰⁷ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘‘The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!’’, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

²⁰⁸ Tatiana Synodinou - (University of Cyprus), ‘‘Reflections on the CJEU’s judgment in Spiegel online: is there a golden intersection between freedom of expression and EU copyright law? Part I’’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/09/23/reflections-on-the-cjeu-judgment-in-spiegel-online-is-there-a-golden-intersection-between-freedom-of-expression-and-eu-copyright-law-part-i/>, September 2019

εξωτερική θεμελιώδη αναθεώρηση των κανόνων περί πνευματικών δικαιωμάτων, συνίσταται σε ατελή, ακόμα και ελλειπή συνταγματοποίηση.²⁰⁹ Το ΔΕΕ ακριβώς με την Spiegel Online, βάζει ένα όριο στην θεωρία της χρήσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως άμεση πηγή εξαίρεσης²¹⁰, όμως ένας κατηγορηματικός αποκλεισμός οποιασδήποτε θεμελιώδους εξωτερικής αναθεώρησης του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασυμβίβαστος με τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και να δημιουργήσει πολλά προβλήματα. Παρά την ορατή πρόοδο στην ευελιξία των κανόνων πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω της ερμηνείας αυτών κάτω από το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, επικρατεί καλά η ανάγκη να ληφθούν περαιτέρω βήματα ως προς το να καταστεί η συνταγματοποίηση του δικαίου της ΕΕ πλήρης στην πραγματικότητα.²¹¹ Κατόπιν άλλης οπτικής, η συνδυασμένη ανάγνωση της τριλογίας Spiegel Online, Funke Medien και Pelham, δημιουργεί κίνδυνο σημαντικών εμποδίων στην ελευθερία της έκφρασης των χρηστών πνευματικών δικαιωμάτων στην περίπτωση που όταν το πρωτότυπο έργο ισχυρίζεται παραβίαση του δικαιώματος ακεραιότητας, με αυτήν την περιοριστική προσέγγιση να παρουσιάζει όχι μόνο σημαντικούς κινδύνους ακόμη και για τους πιο συμβατικούς τρόπους δημιουργικότητας και έκφρασης και άσκησης κριτικής, αλλά και για την σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή και ανταλλαγών πληροφοριών στην ψηφιακή εποχή και ιδίως όταν τα εθνικά δικαστήρια πιθανόν να επεκτείνουν ανάλογο σκεπτικό σχετικά με τους κινδύνους εξωτερικής ελευθερίας έκφρασης.²¹² Συγκεκριμένα, στην απόφαση

²⁰⁹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!’*, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019 και

Thom Snijders, Stijn van Deursen, *‘The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien Decisions’*, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019

²¹⁰ Philippe Juhleux (2020), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, (Πνευματική Ιδιοκτησία, σήματα, σχέδια, ευρεσιτεχνίες, ειδικά καθεστώτα), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη

²¹¹ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!’*, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019

²¹² Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for*

Pelham το ΔΕΕ, έθεσε ορισμένες βαλβίδες ασφαλείας για την προστασία του λόγου των δειγματοληπτών μουσικής και της επιτρεπτότητας της σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες για τα πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα. Μια απόλυτη ανάγνωση και απεριορίστη προστασία των ηθικών δικαιωμάτων των αρχικών δημιουργών, μπορούν να προκαλέσουν δυσανάλογη βλάβη της ελευθερίας της έκφρασης των δευτερευόντων δημιουργών και άλλων χρηστών, κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι είναι δύσκολο να συμβιβαστεί με τις απαιτήσεις μιας ισορροπημένης αναλογικής εφαρμογής τυχόν περιορισμών στην ελευθερία της έκφρασης. Αν και είναι αναμφίβολα σημαντικό να προστατεύεται ο αρχικός δημιουργός, είναι εξίσου σημαντικό να υπάρχουν και κάποιοι ελεύθεροι χώροι ως προς την επιτυχία εξισορρόπησης αυτών.²¹³ Δεν χωρά αμφισβήτηση στο ότι η τριλογία του ΔΕΕ, είναι πλούσια σε νέες χρήσιμες ενδείξεις, κάτι το οποίο όμως δεν αναιρεί το ότι ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων εξακολουθεί να παραλείπει ένα ενιαίο και λεπτομερές δόγμα δίκαιης ισορροπίας, το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως καθοδήγηση για την συνεπή ανάπτυξη του θέματος.²¹⁴ Σε πολύ γενικό πλαίσιο, εν τέλει το ΔΕΕ, επιβεβαίωσε στο πλαίσιο της ΕΕ για τα πνευματικά δικαιώματα, ότι τελικά τα κράτη μέλη δεν έχουν την ελευθερία που σαφώς νόμιζαν ότι είχαν, όμως τουλάχιστον η παρωδία κατάφερε να κλειδώσει ισχυρά θεμέλια τα οποία αντανakλούν στην δυνατότητα να ερμηνεύεται με βασικό γνώμονα την ελευθερία της έκφρασης.

Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

²¹³ Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, ‘*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021

²¹⁴ Caterina Sganga, ‘*A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online*’, European Intellectual Property Review (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019

II. Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΩΔΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τόσο σε νομοθετικό όσο και σε νομολογικό επίπεδο, αντιμετωπίζεται διαχρονικά η πρόκληση ως προς το να καθοριστεί ο βαθμός και το γεωγραφικό πλάτος στο οποίο μπορεί να δημιουργηθεί χώρος για την παρωδία στον ευρύ κόσμο των πνευματικών δικαιωμάτων και γιατί.²¹⁵

Το πιο ισχυρό επιχείρημα δεδομένου του ότι είναι αυτό το οποίο αντηχεί περισσότερο στην σύγχρονη κοινωνία, συνοδευόμενο από ένα πλούσιο φάσμα προσπαθειών και αγώνων, που τάσσονται υπέρ της προώθησης και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, στηρίζεται κυρίως στο θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, αφή στιγμής αυτό αποτελεί ακριβώς την δίοδο ως προς το να προβαίνει κανείς στην διεξαγωγή παρωδίας και να απαλλάσσεται έτσι από τις όποιες κυρώσεις εγκυμονεί τον κίνδυνο να υποστεί δεδομένης της εμπλοκής των αντίστοιχων πνευματικών δικαιωμάτων.²¹⁶ Ποια όμως η βαρύτητα που έχουν τελικά τα θεμελιώδη δικαιώματα ώστε να είναι ικανά να καθιστούν αποτελεσματική την παρουσία της παρωδίας κατά την εφαρμογή της στον ευρωπαϊκό κόσμο των πνευματικών δικαιωμάτων κατόπιν ερμηνείας της κάτω από το πρίσμα των δικαιωμάτων αυτών και σε συνδυασμό πάντοτε με το νομικό πλαίσιο που την διέπει; Ένας μεγάλος αριθμός εθνικών δικαστών σε πολλές χώρες στην ΕΕ έχουν πράγματι αγκαλιάσει την δυνατότητα περιορισμού πνευματικών δικαιωμάτων στηριζόμενοι άμεσα στο θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης.²¹⁷ Σχετική, η γαλλική υπόθεση **Koons V. Bauret**, στην οποία οι κληρονόμοι του φωτογράφου Bauret, μήνυσαν τον διάσημο Αμερικανό καλλιτέχνη Koons για παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων της φωτογραφίας “Enfants”, ως αποτέλεσμα του γλυπτού

²¹⁵ Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015 και

Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press

²¹⁶ Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

²¹⁷ Cristophe Geiger - University of Strasbourg, “*Fair Use* through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations”, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/328061041_Fair_Use_through_Fundamental_Rights_in_Europe_When_Freedom_of_Artistic_Expression_allows_Creative_Appropriations_and_Opens_up_Statutory_Copyright_Limitations Centre for International Intellectual Pr, November 2020

"Naked", μέρος της συλλογής έργων του Αμερικανού καλλιτέχνη. Όσον αφορά την παρωδία, το Δικαστήριο απορρίπτει την αίτησή του στην υπό κρίση υπόθεση, επισημαίνοντας ότι οι απαιτήσεις που θέτει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην Απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014²¹⁸, δεν πληρούνται στο μέτρο που το γλυπτό δεν είναι έχει χιουμοριστικό χαρακτήρα και δεν είναι πιθανό να προκαλέσει γέλιο στο κοινό ή να επιτρέψει την ταυτοποίηση του πρωτότυπου έργου του Bauret. Το Εφετείο στην εν λόγω περίπτωση, διέταξε τον Koons και το Κέντρο που φιλοξενούσε το γλυπτό να αποζημιώσουν από κοινού τους κληρονόμους του Γάλλου φωτογράφου για την υλική ζημία που υπέστη και την προσβολή του δικαιώματος, αν και το δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό για παραβίαση ηθικών δικαιωμάτων λόγω έλλειψης σεβασμού του πρωτότυπου έργου, εφόσον το γαλλικό δικαστήριο θεωρεί ότι το γλυπτό είναι επίσης η έκφραση τόσο των καλλιτεχνικών επιλογών του Koons, καθώς και της ευαισθησίας του και επομένως επίσης απολαμβάνει προστασία.²¹⁹

Παρόλα αυτά, αποτελεί κοινό τόπο το ότι οι παρωδίες γενικότερα σε κάθε τους μορφή, μπορούν κάλλιστα να ξεπεράσουν τα όρια, κατά την προσπάθεια της όσο πιο αποτελεσματικής παρωδικής απόδοσης του αρχικού έργου, εξαιτίας τόσο της δυσκολίας που ίσως παρουσιάζεται σε κάποιες περιπτώσεις, αλλά και του εκφραστικού βάθους που απαιτείται, με αυτό να εμπεριέχει εν μέρει κάποια λογική. Λαμβανομένου υπόψη ότι ο ευρωπαϊκός κόσμος παρουσιάζει ως σωτήρια λίθο το να καταφέρουν τα κράτη μέλη υπό τις ανάλογες συνθήκες να επιτύχουν την απαιτούμενη στάθμιση συμφερόντων, αυτό από μόνο του έρχεται σε άμεση αντιπαράθεση με το ίδιο το νομολογικό και

²¹⁸ ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014

²¹⁹ Δικαστήριο Γαλλίας (Tribunal de grande instance), Αρ. 15/01086, Bauret V. Koons, της 9ης Μαρτίου 2017

Αναφορικά με το κομμάτι ύπαρξης παραβίασης των δικαιωμάτων που παρέχονται από το πρωτότυπο έργο, το Γαλλικό Δικαστήριο σημείωσε ότι ο Koons έχει αναπαράγει στο έργο του συνδυασμό όλων των χαρακτηριστικών και ουσιαστικών στοιχείων που διέπουν την φωτογραφία Enfants, ανεξαρτήτως από το εάν το επίμαχο γλυπτό έχει ενσωματώσει επιπλέον στοιχεία που δεν αντικατοπτρίζονται στην αρχική φωτογραφία. Ο Koons ωστόσο, ισχυρίστηκε ότι υπήρχαν εξαιρέσεις στο αποκλειστικό δικαίωμα του Bauret στη υπό κρίση φωτογραφία, οι οποίες είναι η ελευθερία έκφρασης και η ελευθερία καλλιτεχνικής δημιουργίας, η ύπαρξη "δίκαιης χρήσης" στο πλαίσιο έμπνευσης των καλλιτεχνών, καθώς και η ύπαρξη παρωδίας του πρωτότυπου έργου, ενόψει του ότι εμπνεύστηκε από τη φωτογραφία για να μεταφέρει ένα μήνυμα αντίθετο από αυτό των "Enfants". Όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης και της καλλιτεχνικής δημιουργίας, το δικαστήριο του Παρισιού αφού υπενθυμίζει ότι πρέπει να επιδιωχθεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ αυτών των θεμελιωδών ελευθεριών και των πνευματικών δικαιωμάτων, απορρίπτει τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι κατηγορούμενοι, καθώς η χρήση της φωτογραφίας δεν ήταν απαραίτητη για τον Koons ώστε να μπορεί να εκφράσει την καλλιτεχνική του ελευθερία, καθώς θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει πολλές άλλες εικόνες παιδιών για να εκφράσει το μήνυμά του που δεν ήταν αποτέλεσμα πρωτότυπου έργου, ανεξάρτητα από το αν το κοινό γνώριζε ή όχι το έργο "Enfants", το οποίο είναι η πηγή της έμπνευσής του.

νομοθετικό πλαίσιο που υποτίθεται ότι αναμένεται να προσφέρει την απαιτούμενη ασπίδα προστασίας στα συμφέροντα αυτά ως ο πυρήνας.²²⁰ Η άμεση αυτή αντιπαράθεση, αντικατοπτρίζεται στο ότι η ασπίδα αυτή προστασίας, αποτελεί το κυριότερο πρόβλημα υπό την έννοια του ότι αποδίδεται σε αυτήν αποκλειστικά η ευθύνη του γιατί δεν έχουν προσδιοριστεί τα σαφή όρια που διαχωρίζουν την λεπτή γραμμή ανάμεσα σε πνευματικά και θεμελιώδη δικαιώματα. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η ευρωπαϊκή νομολογία αλλά και νομοθεσία, παρά τις όποιες ελλείψεις εντοπίζονται, συγκλίνει γύρω από την κατασκευή ενός δόγματος δίκαιης ισορροπίας το οποίο προσπαθεί να επιβιώσει σε ένα αβέβαιο και ατελές πλαίσιο.²²¹

Ευρωπαϊκή νομοθεσία και Προσφυγή Πολωνίας

Πιο συγκεκριμένα, ενώ η νέα Οδηγία²²² προσδίδει αξία στην ύπαρξη της παρωδίας στο χώρο πνευματικής ιδιοκτησίας υπό την έννοια του ότι την καθιστά ως δικαίωμα για τους χρήστες να ανεβάζουν και να διαθέτουν περιεχόμενο για κάποιους σκοπούς μεταξύ άλλων και της παρωδίας και με βασικό γνώμονα πάντα την στάθμιση συμφερόντων, εντούτοις το ίδιο καθεστώς, έρχεται και παρεμβαίνει κατακραυγαία στο ισχυρό αυτό επιχείρημα ερμηνείας και αποτελεσματικής εφαρμογής της παρωδίας κάτω από το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.²²³ Άμεσα σχετική με το θέμα, η

²²⁰ Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), ‘Does copyright law have to balance fundamental rights beyond the written exceptions? Unfortunately, the German Federal Supreme Court has recently left this question open’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/05/28/does-copyright-law-have-to-balance-fundamental-rights-beyond-the-written-exceptions-unfortunately-the-german-federal-supreme-court-has-recently-left-this-question-open/>, May 2020

²²¹ Caterina Sganga, ‘A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online’, European Intellectual Property Review (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019

²²² Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ

²²³ Οδηγία 2019/790, Αιτιολογική σκέψη 70:

“Τα μέτρα που λαμβάνουν οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου σε συνεργασία με τους δικαιούχους δεν θα πρέπει να θίγουν την εφαρμογή των εξαιρέσεων και των περιορισμών του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων ιδίως εκείνων που εγγυώνται την ελευθερία της έκφρασης των χρηστών. Οι χρήστες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αναφορτώνουν και να διαθέτουν περιεχόμενο που παράγεται από χρήστες για συγκεκριμένους σκοπούς παράθεσης, κριτικής, σχολιασμού, γελοιογραφίας, παρωδίας ή μίμησης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων που θεσπίζονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ο Χάρτης), ιδίως της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας της τέχνης, καθώς και του δικαιώματος στην ιδιοκτησία,

προσφυγή που έχει ασκήσει πρόσφατα η Δημοκρατία της Πολωνίας κατά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπ' αριθμό **C-401/19** ενώπιον του ΔΕΕ, για ακύρωση ορισμένων διατάξεων του Άρθρου 17 της Οδηγίας 790/2019, υποστηρίζοντας ότι κάποιες από τις διατάξεις του παραβιάζουν το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, με το πρόβλημα όπως αναφέρθηκε, να έγκειται στο ότι το Άρθρο 17, δεν επιτυγχάνει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος στην πνευματική ιδιοκτησία των δικαιούχων και της ελευθερίας της έκφρασης και πληροφόρησης των χρηστών.²²⁴ Η συγκεκριμένη διάταξη του άρθρου 17(4) η οποία καθιστά σίγουρο το ότι οι διαδικτυακές πλατφόρμες είναι αυτές που ευθύνονται άμεσα για παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων από τους χρήστες,²²⁵ κρίνεται εξ αρχής αντιφατική με το όλο σύστημα το οποίο επιδιώκει την στάθμιση συμφερόντων σε κάθε περίπτωση, υπό την έννοια του ότι προκειμένου οι πλατφόρμες να απαλλαγθούν της ευθύνης, δεν έχουν άλλη επιλογή από το να προβούν στην χρήση φίλτρου μεταφόρτωσης ώστε να αποδείξουν ότι έχουν προβεί σε ουσιαστικές προσπάθειες.²²⁶ Αυτό

συμπεριλαμβανομένης της διανοητικής ιδιοκτησίας. Οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί αυτοί θα πρέπει επομένως να καταστούν υποχρεωτικές προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι χρήστες λαμβάνουν ομοιόμορφη προστασία σε ολόκληρη την Ένωση. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου έχουν σε λειτουργία έναν αποτελεσματικό μηχανισμό υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης για την υποστήριξη της χρήσης για τους συγκεκριμένους αυτούς σκοπούς''

²²⁴ ΔΕΕ, C-401/19, Προσφυγή της 24ης Μαΐου 2019 - Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ

²²⁵ Οδηγία 2019/790, Άρθρο 17(4):

''Εάν δεν έχει χορηγηθεί άδεια, οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου ευθύνονται για μη αδειοδοτημένες πράξεις παρουσίασης στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης στο κοινό, έργων που προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων αντικειμένων προστασίας, εκτός εάν οι πάροχοι υπηρεσιών αποδείξουν ότι:

*α) έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την απόκτηση της άδειας, και
β) έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια σύμφωνα με τα υψηλά πρότυπα επαγγελματικής ευσυνειδησίας του κλάδου προκειμένου να διαπιστώσουν την έλλειψη διαθεσιμότητας συγκεκριμένων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας για τα οποία οι δικαιούχοι έχουν παράσχει στους παρόχους υπηρεσιών τις σχετικές και απαραίτητες πληροφορίες, και σε κάθε περίπτωση·*

γ) έχουν ενεργήσει με ταχύτητα, με τη λήψη της επαρκώς τεκμηριωμένης ειδοποίησης από τους δικαιούχους, προκειμένου να απενεργοποιήσουν την πρόσβαση σε ή να αποσύρουν από τους ιστοτόπους τους έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας στα οποία αφορά η ειδοποίηση, και έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποτρέψουν τις μελλοντικές αναφορτώσεις τους σύμφωνα με το στοιχείο''

²²⁶ Christophe Geiger (University of Strasbourg - CEIPI) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin, *'The Challenge to Article 17 CDSM, an opportunity to establish a future fundamental rights-compliant liability regime for online platforms'*, Kluwer Copyright Blog,

από μόνο του, οδηγεί σε εκ των προτέρων περιορισμούς στις μορφές έκφρασης και ιδιαίτερα συνίσταται σε κατάφωρη παρέμβαση στο δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης.²²⁷ Πως μια παρωδία η οποία με το νέο καθεστώς καθίσταται ως υποχρεωτική εξαίρεση για τα κράτη μέλη, μπορεί να έχει αποτελεσματική εφαρμογή κατά την ερμηνεία της κάτω από το πρίσμα θεμελιωδών δικαιωμάτων σε συνδυασμό με το νομολογικό επίπεδο πάντοτε, εφόσον το ίδιο το νέο καθεστώς που προσδίδει αξία σε αυτήν, ταυτόχρονα προσφέρει ανεπαρκή εγγύηση απέναντι στο πιο ισχυρό επιχείρημα ύπαρξης της στο χώρο πνευματικής ιδιοκτησίας που δεν είναι άλλο από το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης ως ένα από τα κορυφαία ανθρώπινα δικαιώματα;²²⁸ Το αυτοματοποιημένο φιλτράρισμα χωρίς όρια, το οποίο δεν μπορεί να εγγυηθεί την απεριόριστη άσκηση αυτού, οδηγεί σε πιθανές παρεμβολές στην ελευθερία έκφρασης των χρηστών κατά την διάρκεια για παράδειγμα της μεταφόρτωσης υλικού με σκοπό την παρωδία και δεν αντικατοπτρίζει αναμφισβήτητα μια δίκαιη ισορροπία.²²⁹ Το όλο πρόβλημα αποδίδεται στο ότι γενικότερα η Οδηγία, δεν διαθέτει συγκεκριμένες σαφής και ακριβείς διατάξεις οι οποίες να καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής των περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς επίσης το ότι δεν προβλέπονται οι ελάχιστες απαιτούμενες

[to-establish-a-future-fundamental-rights-compliant-liability-regime-for-online-platforms/](#), February 2021

²²⁷ [João Quintais](#) - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), [Giancarlo Frosio](#) - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, [Stef van Gompel](#) - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), [P. Bernt Hugenholtz](#) - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), [Martin Husovec](#) - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, [Bernd Justin Jütte](#) - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, [Martin Senftleben](#) - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, “*Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019

²²⁸ Dr. Catherine Seville, “*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*”, National Law School of India Review *Vol. 27, No. 1 (2015)*, pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015 και

Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, “*Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment*”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²²⁹ Bernd Justin Jutte, Christophe Geiger, “*Regulating freedom of expression on online platforms? Poland’s action to annul Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market Directive*”, European Law Blog, News and comments on Eu law, <https://europeanlawblog.eu/2021/02/03/regulating-freedom-of-expression-on-online-platforms-polands-action-to-annul-article-17-of-the-directive-on-copyright-in-the-digital-single-market-directive/>, February 2021

διασφαλίσεις οι οποίες δεν μπορούν παρά να εγκυμονούν σε άμεσο κίνδυνο απέναντι στο μηχανισμό ευθύνης που έχει το ίδιο το άρθρο.²³⁰ Η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τον ευρωπαϊό νομοθέτη αποτελεί βασική αρχή.²³¹ Κατά την εφαρμογή μιας Οδηγίας τα κράτη μέλη υποχρεούνται επίσης να φροντίσουν να βασίζονται σε μια ερμηνεία οδηγιών η οποία να επιτρέπει την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύονται από την ευρωπαϊκή κοινότητα, κάτι το οποίο επιβεβαιώνεται όλο και πιο συχνά μέσα από την ευρωπαϊκή νομολογία.²³² Αυτό σημαίνει ότι πρωτίστως αποτελεί ευθύνη του ευρωπαϊού νομοθέτη να διασφαλίσει ότι μια Οδηγία εφαρμόζεται σύμφωνα με τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων,²³³ κάτι το οποίο πάσχει. Κατόπιν συνολικής εκτίμησης, η επίμαχη διάταξη αλλά και γενικότερα η περίπλοκη σύνταξη του ίδιου του άρθρου, δεν είναι σε θέση να επιτύχει δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στο άρθρο 17 και την αποτελεσματική εφαρμογή των εξαιρέσεων του συμπεριλαμβανομένης της παρωδίας, σε συνδυασμό ερμηνείας τους κάτω από το πρίσμα των δικαιωμάτων του Χάρτη,²³⁴ καθώς ο μηχανισμός

²³⁰ João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, ‘‘Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019 και

Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²³¹ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press

²³² Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), ‘‘What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime’’, *Intellectual Property Law and Human Rights*, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

²³³ Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²³⁴ Christophe Geiger (University of Strasbourg - CEIPI) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin), ‘‘The Challenge to Article 17 CDSM, an opportunity to establish a future fundamental rights-compliant liability regime for online platforms’’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2021/02/11/the-challenge-to-article-17-cdsm-an-opportunity->

του έρχεται σε άμεση σύγκρουση με την θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας η οποία απαιτείται να λαμβάνεται υπόψη.²³⁵ Η ελευθερία της έκφρασης ως το πιο ισχυρό επιχείρημα αποτελεσματικής εφαρμογής της υποχρεωτικής πλέον εξαίρεσης της παρωδίας στον κόσμο της πνευματικής ιδιοκτησίας²³⁶, φαίνεται να υποχωρεί πίσω από τα οικονομικά συμφέροντα των δικαιούχων.²³⁷ Η ασάφεια υποχρεώσεων βέλτιστης προσπάθειας που επιβάλλεται από το Άρθρο 17(4) ωθεί τις πλατφόρμες στο να δημιουργήσουν αυστηρότερα συστήματα αλγοριθμικής παρακολούθησης από τα ήδη υπάρχοντα για να αποφύγουν δαπανηρές δικαστικές διαφορές, κάτι το οποίο θα μπορούσε να φτάσει στο σημείο να αποκλείει αυτόματα όλες τις μη εξουσιοδοτημένες χρήσεις έργων που προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.²³⁸

Ευρωπαϊκή Νομολογία

Αντίστοιχο μερίδιο ευθύνης, αποδίδεται και σε νομολογικό έδαφος, καθώς αν και μέσα από την νομολογία του ΕΔΑΔ και τις υποθέσεις **Ahmet Yildirim V. Turkey, Kharitonov V. Russia, Kablis**, όσο και του ΔΕΕ με τις **Netlog, Scarlet, UPC Telekabel, Glawischning**, έχει υποστηριχθεί ότι ο αποκλεισμός της ασφάλειας νόμιμου περιεχομένου αποτελεί σοβαρή παρέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα των χρηστών στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης, και το Άρθρο 17 έτσι ουσιαστικά να έρχεται και να μην ικανοποιεί αυτό το πρότυπο, εντούτοις η ευρωπαϊκή νομολογία σε γενικότερο πλαίσιο αναβάλλει το να προσδιορίσει συγκεκριμένα καθοριστικά θεμέλια τα οποία να αποτελούν την απαρχή ως προς την συνολική αξιολόγηση της κάθε περίπτωσης σχετικά με την

[to-establish-a-future-fundamental-rights-compliant-liability-regime-for-online-platforms/](#), February 2021

²³⁵ The European Copyright Society, ‘‘*Comment of the European Copyright Society Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market into National Law*’’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5104>, 2020

²³⁶ Dr. Catherine Seville, ‘‘*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*’’, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

²³⁷ Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘‘*Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment*’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²³⁸ Dr. Maxime Lambrecht, ‘‘*Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive*’’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

στάθμιση όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων.²³⁹ Κατά δεύτερον, ο μηχανισμός καταγγελίας και επανόρθωσης που προβλέπεται από το Άρθρο 17(9) με ευθύνη για τις πλατφόρμες δημιουργίας αυτού, πιθανότατα θα παραμένει αναποτελεσματικός ακριβώς διότι εξαιτίας της ανισορροπίας ισχύος που επικρατεί μεταξύ κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων και χρηστών, πιθανόν οι δικαστικές αποφάσεις να συνεχίσουν να επιτρέπουν χωρίς την τήρηση κάποιων προδιαγραφών, να αποδέχονται καταχρηστικά αιτήματα κατάργησης υπό τον φόβο νομικής ευθύνης, αλλά ακόμη και κατόπιν άλλης οπτικής βασισμένης στο ότι οι χρήστες έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν έφεση κατά μιας απόφασης αποκλεισμού, το γεγονός ότι θα υποστούν εκ των προτέρων περιορισμό στην ελευθερία της έκφρασης, παραμένει, καθώς τα αλγοριθμικά συστήματα ακόμη και αν χρησιμοποιούνται μόνο για σκοπούς επισήμανσης ύποπτων χρήσεων, δημιουργούν από μόνο τους την αμφιβολία ότι η ανθρώπινη αυτή παρέμβαση πιθανόν να οδηγήσει σε μη αναλογική εφαρμογή και την ανθρώπινη ανασκόπηση πιθανόν να είναι προκατειλημμένη.²⁴⁰

Εθνική Νομολογία

Ωστόσο η ίδια ανάγκη εξισορρόπησης όπως έχει ήδη αναφερθεί, αναγνωρίζεται και σε νομολογικό πεδίο, καθώς η νομολογία ενώ εξελίσσεται, τα εθνικά δικαστήρια ωστόσο αποδίδουν διαφορετικές προτεραιότητες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε φαινομενικά ασυμβίβαστα αποτελέσματα μεταξύ επιτρεπόμενων και απαγορευμένων χρήσεων σχετικά πάντοτε με την εξαίρεση της παρωδίας.²⁴¹ Αν και τα δικαστήρια αναγνωρίζουν ότι η εξαίρεση της παρωδίας βασίζεται στην προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπάρχει έντονη επιφυλακτικότητα για την επίλυση πιθανών συγκρούσεων μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και ελευθερίας της έκφρασης κατά μέτωπο, δεδομένου του ότι τα κράτη μέλη διακρίνονται σε χώρες με ρήτρες περιορισμών “ad hoc” και σε άλλες οι οποίες εμπεριέχουν γενική ρήτρα, ακολουθώντας αντίστοιχα πρότυπα της ΕΣΔΑ ή του

²³⁹ Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020 και

Graeme W. Austin - Victoria University of Wellington, ‘‘EU and US Perspectives on Fair Dealing for the Purpose of Parody or Satire’’, UNSW Law Journal, Volume 39(2) Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 4/2019, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2816779, 2016

²⁴⁰ Dr. Maxime Lambrecht, ‘‘Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive’’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>,

²⁴¹ Sabine Jacques (2019), The Parody Exception in Copyright Law, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

Χάρτη της ΕΕ.²⁴² Επαναλαμβανόμενο παράδειγμα η Γαλλία, η οποία πρόκειται για μια από τις περιπτώσεις όπου αποδεικνύεται καλά η εξισορρόπηση ανάμεσα σε πνευματική ιδιοκτησία και ελευθερία της έκφρασης ιδίως μέσα από τις πρόσφατες αποφάσεις της **Danone, Esso V. Greenpeace** και **Areva V. Greenpeace**.²⁴³ Η Κροατία από την άλλη, αποτελεί μια εκ των περιπτώσεων που δεν

²⁴² Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

²⁴³ Alain Strowel, François Thikens, ‘*Freedom of expression and copyright under civil law: of balance, adaptation and access*’, Chapter 12, Part II: National and International Perspectives, https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A137558/datastream/PDF_01/view

Esso V. Greenpeace: Η γνωστή εταιρία πετρελαίου ESSO, παραπονέθηκε ότι η ιστοσελίδα της Greenpeace, υπονόμει την περιβαλλοντική της πολιτική, απεικονίζοντας το λογότυπο της ESSO και χρησιμοποιώντας το σύνθημα STOP ESSO. Σε πρώτο βαθμό το δικαστήριο έκδωσε συνοπτική απόφαση για να σταματήσει η ιστοσελίδα Greenpeace να χρησιμοποιεί το λογότυπο της ESSO, ακόμα και για παρωδία. Το εφετείο του Παρισιού ωστόσο, ανέτρεψε την απόφαση αυτή, κρατώντας ότι τα δικαιώματα της ESSO δεν ήταν επαρκή εκ πρώτης όψεως και ότι η κρίση αυτή εμπόδιζε την ελευθερία της έκφρασης και του λόγου.

Στην υπόθεση « ESSO», το Ανώτατο Δικαστήριο, επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου. Έκρινε ότι το Εφετείο ορθώς διαπίστωσε ότι η χρήση συγκεκριμένων στοιχείων επωνυμίας, των προϊόντων και υπηρεσιών της Esso, σε τροποποιημένη μορφή που συμβολίζει συγκεκριμένη κριτική κατά της Esso στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης διαμάχης, ήταν αναλογικός τρόπος έκφρασης αυτής της κριτικής. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4bd4b13e-afb1-4f66-b5d5-90a8b3fa9375>

Σε μια πρωτοφανή αναφορά του Δικαστηρίου στην **Danone**, το δικαστήριο έκρινε ότι ακόμη και αν δεν επρόκειτο για παρωδία, στο δίκαιο των σημάτων, το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης απαιτεί ότι η Greenpeace, μπορεί γραπτώς ή στον ιστότοπο της να καταγγείλει όποια μορφή θεωρεί ακατάλληλη ή περιβαλλοντική ζημιά και κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία που προκαλείται από βιομηχανικές δραστηριότητες.

Areva V. Greenpeace: Η Areva, πρόκειται για μια εταιρία που ειδικεύεται στην επεξεργασία πυρηνικών αποβλήτων, με την Greenpeace να διαμαρτύρεται ενάντια στις δραστηριότητες αυτής δημοσιεύοντας σχόλια για την εταιρεία αυτή στον ιστότοπο της αλλά και μια παρωδία του λογότυπου της. Η Areva από την άλλη, παραπονέθηκε για την Greenpeace για μεταμόρφωση του λογότυπου της, με το ‘A’ αυτής, να αντικαθίσταται με αναπαράσταση μιας σκιάς που αναπαρήγαγε ένα κρανίο με αίμα να χύνεται από ένα ψάρι που πεθαίνει και γράφοντας το εμπορικό σήμα της Areva με κόκκινα γράμματα. Όπως και στην υπόθεση Esso V. Greenpeace, το Εφετείο του Παρισιού αρνήθηκε συνοπτικά να εκδώσει διαταγή που απαιτεί αλλαγή από μέρους της ιστοσελίδας. Το πρωτοδικείο σε αντίθεση με το εφετείο, απαγόρευσε την χρήση του λογότυπου της Areva. Παρόλα αυτά, το Εφετείο του Παρισιού έκρινε ότι η χρήση της Greenpeace δεν εμπίπτει στο πεδίο της ελευθερίας του λόγου.

Στην υπόθεση «Areva», το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι το Εφετείο είχε υποπέσει σε νομική πλάνη και ότι η Greenpeace «ενήργησε σύμφωνα με τον σκοπό της και το γενικό συμφέρον και το συμφέρον της δημόσιας υγείας, με μέσα ανάλογα με αυτόν τον σκοπό, και δεν είχε υπερβεί το δικαίωμα στην ελευθερία του λόγου». <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4bd4b13e-afb1-4f66-b5d5-90a8b3fa9375>

περιλαμβάνει ρήτρες περιορισμού καθώς στηρίζεται σε ανά περίπτωση, όπου συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 16 του Κροατικού Συντάγματος: «Οι ελευθερίες και τα δικαιώματα μπορούν να περιορίζονται μόνο από το νόμο για την προστασία των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των άλλων, της έννομης τάξης και της δημόσιας ηθικής και υγείας. Οποιοσδήποτε περιορισμός ελευθεριών ή δικαιωμάτων είναι ανάλογος προς φύση της ανάγκης να γίνει αυτό σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση.»²⁴⁴ Η Νομολογία του ΔΕΕ συγκεκριμένα, ανέτρεψε πολλές από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται σε κάποια εθνική νομολογία για την παρωδία, όπως η προϋπόθεση που απαιτείται σε δικαιοδοσίες όπως η Γαλλία και Βέλγιο ότι η παρωδία πρέπει να είναι πρωτότυπη.²⁴⁵ Απορρίπτοντας ρητά αυτό τον όρο, το δικαστήριο αντικαθιστά με ένα πολύ πιο αδύναμο όρο, ότι η παρωδία πρέπει να προκαλεί ένα υπάρχον έργο ενώ είναι αισθητά διαφορετικό από αυτό. Το δεύτερο κριτήριο της νομολογίας του ΔΕΕ δηλαδή η ύπαρξη έκφρασης χιούμορ ή εμπαιγμού δημιουργεί πολύ μεγαλύτερη δυσκολία στην αλγοριθμική αξιολόγηση, καθώς δεν υπάρχει τρόπος να απλοποιηθεί αυτό το κριτήριο σε ένα κανόνα φωτεινής γραμμής, καθώς το χιούμορ, πρόκειται για ένα σύνθετο γνωστικό συναισθηματικό και κοινωνικό φαινόμενο, επομένως εάν οι αλγόριθμοι πρέπει να αξιολογήσουν εάν μια χρήση συνιστά έκφραση χιούμορ ή κοροϊδίας, αυτό πρέπει να γίνεται μέσω μιας γενικής αξιολόγησης αυτού του πρότυπου.²⁴⁶ Παρόλα αυτά φαίνεται πολύ πρόωρη η εφαρμογή αλγοριθμικών συστημάτων που στοχεύουν στην αναγνώριση της παρωδίας, όπως ο αλγόριθμος μηχανικής μάθησης ο οποίος πρόκειται για ένα αλγόριθμο με εκπαίδευση για ανίχνευση χρήσεων με σκοπό την παρωδία, εφόσον η παρωδία πρόκειται για ένα πλούσιο και ποικιλόμορφο είδος που χρονολογείται από την αρχαιότητα και θα χρειαστούν πολλά χρόνια έρευνας προτού τα αλγοριθμικά συστήματα αναγνώρισης είναι σε θέση να αναγνωρίσουν αξιόπιστα την ποικιλομορφία των χιουμοριστικών

Με τις αποφάσεις του αυτές, το γαλλικό Ανώτατο Δικαστήριο περιόρισε τα δικαιώματα των κατόχων εμπορικών σημάτων επιτρέποντας σε τρίτους να χρησιμοποιούν καρικατούρες των σημάτων τους, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει τέτοια εξαίρεση στο δίκαιο των σημάτων, βάσει της γενικής αρχής της ελευθερίας του λόγου που προστατεύεται από το Άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4bd4b13e-afb1-4f66-b5d5-90a8b3fa9375>

²⁴⁴ Alain Strowel, François Thikens, ‘Freedom of expression and copyright under civil law: of balance, adaptation and access’, Chapter 12, Part II: National and International Perspectives, https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A137558/datastream/PDF_01/view

²⁴⁵ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, ‘Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands’, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

²⁴⁶ Dr. Maxime Lambrecht, ‘Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

μορφών που υπάρχουν στις παρωδίες, με αυτό να είναι κάτι το οποίο επιβεβαιώθηκε και μέσα από την κορυφαία εταιρία λογισμικής γνώσης περιεχομένου κατά την διάρκεια διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα μέρη, την Audible Magic, ότι οι εξαιρέσεις πνευματικών δικαιωμάτων απαιτούν υψηλό βαθμό πνευματικής κρίσης και κατανόησης για εκτίμηση του πλαισίου.²⁴⁷ Δεν δηλώνουν ότι καμιά τεχνολογία μπορεί να λύσει αυτό το πρόβλημα με αυτοματοποιημένο τρόπο, αλλά τελικά αυτοί οι τύποι πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανθρώπινη κρίση.

Ψηφιακή εποχή και παρωδία

Μιλώντας όμως για ψηφιακή εποχή, τεχνολογία και διαδίκτυο, δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη η ευχάριστη έκπληξη από μέρους της διαδικτυακής πλατφόρμας Facebook το 2020 και η θετική στάση της απέναντι στην παρωδία και την παρουσία της στο διαδίκτυο. Αφορμή, αποτέλεσαν τα DeepFake Videos τα οποία πρόκειται για επεξεργασμένα clips που έχουν δημιουργηθεί με χρήση τεχνητής νοημοσύνης ή μέσω προγραμμάτων και έχουν σχεδιαστεί για να παραποιοούν με ακρίβεια πραγματικές ανθρώπινες κινήσεις ώστε να φαίνονται αληθινές, απευθυνόμενα κυρίως σε πολιτικά ή διάσημα άτομα.²⁴⁸ Συγκεκριμένα το Facebook πέρυσι, επικρίθηκε ευρέως επειδή δεν αντέδρασε έγκαιρα και πιο γρήγορα σε ένα ευρέως εμφανιζόμενο video της Αμερικανίδας πολιτικού και προέδρου της Βουλής, Nancy Pelosi, το οποίο είχε μονταριστεί ώστε να φαίνεται σαν να μπερδεύει την ομιλία της, με την εταιρεία να χρειάζεται περισσότερο από μία ημέρα για να χαρακτηρίσει το βίντεο ως «ψεύτικο».²⁴⁹ Η διανομή αυτού αν και περιορίστηκε από τους αλγόριθμους του Facebook, η εταιρεία δεν κατάφερε να το αφαιρέσει εντελώς, με πολλούς να τάσσονται εναντίον του διευθύνοντα σύμβουλου της Mark Zuckerberg, κατηγορώντας τον ότι το Facebook θα ήταν «εξαιρετικά απροετοίμαστο» για τις Αμερικανικές εκλογές του 2020 και ότι το πραγματικό πρόβλημα έγκειται στην άρνηση του ίδιου του Facebook να σταματήσει την εξάπλωση της

²⁴⁷ Dr. Maxime Lambrecht, *‘Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive’*, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

²⁴⁸ By Reuters, *‘Facebook Bans Deepfake Videos but Says Parody Clips Still OK’*, GADGET 360, <https://gadgets.ndtv.com/social-networking/news/facebook-bans-deepfake-videos-but-says-parody-clips-still-ok-2160235>, January 2020

²⁴⁹ By Bloomberg, *‘Facebook bans ‘deepfake’ videos, but policy doesn’t cover parody or satire’*, LOS ANGELES TIMES, <https://www.latimes.com/business/technology/story/2020-01-07/facebook-deepfakes-policy>, January 2020

παραπληροφόρησης.²⁵⁰ Έτσι έκτοτε, ο κολοσσός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δεσμεύτηκε ότι θα ενισχύσει την πολιτική του απέναντι στην παραπλανητική χειραγώγηση και θα απαγορεύσει ενόπιον των αμερικανικών εκλογών τα videos που έχουν αναγνωρισθεί ως βαθιά ψεύτικα, όπως ανέφερε και η Monika Bickert επικεφαλής της παγκόσμιας πολιτικής και καταπολέμησης τρομοκρατίας στο Facebook σε μια ανάρτηση ιστολογίου, με το κορυφαίο όμως σε όλο αυτό να αποδίδεται στο ότι η νέα αυτή πολιτική θα εξακολουθεί να επιτρέπει τα βαρετά επεξεργασμένα clips, εφόσον πρόκειται για παρωδία ή σάτιρα.²⁵¹

²⁵⁰ By Bloomberg, *‘Facebook bans ‘deepfake’ videos, but policy doesn’t cover parody or satire’*, LOS ANGELES TIMES, <https://www.latimes.com/business/technology/story/2020-01-07/facebook-deepfakes-policy>, January 2020 και

Sam Shead, Technology reporter, *‘Facebook to ban ‘deepfakes’*,’ <https://www.bbc.com/news/technology-51018758>, BBC NEWS, January 2020

²⁵¹ Sam Shead, Technology reporter, *‘Facebook to ban ‘deepfakes’*,’ <https://www.bbc.com/news/technology-51018758>, BBC NEWS, January 2020

III. ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΑΡΩΔΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Θεωρητικά, οι αρχές και εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στην Οδηγία, δηλαδή η αρχή της αναλογικότητας, το δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστήριο καθώς και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των χρηστών, ενώ είναι απολύτως ορθά, κατά την πρακτική τους εφαρμογή, χρήζουν αποσαφήνισης και ορίων, τόσο μέσα από την καθοδήγηση της νομολογίας όσο και της νομοθεσίας, με γνώμονα πάντα την στάθμιση όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων.²⁵² Καταρχάς, οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων οι οποίοι ιδίως προβαίνουν σε δημοσιοποιήσεις των έργων τους με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, μάλλον πρέπει να αποδεχτούν εν μέρει, μια τέτοια ‘παράνομη χρήση’ ιδίως στην περίπτωση της παρωδίας, αφή στιγμής λογικά σκεπτόμενοι πρόκειται για μια καλλιτεχνική έκφραση η οποία είναι αδύνατον να μην διεξάγει έστω και την ελάχιστη χρήση του αρχικού έργου.²⁵³ Την λύση στο πρόβλημα αυτό, θα δώσει ο ευρωπαϊός νομοθέτης, ο οποίος θα ήταν καλό να αποδώσει μεγαλύτερη έμφαση στα θεμελιώδη δικαιώματα και τον καθορισμό περιορισμών του πεδίου εφαρμογής τους με την διάθεση συγκεκριμένων διατάξεων, ιδίως σχετικά με την εποπτεία περιεχομένου στο διαδίκτυο, εφόσον η τεχνολογία αποτελεί το πιο ισχυρό μέσο διάδοσης, μεταφόρτωσης και αναφόρτωσης πληροφοριών, το οποίο εξαιτίας της υπέρογκης έκτασης της, δεν γνωρίζει εύκολα όρια.²⁵⁴ Για παράδειγμα, σύμφωνα με την γνώμη της European Copyright Society (Ευρωπαϊκή εταιρία Πνευματικής Ιδιοκτησίας), όσο αφορά την επίμαχη διάταξη του άρθρου 17(4)(β) της Νέας Οδηγίας, όσο πιο ακριβείς τεχνολογίες φιλτραρίσματος με υψηλό βιομηχανικό πρότυπο επαγγελματικής επιμέλειας που να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τυχόν παραβιάσεις στις πλατφόρμες, τόσο λιγότερο θα περιοριστούν τα όποια παράπλευρα προβλήματα αναμένεται να προκύψουν, λαμβανομένου υπόψη πάντοτε ότι με την ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και την άνοδο της ψηφιακής εποχής σήμερα θα ήταν ασύμβατο να καταργηθούν εντελώς.²⁵⁵ Η κατάσταση θα συνεχίσει

²⁵² Dr. Maxime Lambrecht, ‘Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

²⁵³ Daniel Jongsma - Hanken School of Economics, ‘Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands’, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

²⁵⁴ Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, ‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²⁵⁵ The European Copyright Society, ‘Comment of the European Copyright Society Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market into National

να υφίσταται εάν σε πρώτο στάδιο όλα τα εμπλεκόμενα μέρη δηλαδή οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων και δικαιούχοι, καθώς και οι χρήστες, δεν αποδεχτούν την εν μέρει “επέμβαση” στα δικαιώματα τους με τον ένα ή τον άλλο τρόπο και αφήνοντας έτσι σε δευτερεύοντα βαθμό τα συμφέροντα τους, είτε αυτά πρόκειται για οικονομικά, είτε καλλιτεχνικά. Το ζήτημα σχεδιασμού αλγόριθμων που να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να προστατεύουν τις παρωδίες, είναι σαφώς πιο δύσκολο, παρόλο που το ΔΕΕ έχει αποσαφηνίσει σημαντικά αλλά όχι απαραίτητα, τις κύριες προϋποθέσεις σχετικά με την έννοια της παρωδίας στην υπόθεση *Deckmyn*, και τις όποιες προσπάθειες έχουν λάβει χώρα στην συνέχεια.²⁵⁶ Πολύ συχνά, οι αλγοριθμικοί κανονισμοί ή άλλες τεχνικές αποφάσεις λαμβάνονται υπόψη σε ιδιωτικά φόρουμ χωρίς μεγάλη δημόσια ευθύνη, με επιτακτική πλέον να καθίσταται η ανάγκη να καταστεί πιο ενεργός ο ρόλος των σχετικών δημόσιων αρχών, μεριμνώντας σε θέματα σχετικά με την εφαρμογή των σχετικών εξαιρέσεων, με την συγκεκριμένη εφαρμογή εξουσιοδοτημένης αλγοριθμικής ρύθμισης να μην πρέπει να αφεθεί αποκλειστικά στην διακριτική ευχέρεια των πλατφόρμων, αλλά να πρέπει να ρυθμιστεί σύμφωνα με τις ακριβείς αρχές που υιοθετούνται και εποπτεύονται από μια δημόσια υπεύθυνη αρχή.²⁵⁷ Όσο αφορά τον τεχνολογικό κόσμο, επιπλέον φιλτράρισμα, καλό θα ήταν να απαιτείται μόνο στο βαθμό που ο κάτοχος πνευματικών δικαιωμάτων έχει παράσχει στους παρόχους τις σχετικές και απαραίτητες πληροφορίες και να περιορίζεται συγκεκριμένα μόνο στα στοιχεία αυτά. Αδιαμφισβήτητα, αδήριτη ανάγκη σε κάθε περίπτωση, αποτελεί η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, η οποία εάν εφαρμόζεται αποτελεσματικά μπορεί να χρησιμεύσει ως μέσο για να αποτρέψει πολλές παράλογες απαιτήσεις.²⁵⁸ Εξίσου μεγάλης σημασία, η συλλογιστική της

Law”, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5104>, 2020 και

Alain Strowel, François Thikens, ‘*Freedom of expression and copyright under civil law: of balance, adaptation and access*’, Chapter 12, Part II: National and International Perspectives, https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A137558/datastream/PDF_01/view

²⁵⁶ Dr. Maxime Lambrecht, ‘*Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive*’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

²⁵⁷ Dr. Maxime Lambrecht, ‘*Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive*’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>

²⁵⁸ The European Copyright Society, ‘*Comment of the European Copyright Society Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market into National Law*’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5104>, 2020

ευρωπαϊκής νομολογίας όπως αναφέρθηκε αναλυτικά σε προηγούμενες ενότητες και η οποία απορρέει ιδίως από περιπτώσεις παρωδίας, διαφωτίζοντας ως κοινό παρονομαστή περιορισμών πνευματικής ιδιοκτησίας, την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στα εμπλεκόμενα δικαιώματα, η οποία με την σειρά της υπενθυμίζει ακράδαντα την ανάγκη προσδιορισμού μέσα από αυτήν, ορίων.²⁵⁹ Παράλληλα όμως με αυτό, απαιτείται όπως το περιεχόμενο των οικονομικών και ηθικών δικαιωμάτων το οποίο έχει παραμείνει εδώ και καιρό απροσδιόριστο, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη ως σημείο αναφοράς στην ισορροπία έναντι άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων,²⁶⁰ με το Δικαστήριο γενικότερα να άφησε ομίχλη στα όρια στο δίκαιο της ΕΕ για τα πνευματικά δικαιώματα, καθώς δεν είναι σαφές για το πόσο μακριά μπορούν να φτάσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα στην διαμόρφωση υφιστάμενων διατάξεων και δημιουργία νέων πέραν από το περιεχόμενο που παρέχεται από την κυριολεκτική και συμφραζόμενη ερμηνεία των ήδη υπάρχουσων πηγών ως διατάξεων, οπότεν τουλάχιστον η μετατροπή αυτών σε στοιχεία καθοδήγησης από μη δεσμευτικές συστάσεις σε νομικές υποχρεώσεις, καθίσταται αναμενόμενη.²⁶¹ Παρά τα όποια ζητήματα υπάρχουν, θα βοηθούσε αρκετά το ότι αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των εξαιρέσεων και περιορισμών, εξαρτάται πέραν από την ακριβή διατύπωση τους και από την προθυμία των εθνικών δικαστηρίων να συμμορφωθούν σε αυτό που το ΔΕΕ μέσα από την ευρεία νομολογία του ονόμασε παραδοσιακή και δογματική επιχειρηματολογία.²⁶²

²⁵⁹ Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), *“What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime”*, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

²⁶⁰ Daniel Jongmsma - Hanken School of Economics, *“Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands”*, 48 International Review of Intellectual Property and Competition Law 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016

²⁶¹ Paul Keller - (Institute for Information Law (IViR)), *“CJEU hearing in the Polish challenge to Article 17: Not even the supporters of the provision agree on how it should work”*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/11/11/cjeu-hearing-in-the-polish-challenge-to-article-17-not-even-the-supporters-of-the-provision-agree-on-how-it-should-work/>, November 2020

²⁶² Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), *“What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime”*, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

• ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σύμφωνα με τον Αμερικανό συγγραφέα Mark Twain: ‘Μόνο ένα πράγμα είναι αδύνατον για τον Θεό, το να βρει νόημα σε οποιοδήποτε νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων σε αυτό τον πλανήτη’.²⁶³ Πρόκειται για μια φράση την οποία διαβάζοντας την αρχικά, δικαιολογημένα προκαλεί φόβο υπό την έννοια της αβεβαιότητας που εκπέμπει το ίδιο το λεκτικό της. Εστιάζοντας όμως στο υπόβαθρο αυτής και τα όσα έχουν αναφερθεί πιο πάνω, δεν χωρά αμφισβήτηση στο ότι οι υψηλές φιλοδοξίες του ευρωπαϊκού κεκτημένου αν και προσφέρουν μια πτυχή αισιοδοξίας για βελτίωση προς το καλύτερο, ταυτόχρονα οδηγούν σε μια δύσκολη πορεία υλοποίησης, κάτι το οποίο συνεπάγεται σε χρονοβόρες διαδικασίες και δύσκολες πολιτικές διαπραγματεύσεις, δεδομένης της εμπλοκής αμέτρητων δικαιωμάτων, συμφερόντων και αρχών. Η παρωδία ως αναπόσπαστο πλέον κομμάτι του ευρωπαϊκού νόμου πνευματικής ιδιοκτησίας και εκδηλούμενη ως ελευθερία της έκφρασης μέσω αυτού γενικότερα, τόσο μέσα από την νομοθεσία όσο και την νομολογία έχει γίνει αποδεκτό ότι έχει καταφέρει να μαρκάρει την παρουσία της στον ευρωπαϊκό κόσμο αλλά και το εσωτερικό. Η εξαίρεση της παρωδίας έχει καταφέρει σήμερα να είναι κάτι περισσότερο από μια απλή εξαίρεση σε ένα νόμιμο δικαίωμα, αλλά μάλλον μια νόμιμη αναγνώριση μιας θεμελιώδους ελευθερίας, με αυτό τον παράγοντα να είναι σημαντικός όχι μόνο στην ερμηνεία της εξαίρεσης, αλλά στην κατανομή του κατάλληλου βάρους κατά την τήρηση συμβατικών σχέσεων.²⁶⁴ Ωστόσο η κρίση της απόφασης του ΔΕΕ Deckmyn θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια πράξη δημιουργικής καταστροφής²⁶⁵, καθώς δεν έχει καταστήσει σαφές εάν έχει επιτύχει μια ευπρόσδεκτη απλοποίηση του πρότυπου της παρωδίας εντός του δικαίου της ΕΕ ενώ αναγνωρίζει όλα τα δικαιώματα των θιγόμενων μερών, ή απλώς επέστρεψε τα επαναλαμβανόμενα προβλήματα ορισμού και αιτιολόγησης της προς αποδοχή, στα εθνικά δικαστήρια²⁶⁶. Την ίδια στιγμή που το Δικαστήριο αγιοποίησε την συμπερίληψη των

²⁶³ Moana Weir, ‘*Making sense of copyright law relating to parody: a moral right perspective*’, 18 Monash U.L Rev.194, Heinonline, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/monash18&div=16&id=&page=, 1992>

²⁶⁴ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press, Κεφάλαιο 3

²⁶⁵ Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, ‘*Fair dealing after Deckmyn - the United Kingdom’s defence for caricature, parody or pastiche*’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/301643076_Fair_dealing_after_Deckmyn_-_the_United_Kingdom%27s_defence_for_caricature_parody_or_pastiche, 2017

²⁶⁶ Dr. Catherine Seville, ‘*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*’, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015

θεμελιωδών δικαιωμάτων στα πνευματικά δικαιώματα, ταυτόχρονα έδωσε επίσης ένα φιλί θανάτου σε κάθε προσπάθεια να βασιστεί κανείς σε αυτά.²⁶⁷ Δεν μπορεί να παραγνωριστεί το ότι τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί τεράστια πρόοδος, αλλά το σύντομο ιστορικό της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα και συγκεκριμένα όσο αφορά τις εξαιρέσεις και περιορισμούς μεταξύ των οποίων είναι και η παρωδία, σε συνδυασμό με την αιώνια κόντρα σύγκρουσης δικαιωμάτων η οποία δεν λέει να καλύπτει, καταδεικνύει ήδη τον κίνδυνο πρόωρης υιοθέτησης μιας άκαμπτης αρχής ερμηνείας.²⁶⁸ Από την άλλη, η αδυναμία του ευρωπαϊού νομοθέτη να λάβει επαρκώς υπόψη θεμελιώδης αξίες και δικαιώματα όπως είναι η ελευθερία της έκφρασης, εν τέλει διακινδυνεύει την απόρριψη ολόκληρου του συστήματος.²⁶⁹ Εφόσον η ουσιαστική εφαρμογή των νόμων εξαρτάται από τους συγκεκριμένους κανόνες που τα δικαστήρια αναπτύσσουν, έλλειψη αυτής της δικαστικής καθοδήγησης, ο νόμος έχει αντίκτυπο σε κοινωνικό επίπεδο, θέτοντας προσδοκίες και διαμορφώνοντας στάσεις κοινότητας.²⁷⁰ Είναι πιθανό να υπάρχουν γκρίζες περιοχές και καταστάσεις στις οποίες η χρήση της παρωδίας δεν είναι λογική, όπου δηλαδή παρακινείται από κακία ή υπερβολική κριτική και οι οποίες θα μπορούσαν να ελαχιστοποιηθούν με μια μόνο νόμιμη δήλωση των σχετικών παραγόντων που καθορίζει πότε είναι δίκαιη μια συναλλαγή για σκοπούς παρωδίας.²⁷¹ Όσο δεν είναι σαφές ποια κριτήρια πρέπει να χρησιμοποιούνται στην ανάγκη για

²⁶⁷ Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), ‘*What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime*’, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

²⁶⁸ Jonathan Griffiths, ‘*European Union copyright law and the Charter of Fundamental Rights—Advocate General Szpunar’s Opinions in (C-469/17) Funke Medien, (C-476/17) Pelham GmbH and (C-516/17) Spiegel Online*’, ERA Forum 20, 35–50 (2019), SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-019-00560-2#citeas>, 2019

²⁶⁹ Cristophe Geiger - University of Strasbourg, ‘*Fair Use through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations*’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/328061041_Fair_Use_through_Fundamental_Rights_in_Europe_When_Freedom_of_Artistic_Expression_allows_Creative_Appropriations_and_Opens_up_Statutory_Copyright_Limitations Centre for International Intellectual Pr, November 2020

²⁷⁰ Maree Sainsbury, ‘*Parody, Satire, Honour and Reputation: The Interplay between Economic and Moral Rights*’, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/228172921_Parody_Satire_Honour_and_Reputation_The_Interplay_between_Economic_and_Moral_Rights, June 2007

²⁷¹ Maree Sainsbury, ‘*Parody, Satire, Honour and Reputation: The Interplay between Economic and Moral Rights*’, Research Gate,

επίτευξη εξισορρόπησης και πως πρέπει να εφαρμόζονται, καθίσταται αναμενόμενο να προκύπτουν προβλήματα τα οποία θα αναπλάθονται εξαιτίας αυτού του απρόβλεπτου δείγματος οικονομικών, εμπορικών, ηθικών, τεχνικών ή πραγματικών στοιχείων. Όποια λύση και εάν υιοθετηθεί, πρέπει να εγγυάται απαραίτητα ότι τα πνευματικά δικαιώματα και γενικότερα η πνευματική ιδιοκτησία, δεν μπορεί να γίνει κατάχρηση για λόγους λογοκρισίας, ανεξάρτητα από το εάν η εν λόγω έκφραση έχει πολιτική, πολιτιστική ή καλλιτεχνική πρόθεση.²⁷² Δεδομένου του ότι η παρωδία αποτελεί μέσο για την πραγματοποίηση της ελευθερίας της έκφρασης μέσω της ενθάρρυνσης της ομιλίας σε δημοκρατικές κοινωνίες, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να σέβονται τα όρια που συνδέονται με αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα, όπου αυτό σημαίνει ότι μια δικαστική στάθμιση όλων των σχετικών δικαιωμάτων που διακυβεύονται με το θέμα τα οποία μπορεί να φαίνονται αναπόφευκτα σε διαφορούμενες υποθέσεις παρωδίας, μπορεί να γίνει πιο απλό εάν βασίζεται στην καθοδήγηση που έχει ήδη αναπτυχθεί βάσει του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁷³ Εάν η ΕΕ και οι εθνικές κουκκίδες αναδιοργανωθούν και συνδεθούν με πιο τακτοποιημένο και δομημένο τρόπο, η ιδιοκτησία μπορεί τελικά να πάψει να αποτελεί επικίνδυνο ρητορικό εργαλείο και να ξεκινήσει να εκτελέσει τον ρόλο ενός νέου αποτελεσματικού συστήματος σε όλες του τις εκφάνσεις.²⁷⁴ Στην τελική, ένα συνολικά εναρμονισμένο πλαίσιο θα ήταν επωφελές τόσο για τους συγγραφείς όσο και για τους κατόχους δικαιωμάτων, που θα επέτρεπε την αύξηση της νόμιμης διασυννοριακής διαδικτυακής εκμετάλλευσης έργων, η οποία μόνο καλό θα μπορούσε να προσφέρει τόσο από οικονομικής άποψης

<https://www.researchgate.net/publication/228172921> Parody Satire Honour and Reputation The Interplay between Economic and Moral Rights, June 2007 και

Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, “Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment”, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020

²⁷² Cristophe Geiger - University of Strasbourg, “Fair Use’ through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations”, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/328061041_Fair_Use%27_through_Fundamental_Rights_in_Europe_When_Freedom_of_Artistic_Expression_allows_Creative_Appropriations_and_Opens_up_Statutory_Copyright_Limitations Centre for International Intellectual Pr, November 2020

²⁷³ Sabine Jacques (2019), The Parody Exception in Copyright Law, Oxford University Press, Κεφάλαιο 5

²⁷⁴ Caterina Sganga, “EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights: A Proposal to Connect the Dots”, Researchgate, <https://www.researchgate.net/publication/283883980> EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights A Proposal to Connect the Dots, 2015

για τους μεν όσο και από καλλιτεχνικής ελευθερίας για τους δε.²⁷⁵ Εν κατακλείδι, θα ολοκληρώσω με μια φράση η οποία κατά την άποψη μου καθίσταται κορυφαία από την άποψη ότι αποτελεί το άλφα και το ωμέγα της όλης ιστορίας: *‘‘Η πνευματική ιδιοκτησία και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να ζήσουν μαζί και πρέπει να μάθουν ο ένας από τον άλλον’’*.²⁷⁶

²⁷⁵ Christophe Geiger - University of Strasbourg, Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, Martin Senftleben - University of Amsterdam, Lionel A. F. Bently - University of Cambridge, Raquel Xalabarder - Universitat Oberta de Catalunya, *‘‘Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union – Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn’’*, Research Gate,

https://www.researchgate.net/publication/271710532_Limitations_and_Exceptions_as_Key_Elements_of_the_Legal_Framework_for_Copyright_in_the_European_Union_-_Opinion_of_the_European_Copyright_Society_on_the_Judgment_of_the_CJEU_in_Case_C-20113_Deckmyn, 2015

²⁷⁶ Sabine Jacques (2019), *The Parody Exception in Copyright Law*, Oxford University Press

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**• ΒΙΒΛΙΑ**

1. Philippe Juhleux (2020), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, (Πνευματική Ιδιοκτησία, σήματα, σχέδια, ευρεσιτεχνίες, ειδικά καθεστώτα), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη
2. Sabine Jacques (2019), The Parody Exception in Copyright Law, Oxford University Press
3. Amy Lai (2019), The right to parody: Comparative Analysis of Copyright and Free speech, Cambridge University Press

• ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

4. Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ
5. Ο Περί Ίσης Μεταχείρισης (Φυλετική ή Εθνοτική Καταγωγή) Νόμος του 2004 (59(I)/2004) (Για σκοπούς μερικής εναρμόνισης με την πράξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο: «Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 περί Εφαρμογής της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης Προσώπων Ασχέτως Φυλετικής ή Εθνοτικής Καταγωγής» (ΕΕ L180 της 19/07/2000 σ.22)
6. Διορθωτικό στην οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας
7. Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορία

• ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

8. ΕΔΑΔ, Αρ. 10795/14, Vladimir Kharitonov V. Russia, της 16ης Νοεμβρίου 2020
9. ΔΕΕ, C-18/18, Eva Glawischnig-Piesczek V. Facebook Ireland Limited, της 3ης Οκτωβρίου 2019
10. ΔΕΕ, C-401/19, Προσφυγή της 24ης Μαΐου 2019 - Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ
11. ΔΕΕ, C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019
12. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 12ης Δεκεμβρίου 2018 για την Υπόθεση C-476/17, Pelham GmbH V. Ralf Hütter and Florian Schneider-Esleben, της 29ης Ιουλίου 2019

13. ΔΕΕ, C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019
14. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 10ης Ιανουαρίου 2019 για την Υπόθεση C-516/17, Spiegel Online GmbH V. Volker Beck, της 29ης Ιουλίου 2019
15. ΔΕΕ, C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019
16. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Maciej Szpunar, της 25ης Οκτωβρίου 2018 για την Υπόθεση C-469/17, Funke Medien NRW GmbH V. Bundesrepublik Deutschland, της 29ης Ιουλίου 2019
17. Δικαστήριο Γαλλίας (Tribunal de grande instance), Αρ. 15/01086, Bauret V. Koons, της 9ης Μαρτίου 2017
18. ΔΕΕ, C-610/15, Stichting Brein V. Ziggo BV, XS4ALL Internet BV, (Pirate Bay) της 14ης Ιουνίου 2017
19. Απόφαση του Γερμανικού Δικαστηρίου Bundesgerichtshof, “Auf fett getrimmt” (“τριμμένο λίπος”), φάκ. I ZR 9/15, της 28ης Ιουλίου 2016
20. ΔΕΕ, C-285/12, Aboubacar Diakité V. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, της 30ής Ιανουαρίου 2014
21. ΔΕΕ, UPC Telekabel Wien GmbH V. Constantin Film Verleih GmbH and Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH, της 27ης Μαρτίου 2014
22. ΔΕΕ, C-201/13, Deckmyn V. Vandersteen, 3 Σεπτεμβρίου 2014
23. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Pedro Cruz Villalon, της 22ας Μαΐου 2014 για την Υπόθεση C-201/13 Deckmyn V. Vandersteen της 3ης Σεπτεμβρίου 2014
24. ΔΕΕ, Technische Universität Darmstadt V. Eugen Ulmer KG, της 11ης Σεπτεμβρίου 2014
25. ΕΔΑΔ, Αρ. 36769/08, Ashby Donald and others v. France, της 10ης Ιανουαρίου 2013
26. ΔΕΕ, C-145/10, Eva-Maria Painer V. Standard VerlagsGmbH, της 7ης Μαρτίου 2013
27. ΕΔΑΔ, Αρ. 1813/07, Vejdeland v. Sweden, της 9ης Φεβρουαρίου 2012
28. ΔΕΕ, C-360/10, Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) V. Netlog NV, της 16ης Φεβρουαρίου 2012
29. ΕΔΑΔ, Αρ. 3111/10, Ahmet Yildirim v. Turkey, της 18ης Δεκεμβρίου 2012
30. ΔΕΕ, C-403/08, Football Association Premier League Ltd and Others v QC Leisure and Others, της 4ης Οκτωβρίου 2011
31. ΔΕΕ, C-70/10, Scarlet Extended SA V. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), της 24ης Νοεμβρίου 2011
32. ΔΕΕ, C-467/08, Padawan SL V. Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), της 21ης Οκτωβρίου 2010
33. Πρωτοδικείο Άμστερνταμ, “Mercis en Bruna/Punt.nl” της 23ης Δεκεμβρίου 2009
34. Εφ. Ιωαν. 60/2008, ΧΡΙΑ 2009

35. ΕΔΑΔ, Αρ. 59405/00, Erbakan V. Turkey, της 6ης Ιουλίου 2006
36. ΔΕΕ, C-274/99 P., Bernard Connolly V. Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων'', της 6ης Μαρτίου 2001
37. ΔΕΕ, C-274/99 P, Bernard Connolly V. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, της 6ης Μαρτίου 2001
38. Πρωτοδικείο Βρυξελλών, 14ο τμήμα, "HUMO", A&M 1997, 71, της 8ης Οκτωβρίου 1996
39. Πρωτοδικείο Παρισιού, 3ο τμήμα, "Les Feuilles Mortes", της 7ης Οκτωβρίου 1992
40. Ανώτατο Δικαστήριο Παρισιού, "Godot", 155 RIDA 225 (1993), της 15ης Οκτωβρίου 1992
41. ΕΔΑΔ, Αρ. 5493/72, Handyside V. The United Kingdom, της 7ης Δεκεμβρίου 1976

• **ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ**

42. Bernd Justin Jutte, Christophe Geiger, "*Regulating freedom of expression on online platforms? Poland's action to annul Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market Directive*", European Law Blog, News and comments on Eu law, <https://europeanlawblog.eu/2021/02/03/regulating-freedom-of-expression-on-online-platforms-polands-action-to-annul-article-17-of-the-directive-on-copyright-in-the-digital-single-market-directive/>, February 2021
43. Christophe Geiger (University of Strasbourg - CEIPI) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin), "*The Challenge to Article 17 CDSM, an opportunity to establish a future fundamental rights-compliant liability regime for online platforms*", Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2021/02/11/the-challenge-to-article-17-cdsm-an-opportunity-to-establish-a-future-fundamental-rights-compliant-liability-regime-for-online-platforms/>, February 2021
44. Christophe Geiger (University of Strasbourg - CEIPI) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin), "*The Challenge to Article 17 CDSM, an opportunity to establish a future fundamental rights-compliant liability regime for online platforms*", Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2021/02/11/the-challenge-to-article-17-cdsm-an-opportunity-to-establish-a-future-fundamental-rights-compliant-liability-regime-for-online-platforms/>, February 2021
45. Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, "*Designing a Freedom of Expression-Compliant Framework for Moral Rights in the EU: Challenges and Proposals*", SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3868008, June 2021
46. Bernd Justin Jütte, João Pedro Quintais, "*The Pelham Chronicles: sampling, copyright and fundamental rights*", Journal of Intellectual Property Law & Practice, Volume 16, Issue 3, March

2021, Pages 213–225, Oxford Academic,
<https://academic.oup.com/jiplp/article/16/3/213/6143562>, 2021

47. Γιώργος Χριστοφίδης, *‘Ρητορική μίσους και Κυπριακή Δημοκρατία’*, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, <https://dikaiosyni.com/katigories/arthra/ritoriki-misous-kai-kypriaki-dikaiosyni/>, Ιούλιος 2021
48. Dr. Federica Casarosa - Researcher responsible for the handbook, with the collaboration of Dr. Madalina Moraru, ‘Handbook on Techniques of Judicial Interaction in the Application of the EU Charter’: *‘Freedom of expression and countering hate speech’*, https://cjc.eui.eu/wp-content/uploads/2020/05/eNACT_Handbook_Freedom-of-expression-compresso.pdf, May 2020
49. Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), *‘Does copyright law have to balance fundamental rights beyond the written exceptions? Unfortunately, the German Federal Supreme Court has recently left this question open’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/05/28/does-copyright-law-have-to-balance-fundamental-rights-beyond-the-written-exceptions-unfortunately-the-german-federal-supreme-court-has-recently-left-this-question-open/>, May 2020
50. Cristophe Geiger - University of Strasbourg, *‘Fair Use’ through Fundamental Rights in Europe, When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations’*, Researchgate, [https://www.researchgate.net/publication/328061041_%27Fair Use%27 through Fundamental Rights in Europe When Freedom of Artistic Expression allows Creative Appropriations and Opens up Statutory Copyright Limitations Centre for International Intellectual Pr](https://www.researchgate.net/publication/328061041_%27Fair%20Use%27%20through%20Fundamental%20Rights%20in%20Europe%20When%20Freedom%20of%20Artistic%20Expression%20allows%20Creative%20Appropriations%20and%20Opens%20up%20Statutory%20Copyright%20Limitations%20Centre%20for%20International%20Intellectual%20Pr), November 2020
51. Paul Keller - (Institute for Information Law (IViR)), *‘CJEU hearing in the Polish challenge to Article 17: Not even the supporters of the provision agree on how it should work’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/11/11/cjeu-hearing-in-the-polish-challenge-to-article-17-not-even-the-supporters-of-the-provision-agree-on-how-it-should-work/>, November 2020
52. Julia Reda, Joschka Selinger, Michael Servatius, *‘Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment’*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223, November 2020
53. *‘Targeted consultation addressed to the participants to the stakeholder dialogue on Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market’*, <https://www.ipi.si/wp-content/uploads/2020/07/FinalconsultationpaperonArt17pdf.pdf>, 2020
54. The European Copyright Society, *‘Comment of the European Copyright Society Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market’*

- into National Law*”, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5104>, 2020
55. David Stewart, Bronte English, ‘*An Australian overview of the moral rights regime*’, Bennet + Co, Litigation + Commercial law, <https://bennettandco.com.au/areas/intellectual/an-australian-overview-of-the-moral-rights-regime/>, July 2019
56. Caterina Sganga, ‘*A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online*’, European Intellectual Property Review (n.11/2019), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3414642, August 2019
57. Eleonora Rosati, ‘*The CJEU Pelham decision: only recognizable samples as acts of reproduction?*’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2019/08/the-pelham-decision-only-recognizable.html>, August 2019
58. Heidi Hurdle, ‘*CJEU delves into the world of German military reports and questions of copyright*’, Fieldfisher, <https://www.fieldfisher.com/en/services/intellectual-property/intellectual-property-blog/cjeu-delves-into-the-world-of-german-military-reports-and-questions-of-copyright>, August 2019
59. Anna-Lena Kempf, Dr. Nils Rauer, MJI, ‘*Copyright exceptions not extended by freedom of expression rights*’, Pinsent Masons <https://www.pinsentmasons.com/out-law/news/copyright-exceptions-not-extended-by-freedom-of-expression-rights>, August 2019
60. Tatiana Synodinou - (University of Cyprus), ‘*Reflections on the CJEU’s judgment in Spiegel online: is there a golden intersection between freedom of expression and EU copyright law? Part I*’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/09/23/reflections-on-the-cjeus-judgment-in-spiegel-online-is-there-a-golden-intersection-between-freedom-of-expression-and-eu-copyright-law-part-i/>, September 2019
61. Tatiana Synodinou - (University of Cyprus), ‘*Reflections on the CJEU’s judgment in Spiegel online: is there a golden intersection between freedom of expression and EU copyright law? Part II*’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/09/30/reflections-on-the-cjeus-judgment-in-spiegel-online-is-there-a-golden-intersection-between-freedom-of-expression-and-eu-copyright-law-part-ii/>, September 2019
62. João Pedro Quintais (Institute for Information Law (IViR)), Bernd Justin Jütte (University College Dublin), ‘*Sample, sample in my song, can they tell where you are from? The Pelham judgment – Part I*’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/11/06/sample-sample-in-my-song-can-they-tell-where-you-are-from-the-pelham-judgment-part-i/>, November 2019

63. Christophe Geiger - Luiss Guido Carli University; Université de Strasbourg - CEIPI, Elena Izyumenko - Council of Europe, *‘The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the Funke Medien, Pelham and Spiegel Online Decisions of the CJEU: Progress, But Still Some Way to Go!’*, 51(3) International Review of Intellectual Property and Competition Law 282, (2020), Centre for International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-09, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3472852, October 2019
64. João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), *‘The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look’*, European Intellectual Property Review 2020(1) (Forthcoming), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3424770, October 2019
65. João Quintais - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), Giancarlo Frosio - Université de Strasbourg - CEIPI; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Stef van Gompel - University of Amsterdam - Institute for Information Law (IViR), P. Bernt Hugenholtz - University of Amsterdam, Institute for Information Law (IViR), Martin Husovec - London School of Economics - Law Department; Stanford University - Stanford Law School Center for Internet and Society, Bernd Justin Jütte - University College Dublin - Sutherland School of Law; Vytautas Magnus University - Faculty of Law, Martin Senftleben - Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam; University of Amsterdam, *‘Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From European Academics’*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3484968, November 2019
66. João Pedro Quintais (Institute for Information Law (IViR) and Bernd Justin Jütte (University College Dublin), *‘Sample, sample in my song, can they tell where you are from? The Pelham judgment – Part I’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/11/06/sample-sample-in-my-song-can-they-tell-where-you-are-from-the-pelham-judgment-part-i/>, November 2019
67. Sebastian Felix Schwemer - University of Copenhagen, Centre for Information and Innovation Law (CIIR); University of Oslo, Norwegian Research Center for Computers and Law (NRCCL), Jens Schovsbo - Centre for Information and Innovation Law (CIIR), *‘What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Free Speech in the Light of the Article 17 Regime’*, Intellectual Property Law and Human Rights, 4th edition (Wolters Kluwer, 2020), pp. 569-589, December 2019

68. Ελένη - Τατιανή Συνοδινού, “ Πνευματική ιδιοκτησία και ελευθερία της έκφρασης: μια στενή σχέση εξ αποστάσεως”, <https://dikaiosyni.com/katigories/apopseis/pneumatiki-idioktisia-kai-eleutheria-ekfrasis/>, 2019
69. Jonathan Griffiths, “European Union copyright law and the Charter of Fundamental Rights— Advocate General Szpunar’s Opinions in (C-469/17) *Funke Medien*, (C-476/17) *Pelham GmbH and (C-516/17) Spiegel Online*”, ERA Forum 20, 35–50 (2019), SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-019-00560-2#citeas>, 2019
70. Thom Snijders, Stijn van Deursen, “The Road Not Taken – the CJEU Sheds Light on the Role of Fundamental Rights in the European Copyright Framework – a Case Note on the *Pelham*, *Spiegel Online* and *Funke Medien* Decisions”, IIIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, volume 50, pages 1176–1190, SpringerLink, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-019-00883-0>, 2019
71. Δελτίο, Ελληνική Δημοκρατία, Ανεπίσημη μετάφραση που πραγματοποιήθηκε από την εθνική επιτροπή για τα δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). Η μετάφραση έχει δημοσιευτεί στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕΔΑ. Η μετάφραση αυτή δεν δεσμεύει το Δικαστήριο, Θεματικό δελτίο: ρητορική μίσους, Φεβρουάριος 2018
72. Tzu-I Lee, “A Battle Between Moral Rights and Freedom of Expression: How Would Moral Rights Empower the “Charging Bull” Against the “Fearless Girl”?”, 117 J. Marshall Rev. Intell. Prop. L. 672 (2018), Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/327049898_A_Battle_Between_Moral_Rights_and_Freedom_of_Expression_How_Would_Moral_Rights_Empower_the_Charging_Bull_Against_the_Fearless_Girl, August 2018
73. Bernd Justin Jütte - (University College Dublin), “A matter of perspective – AG Szpunar suggests Member States are ineligible for copyright protection in confidential military reports”, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2018/11/01/a-matter-of-perspective-ag-szpunar-suggests-member-states-are-ineligible-for-copyright-protection-in-confidential-military-reports/>, November 2018
74. Lawspot, “Ρητορική μίσους: Συλλογή νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου”, 2018
75. Christina Angelopoulos - (CIPIIL, University of Cambridge), “CJEU Decision on *Ziggo: The Pirate Bay* Communicates Works to the Public”, Kluwer Copyright Blog <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2017/06/30/cjeu-decision-ziggo-pirate-bay-communicates-works-public/>, June 2017
76. Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, “Fair dealing after *Deckmyn* - the United Kingdom’s defence for caricature, parody or pastiche”, Researchgate,

<https://www.researchgate.net/publication/301643076> Fair dealing after Deckmyn - the United Kingdom%27s defence for caricature parody or pastiche, 2017

77. Jan Bernd Nordemann, Viktoria Kraetzig (NORDEMANN), *‘The German Bundesgerichtshof changes its concept of parody following CJEU Deckmyn v. Vrijheidsfonds/ Vandersteen’*, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2016/11/03/the-german-bundesgerichtshof-changes-its-concept-of-parody-following-cjeu-deckmyn-v-vrijheidsfonds-vandersteen/>, November 2016
78. Daniel Jongmsma - Hanken School of Economics, *‘Parody after Deckmyn. A Comparative Overview of the Approach to Parody Under Copyright Law in Belgium, France, Germany and the Netherlands’*, 48 *International Review of Intellectual Property and Competition Law* 652-682 (2017), SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192306, 2016
79. Graeme W. Austin - Victoria University of Wellington, *‘EU and US Perspectives on Fair Dealing for the Purpose of Parody or Satire’*, *UNSW Law Journal*, Volume 39(2) Victoria University of Wellington Legal Research Paper No. 4/2019, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2816779, 2016
80. Laetitia Lagarde and Carolyn Ang, Baker, McKenzie LLP, *‘Parody in the UK and France: defined by humour?’*, Thomson Reuters practical law, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-625-2313?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-625-2313?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)), 2016
81. Caterina Sganga, *‘EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights: A Proposal to Connect the Dots’*, Researchgate, <https://www.researchgate.net/publication/283883980> EU Copyright Law Between Property and Fundamental Rights A Proposal to Connect the Dots, 2015
82. Christophe Geiger - University of Strasbourg, Jonathan Griffiths - Queen Mary, University of London, Martin Senftleben - University of Amsterdam, Lionel A. F. Bently - University of Cambridge, Raquel Xalabarder - Universitat Oberta de Catalunya, *‘Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union – Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn’*, Research Gate, <https://www.researchgate.net/publication/271710532> Limitations and Exceptions as Key Elements of the Legal Framework for Copyright in the European Union - Opinion of the European Copyright Society on the Judgment of the CJEU in Case C-20113_Deckmyn, 2015

83. Dr. Catherine Seville, ‘*The space needed for parody within copyright law: reflections following Deckmyn*’, National Law School of India Review Vol. 27, No. 1 (2015), pp. 1-16 (16 pages), JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/44283644>, also find in <https://home.heinonline.org>, 2015
84. Magdalena Jozwiak, ‘*No laughing matter: the right to parody in EU copyright law (Case Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13)*’, European Law blog - news and comments on EU law, <https://europeanlawblog.eu/2014/09/25/no-laughing-matter-the-right-to-parody-in-eu-copyright-law-case-deckmyn-v-vandersteen-c-20113/>, September 2014
85. Philippe Laurent (Marx, Van Ranst, Vermeersch & Partners), ‘*The concept of parody and the legitimate interests of parodists and copyright holders*’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2014/09/08/the-concept-of-parody-and-the-legitimate-interests-of-parodists-and-copyright-holders/>, September 2014
86. Eleonora Rosati, ‘*Has the CJEU in Deckmyn de facto harmonised moral rights?*’, The IPKat, <https://ipkitten.blogspot.com/2014/09/has-cjeu-in-deckmyn-de-facto-harmonised.html>, September 2014
87. Dirk Voorhoof and Inger Høedt-Rasmussen, ‘*Case Law, Luxembourg: Deckmyn v Vandersteen, Court broadens concept of parody, and returns the hot potatoes to the national court*’, <https://inform.org/2014/09/08/case-law-luxembourg-deckmyn-v-vandersteen-court-broadens-concept-of-parody-and-returns-the-hot-potatoes-to-the-national-court-dirk-voorhoof-and-inger-hoedt-rasmussen/>, September 2014
88. Eleonora Rosati - Stockholm University, Faculty of Law, ‘*Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody*’, Common Market Law Review, 2015, Forthcoming, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835, November 2014
89. AJ van der Walt - Stellenbosch University - Law, Richard Shay - University of South Africa - School of Law, ‘*Parody as a Means to Advance the Objectives of Copyright Law*’, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2721699, January 2013
90. Dirk Voorhoof - Ghent University and Inger Høedt-Rasmussen - Copenhagen Business School, ‘*ECHR: Copyright vs. freedom of expression*’, Kluwer Copyright Blog, <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2013/01/25/echr-copyright-vs-freedom-of-expression/>, 2013
91. Lucie Guibault - Dalhousie University, ‘*Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of the Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC*’, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/45348326_Why_Cherry-Picking_Never_Leads_to_Harmonisation_The_Case_of_the_Limitations_on_Copyright_under_Directive_200129EC, 2010

92. Καίτη Διαμαντάκου-Αγάθου, ‘‘*Η επιβίωση της παρ(ατραγ)ωδίας. Από την αρχαία στη νέα ελληνική δραματουργία*’’, [https://gtheodore.wordpress.com/2010/06/23/η-επιβίωση-της-παρ\(ατραγ\)ωδίας-από-την-α/](https://gtheodore.wordpress.com/2010/06/23/η-επιβίωση-της-παρ(ατραγ)ωδίας-από-την-α/), 2010
93. Maree Sainsbury, ‘‘*Parody, Satire, Honour and Reputation: The Interplay between Economic and Moral Rights*’’, Research Gate, https://www.researchgate.net/publication/228172921_Parody_Satire_Honour_and_Reputation_The_Interplay_between_Economic_and_Moral_Rights, June 2007
94. Coenraad Visser, ‘‘*The location of the parody defence in copyright law: some comparative perspectives*’’, The Comparative and International Law Journal of Southern Africa, Vol. 38, No. 3 (NOVEMBER 2005), pp. 321-343 (23 pages), Published By: Institute of Foreign and Comparative Law, <https://www.jstor.org/stable/23252621>, November 2005
95. Sara M. Foskitt, ‘‘*Questioning Parody as a Defense*’’, 10 DePaul J. Art, Tech. & Intell. Prop. L. 451, Volume 10 Issue 2, Article 9, American Association of Law Schools Intellectual Property Section Meeting, <https://via.library.depaul.edu/jatip/vol10/iss2/9>, Spring 2000
96. Moana Weir, ‘‘*Making sense of copyright law relating to parody: a moral right perspective*’’, 18 Monash U.L. Rev.194, Heinonline, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/monash18&div=16&id=&page=3>, 1992
97. Lisa Broido Kenoe, ‘‘*Parody: Not always a laughing matter*’’, <https://heinonline.org/HOL/HeinOnlineForm>, 1983
98. Dr. Maxime Lambrecht, ‘‘*Free speech by design - Algorithmic protection of exceptions and limitations in the Copyright DSM directive*’’, JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law - Vol. 11, no.1, <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-1-2020/5080>
99. Roger Kiska, ‘‘*Hate speech: A comparison between the European court of human rights and the united states supreme court jurisprudence*’’, https://www.regent.edu/acad/schlaw/student_life/studentorgs/lawreview/docs/issues/v25n1/04Kiskavol.25.1.pdf
100. MJ Numa ‘‘*Free speech, parody, satire and their limitations*’’, Blog: The canvas legal, <https://cavasslegal.com/free-speech-parody-satire-and-their-limitations>
101. Alain Strowel, François Thikens, ‘‘*Freedom of expression and copyright under civil law: of balance, adaptation and access*’’, Chapter 12, Part II: National and International Perspectives, https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A137558/datastream/PDF_01/view

• **ΙΣΤΟΛΟΓΙΑ**

102. Global Freedom of expression,
<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/handyside-v-uk/>, Columbia University
103. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4bd4b13e-afb1-4f66-b5d5-90a8b3fa9375>
104. By Reuters, *‘Facebook Bans Deepfake Videos but Says Parody Clips Still OK’*, GADGET 360, <https://gadgets.ndtv.com/social-networking/news/facebook-bans-deepfake-videos-but-says-parody-clips-still-ok-2160235>, January 2020
105. Sam Shead, Technology reporter, *‘Facebook to ban ‘deepfakes’*,
<https://www.bbc.com/news/technology-51018758>, BBC NEWS, January 2020
106. By Bloomberg, *‘Facebook bans ‘deepfake’ videos, but policy doesn’t cover parody or satire’*, LOS ANGELES TIMES, <https://www.latimes.com/business/technology/story/2020-01-07/facebook-deepfakes-policy>, January 2020

• **ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΕ**

107. Αποφάσεις Δικαστηρίων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: <http://curia.europa.eu>
108. Γραφείο Διανοητικής ιδιοκτησίας ΕΕ - EU IPO: euipo.europa.eu
109. Επίσημος ιστότοπος ΕΕ: europa.eu

* Η βιβλιογραφία όπως διαχωρίζεται ανά πεδίο, είναι τοποθετημένη χρονολογικά.